

Samorząd
Województwa Opolskiego

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLE

Obserwatorium Integracji Społecznej

45-315 OPOLE ul. Głogowska 25C
TEL. (77) 44 15 250; 44 16 495 FAX (77) 44 15 259

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO w 2015 r.

Opole, maj 2016

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa opolskiego	4
1.1 Ludność	4
1.1.1 Stan, struktura i prognoza ludności	4
1.1.2 Przyrost naturalny	5
1.1.3 Starzenie się społeczeństwa	6
1.1.4 Generacyjne współczynniki wsparcia	8
1.2 Gospodarstwa domowe i rodziny wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011	8
1.3 Osoby niepełnosprawne	10
1.3.1 Niepełnosprawność dzieci	13
1.4 Warunki życia gospodarstw domowych	15
1.4.1 Sytuacja dochodowa	15
1.4.2 Wykluczenie społeczne wg <i>Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC)</i> w latach 2013-2014	15
1.5 Bezrobocie rejestrowane i wg BAEL w woj. opolskim w latach 2013-2015	17
1.6 Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim	21
1.7 Trzeci sektor w woj. opolskim	25
1.8 Infrastruktura społeczna - wybrane elementy	27
1.8.1 Lokale socjalne	27
1.8.2 Żłobki i kluby dziecięce	29
1.8.3 Wychowanie przedszkolne	31
2. Pomoc społeczna i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim	33
2.1 Liczba osób i rodzin objętych pomocą i wsparciem	33
2.2 Klienci ośrodków pomocy społecznej	34
2.3 Struktura wieku świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego	38
2.4 Klienci długotrwale korzystający z pomocy społecznej w 2015 r.	39
2.5 Koszty pomocy środowiskowej w 2015 r.	41
2.6 Powody udzielania pomocy (ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie)	45
2.7 Realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	46
2.7.1 Asystenci rodziny	46
2.7.2 Placówki wsparcia dziennego	47
2.7.3 Rodzinna piecza zastępcza	48
2.7.4 Instytucjonalna piecza zastępcza	50
2.7.5 Dzieci w pieczy zastępczej	51
2.7.6 Organizatorzy i koordynatorzy pieczy zastępczej	54
2.7.7 Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej	55
2.8 Formy pomocy – zadania gminy i powiatu	56
2.9 Formy pomocy i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	58
2.9.1 Domy pomocy społecznej	59
2.9.2 Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku	65
2.9.3 Dzielne domy pomocy	65
2.9.4 Środowiskowe domy samopomocy	67
2.9.5 Usługi opiekuńcze realizowane przez samorząd gminny lub na jego zlecenie	68
2.9.6 Uniwersytety III wieku w Polsce i woj. opolskim	72
2.10 Inne rodzaje pomocy i świadczeń (świadczenia rodzinne oraz inne formy wsparcia rodzin)	73
3. Kadra pomocy społecznej woj. opolskiego	75
3.1 Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie	76
3.1.1 Pracownicy socjalni	76
3.1.2 Kadra kierownicza	79
3.1.3 Pozostali pracownicy	79
3.2 Wolontariat w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie	79
4. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim	80
5. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza)	83
5.1 Zadania gminy	83
5.2 Zadania powiatu, w tym koszt świadczeń udzielonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie	86
5.3 Zadania gmin i powiatów – razem	88
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim	91
6.1 Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2015 r.	92
7. Aktywność projektowo-konkursowa OPS i PCPR	97
7.1 Realizacja projektów systemowych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2007 – 2013 w woj. opolskim	97
7.2 Udział w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	98
8. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej w 2015 r.	99
9. Wnioski	107
10. Rekomendacje	113
11. Spis tabel, wykresów i map	115

Wprowadzenie

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego to opracowanie, które corocznie przygotowuje samorząd województwa do 30 czerwca i przekazuje właściwemu wojewodzie do 31 lipca, co wynika z ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹.

Ocenę zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2015 r., podobnie jak w ubiegłych latach, przygotowano w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu. Zgodnie z zapisami ustawowymi opracowano ją na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej, tj. informacji i danych zamieszczonych w ich elektronicznych wersjach w systemie informatycznym CAS².

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2015 r. zawiera wszystkie obszary tematyczne wyszczególnione w ustawie (infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe, nakłady finansowe ponoszone na zadania pomocy społecznej, informacje o osobach i rodzinach korzystających z pomocy społecznej) oraz inne, ważne z punktu widzenia regionu, zagadnienia z zakresu pomocy i integracji społecznej.

Wszystkie oceny zasobów pomocy społecznej (gminne, powiatowe i regionalna) wraz z rekomendacjami mają stanowić podstawę do planowania budżetów na pomoc społeczną na następny rok.

Niniejsza *Ocena* zawiera dane i informacje pochodzące z gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej w 2015 r. - zamieszczonych w wersji elektronicznej w Centralnej Aplikacji Statystycznej, oraz innych źródeł (GUS, Urzędu Statystycznego w Opolu, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu, materiałów własnych ROPS w Opolu). Przy czym w sytuacji braku danych w *ocenach* gmin i powiatów lub ich niezgodności z innymi informacjami dane uzupełniano z innych źródeł lub zweryfikowano w taki sposób, by mogły stanowić wiarygodną podstawę do ostatecznych wyliczeń i wskaźników wojewódzkich³.

Jednocześnie podane w niniejszej ocenie:

- wskaźniki regionalne, uwzględniające liczbę ludności w woj. opolskim (gmin, powiatów, województwa), zgodnie z wymogiem MRPiPS - są wg stanu na 31 grudnia 2014 r. (co wynika z konieczności dostępu MRPiPS do wskaźników obliczonych w całym kraju na podstawie oficjalnej liczby ludności GUS – dane ludnościowe w przekroju terytorialnym są publikowane przez GUS po ok. 6 miesiącach od zakończenia kwartału);
- część informacji własnych uzupełniono o dane obejmujące całkowitą liczbę ludności woj. opolskiego wg stanu na 30 czerwca 2015 r. (w przypadku, gdy były one dostępne lub możliwe do uwzględnienia we wskaźnikach), ponieważ na dzień opracowania dokumentu nie dysponowano danymi demograficznymi GUS, obejmującymi stan na 30.12.2015 r.;
- informacje o instytucjach zatrudnienia socjalnego, występujących w *ocenach* gmin i powiatów w ograniczonym zakresie, rozszerzono m. in. o spółdzielnie socjalne (na podstawie analiz własnych ROPS w Opolu).
- instytucje pomocy i integracji społecznej oraz pieczy zastępczej to jednostki prowadzone tylko i wyłącznie przez samorząd terytorialny lub na ich zlecenie.

¹ Art. 16a i art. 21 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.).

² CAS – Centralna Aplikacja Statystyczna to elektroniczne oprogramowanie użytkowe dla jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, które wspiera proces zbierania sprawozdań przeznaczonych dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z zakresu m. in. pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.

³ Część danych zawartych w niniejszym raporcie różni się od danych gmin i powiatów zamieszczonych w CAS, ponieważ mimo zgłoszonych wcześniej uwag dotyczących korekty błędnie podanych informacji, część gmin i powiatów nie wyraziła na to zgody, uzasadniając to zatwierdzeniem swoich *ocen* przez władze samorządowe.

1. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa opolskiego

1.1 Ludność

1.1.1 Stan, struktura i prognoza ludności

Na koniec czerwca 2015 r. w województwie opolskim mieszkały 998 884 osoby, tj. 0,2% mniej niż na koniec 2014 r.⁴

W strukturze wiekowej województwa opolskiego pod koniec pierwszego półrocza 2015 r. liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia (wiek przedprodukcyjny) wynosiła 161 tys. (16,1%), osób w wieku produkcyjnym było 640 tys. (64,1%), a w wieku poprodukcyjnym 198 tys. (19,9%).

W czerwcu 2015 r. liczba ludności regionu spadła o blisko 2 tys. osób, a w porównaniu do 2013 r. ubytek wynosił - 0,6%. W Polsce spadek liczby mieszkańców w tym okresie był mniejszy (-0,1%).

Tabela 1. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2013-2014 i I pół. 2015 r.

Wyszczególnienie	Ludność wg ekonomicznych grup wieku							
	Polska				woj. opolskie			
	2013 r.	2014 r.	I pół. 2015 r. (stan na 30.06.2015 r.)	Wzrost / spadek w I pół. 2015 r. 2013 r.=100%	2013 r.	2014 r.	I pół. 2015 (stan na 30.06.2015 r.)	Wzrost / spadek w I pół. 2015 r. 2013 r.=100%
Ogółem, <i>z tego:</i>	38 495 659	38 478 602	38 454 576	99,9	1 004 416	1 000 858	998 884	99,4
wiek przedprodukcyjny	6 995 362	6 942 996	6 921 055	98,9	164 129	161 704	160 635	97,9
%	18,2	18,0	18,0	x	16,4	16,2	16,1	x
wiek produkcyjny	24 422 146	24 230 162	24 121 012	98,8	650 157	643 277	639 923	98,4
%	63,4	63,0	62,7	x	64,7	64,3	64,1	x
wiek poprodukcyjny	7 078 151	7 305 444	7 412 509	104,7	190 130	195 877	198 326	104,3
%	18,4	19,0	19,3	x	18,9	19,6	19,8	x

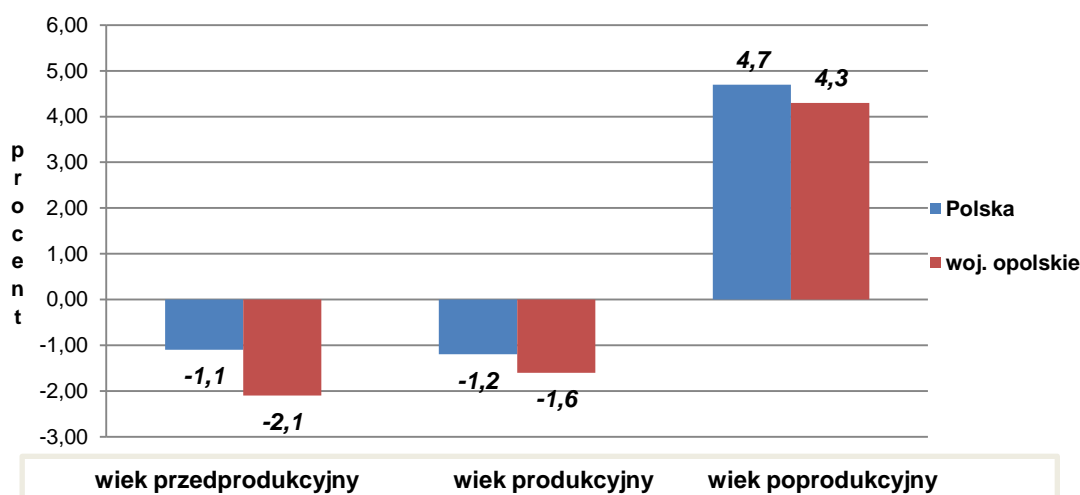
Źródło: Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w 2013 r., 2014 r. i w dniu 30 VI 2015 r., GUS

W strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku nadal występują zmiany, które od wielu lat niekorzystanie wpływają na sytuację społeczną i ekonomiczną woj. opolskiego, pogłębiając proces starzenia się społeczeństwa. W porównaniu do 2013 r.:

- spadła o 2,1% liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (w Polsce średnio o 1,1%);
- spadła o 1,6% liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym (w kraju o 1,2%);
- **wzrosła o 4,3% liczba osób w wieku poprodukcyjnym (w Polsce o 4,7%).**

⁴ Źródło: Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30 VI 2015 r., GUS, Tablice 1-14, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-2015-r-6,18.html> (25.04.2016 r.).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w 2013 roku i I półroczu 2015 (w%)

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS

Wprawdzie w 2014 r. oraz w I półroczu 2015 r. dynamika ubytku ludności była nieznacznie mniejsza niż w latach poprzednich, jednak wg prognozy GUS do 2050 r. w woj. opolskim będzie następował dalszy, stopniowy spadek ludności wraz ze zmianami struktury wg wieku⁵.

Do końca 2050 r. liczba ludności Polski spadnie o 4,5 mln, przy czym woj. opolskie będzie miało najwyższy procentowy ubytek ludności (26%), a podobne wskaźniki spadkowe będą udziałem województw: lubelskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego (ponad 20%). Do 2025 r. liczba ludności województwa opolskiego spadnie do 936 tys., tj. o 6,8%⁶.

Wśród czynników wpływających na depopulację regionu wymienia się kilka wzajemnie powiązanych zjawisk demograficznych i społecznych, tj. ujemny przyrost naturalny, niską dzietność oraz wyjątkową w skali kraju emigrację zarobkową.

1.1.2 Przyrost naturalny

W woj. opolskim od kilku lat utrzymuje się przewaga liczby zgonów nad urodzeniami, co skutkuje ujemnym przyrostem naturalnym (w 2014 r. minus 1,21‰, przy średniej w kraju minus 0,03‰)⁷. Jeszcze w latach 80. XX wieku na każdy 1 tys. mieszkańców rodziło się w woj. opolskim ok. 20. dzieci, podczas gdy obecnie 8 - 9⁸.

W porównaniu do analogicznego okresu w roku 2014 - w pierwszej połowie 2015 r.:

- liczba urodzeń żywych na 1000 mieszkańców była najniższa w kraju i wyniosła 8,3;
- liczba zgonów na 1000 osób (10,9) wzrosła o 1,2 pkt, co jest największym wzrostem w kraju (obok województwa śląskiego i łódzkiego);
- współczynnik przyrostu naturalnego pogorszył się z minus 1,4‰ do minus 2,6‰;

⁵ *Prognoza ludności na lata 2014–2050*, GUS, Warszawa 2014, s. 112.

⁶ *Ibidem*, s. 113.

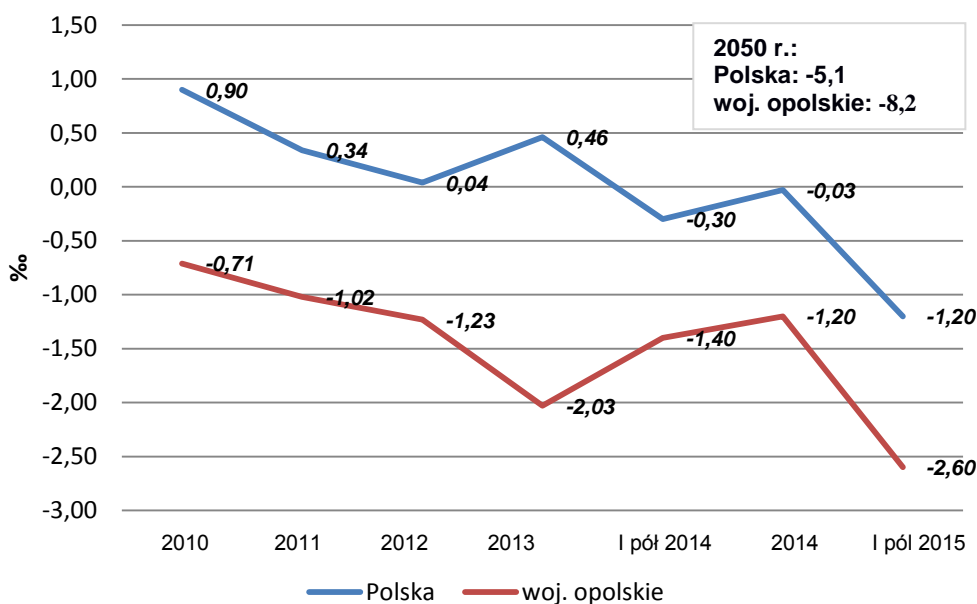
⁷ *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, maj 2015 r., s. 19, <http://opole.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/inne-opracowania/raport-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej-województwa-opolskiego-w-2014-r-9,4.html> (04.05.2016 r.).

⁸ *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla Rodziny”*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2014, s.22.

- saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały wyniosło minus 1,4‰ i w stosunku do analogicznego okresu w 2014 r. w woj. opolskim odnotowano największy spadek tego wskaźnika;
- ubytek liczby ludności w okresie czerwiec 2014 – czerwiec 2015 wyniósł minus 3,7 tys. osób i był jednym z największych w kraju⁹.

Według prognozy GUS przyrost naturalny w woj. opolskim w 2050 r. będzie wynosił minus 8,2‰, przy średniej w kraju minus 5,1‰. Oznacza to, że w kolejnych latach, zwłaszcza po 2018 r., ujemny przyrost naturalny będzie się pogłębiał, a w 2050 r. przewaga zgonów na urodzeniach będzie wynosić ponad 6 tys.¹⁰

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w latach 2010–2015 oraz prognoza w 2050 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie informacji z aplikacji elektronicznej GUS - Bank Danych Lokalnych

1.1.3 Starzenie się społeczeństwa

Wraz ze spadkiem liczby ludności w woj. opolskim zmienia się jej struktura. Zmniejsza się liczba osób w wieku produkcyjnym oraz dzieci i młodzieży do 17 lat, a zwiększa się liczba osób w wieku emerytalnym, zwłaszcza po 80 roku życia. W latach 1989–2013 województwo opolskie odnotowało największy przyrost liczby osób powyżej 65 roku życia (o prawie 7 pkt. proc.), a udział osób pow. 80 roku życia podwoił się z 2 do 4%¹¹.

W konsekwencji następuje starzenie się społeczeństwa regionu, w tym wzrost (w latach 2009–2013 o ponad 9%) liczby gospodarstw domowych z osobami starszymi. Jednocześnie w 2011 r. w woj. opolskim było 38 tys. gospodarstw prowadzonych przez samotne osoby starsze, a ich udział w grupie gospodarstw z osobami starszymi był większy niż w Polsce i wynosił 34%¹².

⁹ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw nr 4/2015, GUS, Warszawa, kwiecień 2016 r. stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/informacje-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej/informacja-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej-województw-42015,3,20.html (16.05.2016 r.)

¹⁰ Prognoza ludności na lata 2014–2050, GUS, Warszawa 2014, s. 115.

¹¹ *Ibidem*, s. 5.

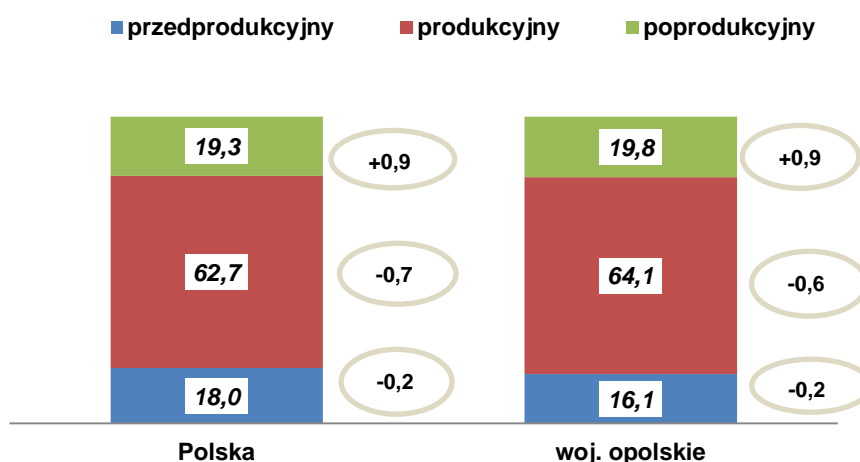
¹² *Ibidem*, s. 3.

W okresie między rokiem 2013 i pierwszym półroczem 2015 r. w podobny sposób jak w poprzednich latach zmieniła się struktura demograficzna województwa opolskiego:

- spadł udział procentowy ludności w wieku przedprodukcyjnym – średnio w Polsce i woj. opolski o 0,2 pkt proc.;
- spadł udział ludności w wieku produkcyjnym – w woj. opolskim o 0,6 pkt proc., w kraju o 0,7 pkt proc.,
- wzrósł udział procentowy osób w wieku poprodukcyjnym – w Polsce i województwie o 0,9 pkt proc.

W I półroczu 2015 r. w województwie opolskim odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 19,8% i był wyższy niż średni w kraju (19,3%).

Wykres 3. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim - stan na 30 czerwca 2015 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie informacji z aplikacji elektronicznej GUS - Bank Danych Lokalnych

Na postępujący proces starzenia się ludności regionu wskazują:

- najwyższy w Polsce prognozowany do 2050 r. przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym (w latach 2014–2050 liczba osób pow. 65 lat wzrośnie do 269 tys., a do 2025 r. - do 251 tys.);
- procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym w 2050 r. (przy uwzględnieniu podniesienia wieku emerytalnego do 67 lat) wyniesie prawie 33%, przy średniej dla kraju 29,3%¹³;
- współczynnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku 65 lat i więcej na 1 000 osób do 14 lat) wyniesie 3 599 w 2050 r. i będzie to najwyższy wskaźnik w kraju;
- mediana wieku w 2050 r. wynosić będzie dla woj. opolskiego 56,1 lat (średnia w kraju 52,5);
- w latach 2014–2050 nastąpi 2,5-krotny wzrost liczby osób powyżej 80 lat (tzw. zaawansowana starość). Udział tej grupy w 2050 r. wynosić będzie średnio w kraju 10,4% (w woj. opolskim 12,2%);

¹³ Prognoza ludności rezydującej dla Polski na lata 2014–2050, GUS, Warszawa 2016, s. 1-8 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-rezydujacej-dla-polski-na-lata-2015-2050,8,1.html>

- procentowy udział osób w wieku 65 lat i więcej w strukturze biologicznych grup wieku (bez uwzględnienia momentu przechodzenia na emeryturę), będzie w woj. opolskim najwyższy (ze wskaźnikiem 36,1%, przy średniej krajowej 32,7%)¹⁴;
- rosnąca długość życia, która jest zjawiskiem rodzącym określone skutki ekonomiczne i społeczne: obciążenie budżetu wysokim kosztem świadczeń emerytalnych oraz wzrastające zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i ochrony zdrowia (wg GUS w woj. opolskim, w 2050 r. w porównaniu do 2013 r., mężczyźni pow. 65 lat będą żyli o 15,8 lat dłużej, a kobiety o 19,1 lat – będą to najwyższe wskaźniki w kraju). Jednak wydłużanie się życia mieszkańców może też być szansą rozwoju województwa opolskiego poprzez zaspokajanie potrzeb seniorów, których liczba będzie systematycznie wzrastać (tzw. srebrna gospodarka).

1.1.4 Generacyjne współczynniki wsparcia

Prognozowane zmiany w zakresie struktury wiekowej ludności wpływają na przekształcenie relacji między starszymi i młodszymi generacjami. Relacje te opisują dwa współczynniki: *potencjalnego wsparcia i opieki nad rodzicami*.

Wg prognozy GUS do 2050 r. w Polsce:

- *współczynnik potencjalnego wsparcia* (liczba osób w wieku 15-64 lata przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej) spadnie z 458 do 169,
- *współczynnik opieki nad rodzicami* (liczba osób w wieku 85 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 50-64 lata) wzrośnie z 8 do 38.

Według autorów prognozy *w przekroju regionalnym zmiany będą zależne od stopnia zaawansowania starzenia populacji*¹⁵. W związku z tym, z uwagi na prognozowane dla woj. opolskiego najwyższe wskaźniki „starości” demograficznej, także generacyjne współczynniki wsparcia będą w woj. opolskim niekorzystne.

1.2 Gospodarstwa domowe i rodziny wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011

W województwie opolskim systematycznie spada liczba rodzin wychowujących dzieci:
 → w okresie między spisowym (2002–2011) liczba rodzin z dziećmi w województwie opolskim spadła o 5%, natomiast w kraju wzrosła o prawie 2%;
 → liczba rodzin bezdzietnych wzrosła w województwie opolskim o prawie 12% (w kraju o 16%)¹⁶.

W latach 2002-2011 w woj. opolskim: spadła liczba rodzin wielodzietnych (o 6,2 pkt. proc.), a wzrosła liczba rodzin niepełnych (o 4,6 pkt. proc.)¹⁷.

¹⁴ Ibidem, s. 6-8.

¹⁵ *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa 2015, s. 141.

¹⁶ *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2014, s. 49.

¹⁷ Rodzina wielodzietna to rodzina z trójką i więcej dzieci, przy czym pomoc społeczna definiuje rodzinę jako osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące

Tabela 2. Rodziny z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu w powiatach województwa opolskiego wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011

Lp.	Powiaty	Rodziny z dziećmi w gospodarstwach domowych do 24 lat pozostających na utrzymaniu w woj. opolskim wg NSP 2011								
		Rodziny ogółem wg NSP 2011	Rodziny z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu	z tego o liczbie dzieci				Rodziny o liczbie dzieci 2 i więcej - razem	Liczba rodzin z dziećmi ogółem w %	Liczba dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu
				Ogółem	1	2	3			
1	brzeski	26 897	13 329	7 292	4 646	1 054	337	6 037	45,3	21 272
2	głubczycki	13 401	6 526	3 409	2 318	586	213	3 117	47,8	10 740
3	kędzierzyńsko-kozielski	28 085	12 673	6 798	4 633	959	283	5 875	46,4	20 139
4	kluczborski	19 105	9 167	4 961	3 080	790	336	4 206	45,9	14 975
5	krakowicki	18 524	8 360	4 338	3 057	735	230	4 022	48,1	13 671
6	namysłowski	12 118	6 055	3 236	2 081	527	211	2 819	46,6	9 910
7	nyski	40 345	19 904	10 721	6 929	1 705	549	9 183	46,1	32 173
8	oleski	18 300	8 336	4 034	3 120	891	291	4 302	51,6	14 299
9	Opole Miasto	34 784	15 300	9 467	4 967	707	159	5 833	38,1	22 234
10	opolski-ziemski	36 730	16 901	8 507	6 599	1 394	401	8 394	49,7	27 695
11	prudnicki	16 305	7 789	3 948	2 834	735	272	3 841	49,3	13 035
12	strzelecki	21 300	9 725	4 954	3 570	909	292	4 771	49,1	16 091
	Razem woj. opolskie	285 894	134 065	71 665	47 834	10 992	3 574	62 400	46,5	216 234

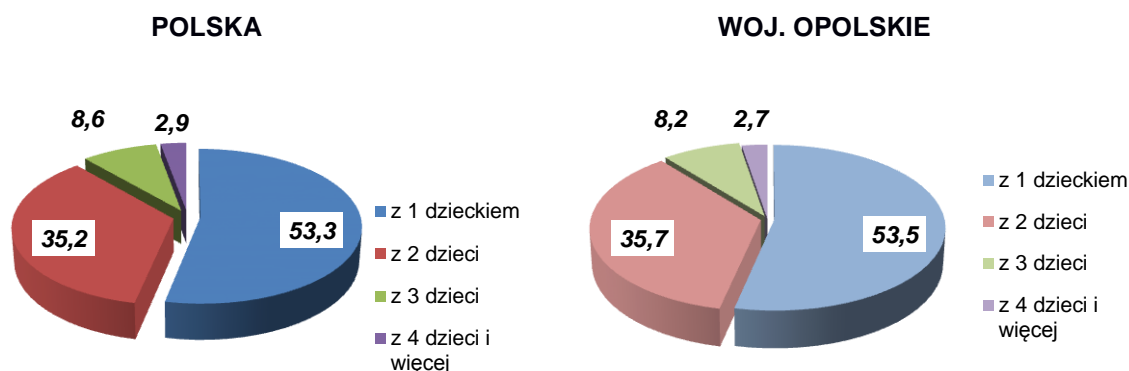
Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie informacji z aplikacji elektronicznej GUS - Bank Danych Lokalnych

W 2011 r. wg danych NSP w województwie opolskim było ogółem 285 894 rodziny, w tym: 134 065 rodziny z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu

W strukturze rodzin z dziećmi na utrzymaniu najwięcej było rodzin:

- z 1 dzieckiem – 53,5% (w Polsce 53,3%),
- z 2 dzieci – 35,7% (35,2% w kraju),
- z 3 dzieci 8,2% (w kraju więcej – 8,6%),
- z 4 i więcej dzieci – 2,7% (2,9% w Polsce).

Wykres 4. Struktura rodzin z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu w Polsce i woj. opolskim wg NSP 2011

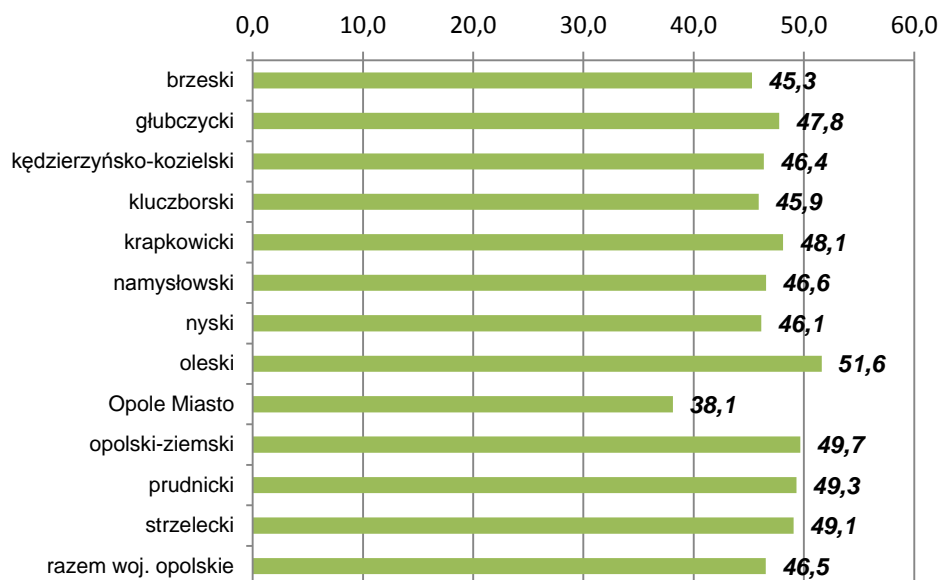

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2014, s. 49

Łączenie w województwie opolskim w 2011 r. było 62 400 rodzin wychowujących więcej niż 1 dziecko, co stanowiło 46,5% ogólnej liczby rodzin z dziećmi na utrzymaniu.

Najwięcej rodzin z większą liczbą dzieci odnotowano w powiatach: oleskim (51,6%) i opolskim ziemskim (49,7%). Najmniej w Mieście Opolu (38,1%) i powiecie brzeskim (45,3%).

Wykres 5. Rodziny z więcej niż 1 dzieckiem na utrzymaniu do 24 lat w powiatach woj. opolskiego wg NSP 2011

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2014, s. 49

1.3 Osoby niepełnosprawne

Według wyników *Narodowego Spisu Powszechnego 2011* w woj. opolskim było 103,2 tys. osób, które odczuwały całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku (niepełnosprawność biologiczna) i/lub posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (niepełnosprawność prawna)¹⁸. Stanowiły one 10,2% ogółu mieszkańców woj. opolskiego (wg NSP 2002 – 10,0%)¹⁹.

W 2011 r. w Polsce liczba osób niepełnosprawnych biologicznie i prawnie wyniosła 4,7 mln, tj. 12,2% ludności kraju (w 2002 r. 14,3%)²⁰. Najwyższy udział osób niepełnosprawnych w liczbie ludności odnotowano w województwie lubuskim (16,7%), a najniższy w województwach: mazowieckim (9,8%) oraz opolskim (10,2%).

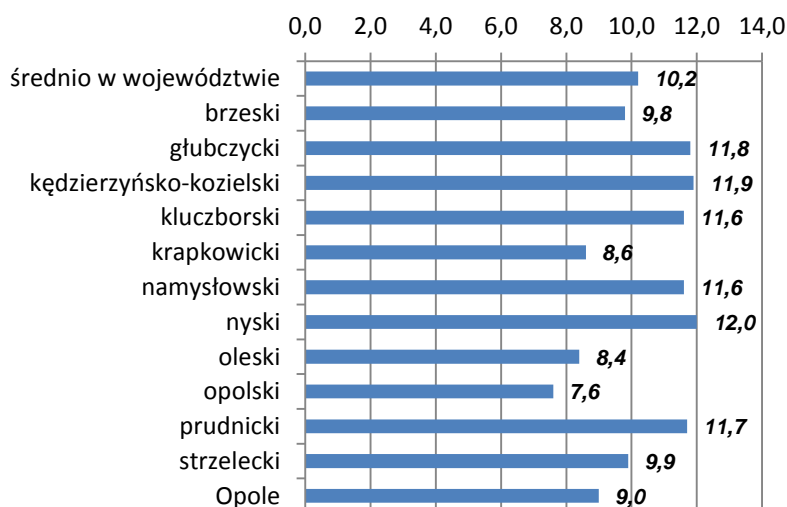
W województwie opolskim wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców waha się od najwyższego w powiecie nyskim (12,0%) do najniższego w powiecie opolskim ziemskim (7,6%).

¹⁸ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników województwa opolskiego*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2012, s. 33-34, http://opole.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/opole/ASSETS_nsp_2011_raport.pdf (21.09.2015 r.).

¹⁹ *Ibidem*, s. 34.

²⁰ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników*, GUS, Warszawa 2012, s. 63, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.).

Wykres 6. Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim wg NSP 2011

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, GUS, Warszawa 2013, s. 263 <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stand-i-struktura-spoleczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html> (28.09.2015 r.)

W 2011 r. wśród 10,2% niepełnosprawnych mieszkańców województwa opolskiego najwięcej (5,3%) było osób jednocześnie niepełnosprawnych biologicznie i prawnie (odczuwały ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności i mają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności).

W 2011 r. – w porównaniu do 2002 r. - liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim spadła o 3,6 tys. osób, co jednak może wynikać z trudności pomiarowych zjawiska niż rzeczywistego spadku liczby niepełnosprawnych.²¹ Odsetek osób niepełnosprawnych prawnie zmniejszył się o 19,1 tys., tj. 23% - głównie z powodu ograniczeń systemu orzecznictwa, natomiast wzrosła liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie – z 25,3 tys. do ponad 40 tys. osób, tj. o 60%.

²¹ Według NSP 2011 liczba osób niepełnosprawnych w kraju i woj. opolskim spadła w stosunku do NSP 2002, jednak zgodnie z wyjaśnieniami GUS, liczba osób niepełnosprawnych w kraju jest niedoszacowana, ponieważ „udzielanie odpowiedzi na pytanie dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności”. Spowodowało to sytuację, w której „w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności blisko 1,5 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi” – Zob. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników*, GUS, Warszawa 2012, s. 63, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.).

Tabela 3. Liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim i w Polsce - wg wybranych kategorii

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osób niepełnosprawnych w tys. w:							
		2011 r.				2002 r.			
		Polska		woj. opolskie		Polska		woj. opolskie	
		ogółem	ogółem	miasta	wieś	ogółem	ogółem	miasta	wieś
1.	Ogółem	4 697,5	103,2	57,6	45,6	5 456,7	106,8	57,2	49,5
2.	Mężczyźni	2 167,1	48,4	26,8	21,7	2 568,2	51,5	27,1	24,4
3.	Kobiety	2 530,4	54,8	30,8	24,0	2 888,5	55,3	30,2	25,1
4.	Niepełnosprawni prawnie	3 131,9	62,3	38,1	24,3	4 450,1	81,4	45,4	36,0
5.	Mężczyźni	-	32,1	19,3	12,8	-	41,8	22,6	19,3
6.	Kobiety	-	30,2	18,8	11,4	-	39,6	22,9	16,8
7.	Niepełnosprawni tylko biologicznie	1 565,6	40,8	19,5	21,4	1 006,6	25,3	11,8	13,5
8.	Mężczyźni	-	16,3	7,5	8,8	-	9,7	4,5	5,2
9.	Kobiety	-	24,5	12,0	12,5	-	15,6	7,3	8,3

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Raport z wyników województwa opolskiego, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2012, s. 34 http://opole.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/opole/ASSETS_nsp_2011_raport.pdf (21.09.2015 r.) oraz Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników, GUS, Warszawa 2012, s. 64 http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.)

Wśród ogółem 4,7 mln osób niepełnosprawnych w Polsce, prawie 2 mln stanowiły osoby powyżej 65 lat, wśród których w porównaniu do 2002 r.:

- spadła liczba osób starszych niepełnosprawnych prawnie (z 71% do 57%);
- wzrosła liczba osób starszych niepełnosprawnych biologicznie (z 29% w 2002 r. do 43% w 2011 r.)²².

Natomiast w woj. opolskim udział osób niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym wyniósł 48,9% (średnio w Polsce 46,8%)²³.

Według metodologii Eurostatu w Polsce w 2014 r. blisko co druga osoba w wieku 60 lat i więcej została zaliczona do populacji osób niepełnosprawnych biologicznie, z których $\frac{1}{3}$ miała poważne ograniczenia w wykonywaniu codziennych czynności życiowych²⁴.

Co trzecia osoba w wieku 65 lat i więcej ma trudności w codziennych czynnościach związanych z samoobsługą (kładzenie się i wstawanie z łóżka, siadanie i wstawanie z krzesła, kąpanie się, mycie pod prysznicem). Z badań tych wynika, że 45% osób starszych mających problemy z samoobsługą musi radzić sobie sama, bo nie ma żadnej pomocy²⁵.

Podobne problemy stwarzają osobom starszym prace domowe – co druga osoba w wieku 65 lat i więcej stwierdziła, że ma trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, a 28% nie ma żadnej pomocy i musi sobie radzić sama²⁶.

²² Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050, GUS, listopad 2014, s. 18, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/sytuacja-demograficzna-osob-starszych-i-konsekwencje-starzenia-sie-ludnosc-polski-w-swietle-prognozy-na-lata-2014-2050,18,1.html> (23.09.2015 r.).

²³ Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, GUS, Warszawa 2013, s. 83, <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stand-i-struktura-spoeczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html> (23.09.2015 r.).

²⁴ Ludność w wieku 60 lat i więcej, Notatka została przygotowana na posiedzenie Sejmowej Komisji Polityki Senioralnej dotyczące „Informacji Ministra Zdrowia na temat wpływu zmian demograficznych i starzenia się społeczeństwa na organizację systemu ochrony zdrowia i Narodowy Program Zdrowia” (w dniu 19.02.2016 r.), GUS Warszawa 2016 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-w-wieku-60-struktura-demograficzna-i-zdrowie,24,1.htm>, s. 30

²⁵ Ibidem, s. 32

²⁶ Ibidem, s. 33

1.3.1 Niepełnosprawność dzieci

Zgodnie z przyjętą definicją niepełnosprawności w *NSP 2011*, za dziecko niepełnosprawne uznawano osobę w wieku 0-15 lat, która posiadała aktualne orzeczenie o niepełnosprawności (GUS kwalifikował do tej grupy dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności, które jednocześnie: • nie odczuwały jakichkolwiek ograniczeń w wykonywaniu czynności podstawowych do ich wieku oraz ♦ odczuwały ograniczenie sprawności – całkowicie, poważnie lub umiarkowanie)²⁷.

Ze względu na wrażliwość informacji – zgodnie z wyjaśnieniami GUS – dane na ten temat były pozyskiwane od rodziców lub opiekunów dzieci niepełnosprawnych na *zasadzie dobrowolności*. Oznacza to, że były oparte na deklaracji i subiektywnej ocenie dorosłego. Jednocześnie, w związku z dobrowolnością odpowiedzi na tego typu pytania, ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielania odpowiedzi na wszystkie pytania o niepełnosprawność²⁸.

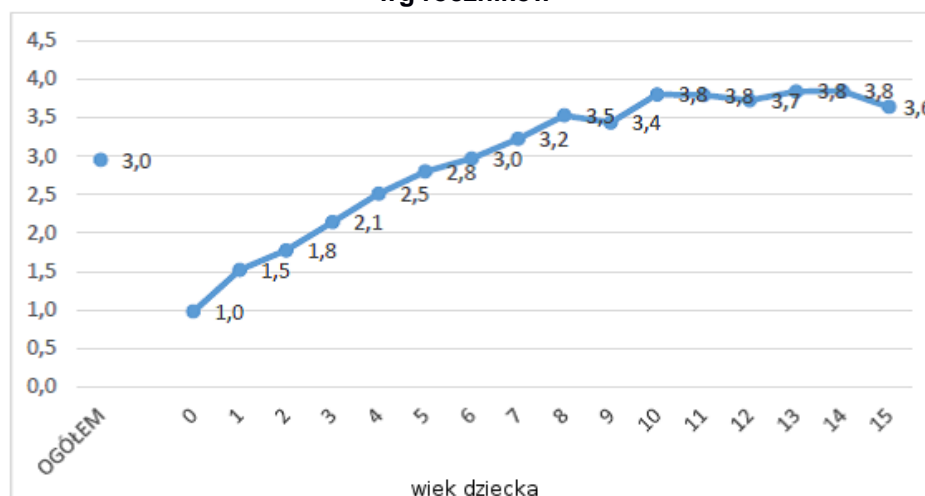
Wynika z tego, że liczba osób niepełnosprawnych, w tym dzieci, może być w Polsce większa.

W 2011 r. liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku 0-15 lat wyniosła w Polsce 184,8 tys. (3,0% dzieci w tym wieku)²⁹.

Wśród niepełnosprawnych dzieci więcej jest chłopców (110 tys.) niż dziewczynek (75 tys.) – podobnie jak wśród ogółu dzieci w tym wieku³⁰.

Wraz z wiekiem dziecka wzrasta odsetek niepełnosprawnych dzieci (do 2 roku jest niższy niż 2%, a pow. 6 lat wynosi 3,0%-3,8%).

Wykres 7. Odsetek dzieci niepełnosprawnych w ogólnej licznie dzieci w Polsce wg roczników

Źródło: *Dzieci w Polsce w 2014 r. Charakterystyka demograficzna*, GUS, Warszawa 2015, s 10

W 2011 r. liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku 0-15 lat w woj. opolskim wyniosła 2 849 (2,8% wszystkich niepełnosprawnych w regionie).

Średni wskaźnik niepełnosprawnych dzieci (do 15 lat) w Polsce wyniósł 2,9%. Najwyższy był w województwach: kujawsko pomorskim (4,3%) i warmińsko-mazurskim (4,1%), a najniższy w województwie małopolskim (2,0%).

²⁷ Ibidem, s. 51

²⁸ Ibidem, s. 52

²⁹ *Dzieci w Polsce w 2014 r. Charakterystyka demograficzna*, GUS, Warszawa 2015, s 9 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/dzieci-w-polsce-w-2014-roku-charakterystyka-demograficzna,20,1.html> (11.02.2016 r.)

³⁰ Ibidem

Tabela 4. Liczba dzieci niepełnosprawnych do 15 lat oraz ich odsetek w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w 2011 r. – wg województw

Województwa	Ogółem	Osoby niepełnosprawne prawnie		Udział dzieci w wieku 0-15 lat w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w województwie w %
		Razem	w tym w wieku 0-15 lat	
Dolnośląskie	383 758	253 488	9 691	2,5
Kujawsko-pomorskie	264 313	194 416	11 246	4,3
Lubelskie	311 796	199 512	6 944	2,2
Lubuskie	170 537	131 201	5 714	3,4
Łódzkie	333 760	216 054	7 609	2,3
Małopolskie	394 309	283 775	7 869	2,0
Mazowieckie	515 697	303 305	14 212	2,8
Opolskie	103 153	62 304	2 849	2,8
Podkarpackie	249 530	154 686	7 459	3,0
Podlaskie	131 758	84 239	2 926	2,2
Pomorskie	284 499	199 591	9 645	3,4
Śląskie	552 138	344 743	14 849	2,7
Świętokrzyskie	165 680	106 266	5 461	3,3
Warmińsko-mazurskie	197 293	144 082	8 162	4,1
Wielkopolskie	428 770	308 634	12 975	3,0
Zachodniopomorskie	210 057	145 160	7 049	3,4
OGÓŁEM	4 697 048	3 131 456	134 661	2,9

Zródło: *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 238-239*

Zgodnie z *NSP 2011* liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-17 lat (przedprodukcyjnym) wyniosła w woj. opolskim 4,8 tys. osób. Wynika z tego, że (uwzględniając w tej liczbie 2 849 niepełnosprawnych dzieci w wieku 0-15 lat, a także wzrost z wiekiem odsetka niepełnosprawnych dzieci w ogólnej liczbie niepełnosprawnych) liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku 16-17 lat wynosi 1 951.

Tabela 5. Osoby niepełnosprawne według ekonomicznych grup wieku w Polsce w 2011 r. – wg województw (w tys.)

Wyszczególnienie	Ogółem	Ekonomiczne grupy wieku		
		Przedprodukcyjny (0-17 lat)	Produkcyjny (18-59/64)	Poprodukcyjny (60/65 lat i więcej)
POLSKA	4 697,0	4,6	48,6	46,8
Dolnośląskie	383,8	4,1	48,8	47,1
Kujawsko-pomorskie	264,3	6,4	51,7	42,0
Lubelskie	311,8	3,7	46,3	50,0
Lubuskie	170,5	4,9	53,1	41,9
Łódzkie	333,8	3,8	49,3	46,9
Małopolskie	394,3	3,4	43,5	53,1
Mazowieckie	515,7	4,5	45,8	49,7
Opolskie	103,2	4,8	46,4	48,9
Podkarpackie	249,5	4,8	49,0	46,1
Podlaskie	131,8	4,0	44,4	51,7
Pomorskie	284,5	5,4	49,8	44,9
Śląskie	552,1	4,3	49,1	46,7
Świętokrzyskie	165,7	5,0	47,0	48,1
Warmińsko-mazurskie	197,3	6,3	52,9	40,7
Wielkopolskie	428,8	5,0	51,7	43,3
Zachodniopomorskie	210,1	5,2	50,7	44,1

Zródło: *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. NSP Ludności i Mieszkań 2011, s. 83*

1.4 Warunki życia gospodarstw domowych

1.4.1 Sytuacja dochodowa

Według danych GUS w 2014 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych w Polsce poprawiła się³¹. Wzrosły dochody i wydatki poszczególnych grup gospodarstw domowych, poprawiło się również wyposażenie w dobra trwałego użytkowania.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wynosił 1 340 zł i wzrósł w stosunku do 2013 r. o 3,2%. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę wynosiły 1 079 zł i były wyższe o 1,6% od wydatków z roku 2013.

W województwie opolskim odnotowano:

- przeciętne miesięczne dochody gospodarstw domowych stanowiące 92,9% średnich dochodów w kraju;
- przeciętne miesięczne wydatki – 97,2% średnich wydatków w kraju³²;
- przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w wysokości 3 638,14 zł, które stanowiły 91% przeciętnych miesięcznych - średnich dla kraju, wynagrodzeń³³.

Jednocześnie – jak wynika z obwieszczenia Prezesa GUS z 24 marca 2016r.³⁴, przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę wzrósł w 2015r. do wysokości 1 386 zł, tj.: o 3,4% w porównaniu do 2014 r. W 2015r. wzrosły również przeciętne wynagrodzenia – w województwie opolskim o 4,7% do wysokości 3 699,8 zł³⁵.

1.4.2 Wykluczenie społeczne wg Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC) w latach 2013-2014

Pomiar ubóstwa i wykluczenia społecznego odbywa się w Polsce od kilku lat w oparciu o trzy kryteria stosowane w krajach UE i przyjęte w *Strategii Europa 2020*³⁶. Są to:

- poziom dochodów niższy niż 60% mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji, (w 2014 r. w Polsce było to 16 922 zł rocznie, tj. ok. 1 410 zł miesięcznie);
- pogłębiona deprivacja materialna (brak możliwości zaspokojenia 4 z 9 podstawowych potrzeb)³⁷;

³¹ *Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, GUS, Warszawa 2015, s. 1, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2014-r-w-swietle-wynikow-badan-budzetow-gospodarstw-domowych,3,14.html> (10.09.2015 r.).

³² *Ibidem*, s. 10.

³³ *Regiony Polski*, GUS, Warszawa 2015, s. 26.

³⁴ *Obwieszczenie Prezesa GUS w sprawie przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w 2015r. ogółem*, <http://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2015-r-,294,2.html>

³⁵ *Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie opolskim w 2015 r.*, WUP Opole, 2016, s. 8 <http://wupopole.praca.gov.pl/documents/75476/899822/Analiza%202015/8412661b-b9ec-4560-aef9-08def13c678a?t=1463061042509> (30.05.2016 r.)

³⁶ *Europejskie badanie dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r.*, notatka informacyjna GUS, Warszawa 2014, s. 1-5.

³⁷ Wskaźnik pogłębionej deprivacji lokalnej to udział osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości realizacji ze względów finansowych 4 z 9 wymienionych potrzeb (opłacania tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku, spożywanie mięsa, ryb co drugi dzień, ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb, pokrycie niespodziewanego wydatku, terminowych opłat związanych z mieszkaniem, spłatami rat i kredytów, posiadanie telewizora kolorowego, samochodu, pralki, telefonu – stacjonarnego lub komórkowego), Za: Dział XVI. Podstawowe wskaźniki monitorowania stopnie realizacji Strategii *Europa 2020*, s. 3, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/dzial-16_Metadane_pl.pdf (24.05.2016 r.).

— niska intensywność pracy, oznaczająca, że czas pracy członków rodziny w roku poprzedzającym badanie był niższy niż 20% pełnego rocznego potencjalnego czasu pracy.

Wg tych kryteriów Polska w 2014 r. uzyskała łączny wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wynoszący 24,7% osób w gospodarstwach domowych, wobec średniej dla 28 krajów UE wynoszącej 24,5%. Przy czym, wg kryterium:

1. wskaźnika zagrożenia ubóstwem było w Polsce 17,0% osób w gospodarstwach domowych;
2. wskaźnika pogłębionej deprawacji materialnej – 10,4% osób,
3. wskaźnika niskiej intensywności pracy – 7,3%.

Członkowie gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym to osoby, które spełniają co najmniej jedno z powyższych kryteriów (poszczególne grupy dyspanseryjne mogą się nakładać i nie należy ich sumować)³⁸.

Tabela 6. Wskaźniki ubóstwa i wykluczenia społecznego w UE i Polsce (wg regionów) w latach 2013-2014 r.

Wyszczególnienie	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym		Wskaźnik zagrożenia ubóstwem		Wskaźnik pogłębionej deprawacji materialnej		Wskaźnik niskiej intensywności pracy	
	2013 r.	2014 r.	2013 r.	2014 r.	2013 r.	2014 r.	2013 r.	2014 r.
Osoby w gospodarstwach domowych %								
UE 28	24,5	24,5	16,7	17,2	9,6	b. d	10,7	b. d
Maksymalna wartość	48,0	b. d	23,1	25,4	43,0	b. d	182	b. d
Minimalna wartość	14,6	b. d	8,6	9,7	1,4	b. d	6,4	b. d
Polska, w tym regiony* :	25,8	24,7	17,3	17,0	11,9	10,4	7,2	7,3
centralny	23,6	b. d	16,2	14,1	10,6	b. d	6,3	b. d
południowy	24,7	b. d	14,8	13,5	10,9	b. d	6,3	b. d
wschodni	30,6	b. d	22,2	22,5	14,1	b. d	7,6	b. d
północno-zachodni	24,6	b. d	17,7	16,2	10,8	b. d	6,6	b. d
południowo-zachodni	25,2	b. d	14,1	15,2	14,8	b. d	8,5	b. d
północny	26,4	b. d	17,9	21,2	11,6	b. d	8,3	b. d

Źródło: Europejskie badanie dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r. GUS, Warszawa 2014, s. 5 oraz Warunki i dochody życia ludności (raport z badania EU-SILC 2014), GUS, Warszawa 2015, s. 182-189 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/dochody-i-warunki-zycia-ludnosci-polski-raport-z-badania-eu-silc-2014,6,8.html> (24.05.2016 r.)

*region centralny: województwa mazowieckie i łódzkie, region południowy: małopolskie i śląskie, region wschodni: podlaskie, podkarpackie, lubelskie i świętokrzyskie, region północno-zachodni: zachodniopomorskie, lubuskie, wielkopolskie, region południowo-zachodni: opolskie i dolnośląskie, region północny: pomorskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie).

W 2013 r. (brak późniejszych danych) region południowo-zachodni, do którego należy województwo opolskie, znalazł się na 4 pozycji wśród 6 regionów pod względem ogólnego wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, przy czym:

- pod względem zagrożenia ubóstwem (niskie dochody) jest to 2 pozycja, po regionie centralnym,
- pod względem pogłębionej deprawacji materialnej oraz niskiej intensywności pracy – region obejmujący woj. opolskie zajmuje ostatnią pozycję w kraju.

³⁸ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, MPiPS, Warszawa 2014, s. 5.

Z badań Eurostatu prowadzonych od 10 lat wynika, że zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym w Polsce maleje. W latach 2005-2014 wartość tego wskaźnika spadła o 20,6 pkt proc³⁹.

Spośród różnych typów gospodarstw domowych, najbardziej zagrożone ubóstwem są rodziny wielodzietne (z 3 i większą liczbą dzieci na utrzymaniu) oraz rodziny niepełne (samotni rodzice z dziećmi na utrzymaniu). Zakres ubóstwa relatywnego w rodzinach wielodzietnych jest trzykrotnie większy niż wśród rodzin z 1 dzieckiem, a w rodzinach niepełnych 2,2-krotnie większy⁴⁰.

Rodziny wielodzietne i niepełne stanowią stałą – dość liczną grupę świadczeniobiorców różnych systemów wsparcia (pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych). W 2015 r. w woj. opolskim z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych pomocą społeczną objęto ok. 4,6 tys. rodzin, w tym prawie 900 rodzin wielodzietnych i 2,5 tys. rodzin niepełnych. Wprawdzie w porównaniu do 2014 r. grupy te zmniejszyły się, jednak istotne znaczenie ma w tym przypadku charakter zjawiska niż jego zakres (celem wsparcia jest przede wszystkim ograniczenie zjawiska odtwarzania i dziedziczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego w kolejnych pokoleniach)⁴¹.

Szczególna sytuacja dotyczy również rodzin wychowujących dzieci niepełnosprawne. Jak wynika z badań GUS zakres ubóstwa relatywnego w tych rodzinach jest 5-krotnie większy niż w rodzinach z 1 (zdrowym dzieckiem). Wg badań przeprowadzonych w 2012 r. w województwie opolskim młodzież do 25 roku życia stanowiła 11,7% osób niepełnosprawnych objętych pomocą społeczną (podobnie jak w innych regionach kraju)⁴².

1.5 Bezrobocie rejestrowane i wg BAEL w woj. opolskim w latach 2013-2015

Wg stanu na 31 grudnia 2015 r. stopa bezrobocia w woj. opolskim wyniosła 10,2% (w Polsce 9,8%), tj. o 1,7 pkt proc. mniej niż w 2014 r. (w porównaniu do 2013 r. spadek wyniósł 4,1 p. proc.).

W latach 2014-2015 spadek stopy bezrobocia wystąpił we wszystkich powiatach, choć różnica między najwyższą stopą bezrobocia (powiat prudnicki 18,0% w 2014 r. i 15,2% w 2015 r.), a najniższą (Miasto Opole 6,0% i 5,3%) jest nadal wysoka.

³⁹ Ibidem, s. 5.

⁴⁰ Ibidem, s. 10.

⁴¹ MPiPS-03 – Sprawozdanie z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze w woj. opolskim za 2014 r.

⁴² J. Herbst. Sytuacja życiowa osób niepełnosprawnych objętych pomocą społeczną w woj. opolskim w 2012r. ekspertyza wykonana na zlecenie ROPS w Opolu, Opole, 2013 r.

Tabela 7. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2013-2015

Lp.	Powiaty	Liczba bezrobotnych według stanu na 31 grudnia				Stopa bezrobocia w proc. (średnioroczna)			
		2013 r.	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2013 r. = 100%	2013 r.	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w pkt. procentowych w 2015 r. do 2013 r.
1.	Brzeski	6 905	5 055	4 016	58,2	22,6	17,6	14,0	-8,6
2.	Głubczycki	3 216	2 730	2 266	70,5	19,1	16,7	14,2	-4,9
3.	Kędzierzyńsko-Kozielski	4 980	4 099	3 921	78,7	14,6	12,4	11,7	-2,9
4.	Kluczborski	3 178	2 626	2 240	70,5	15,0	12,6	10,7	-4,3
5.	Krapkowicki	2 591	2 340	2 116	81,7	10,6	8,9	7,8	-2,8
6.	Namysłowski	2 770	2 308	1 638	59,1	19,4	16,4	12,7	-6,7
7.	Nyski	8 966	7 234	6 037	67,3	20,2	16,9	14,3	-5,9
8.	Oleski	2 455	2 048	1 777	72,4	10,4	8,6	7,5	-2,9
9.	Opolski	5 432	4 525	3 934	72,4	13,8	11,9	10,2	-3,6
10.	Prudnicki	3 766	3 237	2 689	71,4	20,8	18,0	15,2	-5,6
11.	Strzelecki	2 492	1 958	1 836	73,7	10,8	8,5	7,7	-3,1
12.	Miasto Opole	4 885	4 201	3 733	76,4	6,9	6,0	5,3	-1,6
Woj. opolskie - razem		51 636	42 361	36 203	70,1	14,3	11,9	10,2	-4,1

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie statystyk WUP w Opolu o rynku pracy w latach 2013-2015
http://wup.opole.pl/start/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=63

Na spadek w latach 2013-2015 stopy bezrobocia (z 14,3% do 10,2%) i zarejestrowanych bezrobotnych (o 15 433 osoby, tj. o prawie 30%) wpływ miały m. in.:

- wzrost zatrudnienia (wskaźnik zatrudnienia wzrósł o 1 pkt proc.) i aktywności zawodowej – zmniejszyła się liczba bezrobotnych z tytułu podjęcia pracy i zatrudnienia subsydiowanego (prac interwencyjnych, robót publicznych, refundacji nowoutworzonych stanowisk pracy, dotacji na podjęcie działalności gospodarczej, a także działań aktywizacyjnych instytucji rynku pracy w formie staży i szkoleń)⁴³;
- wzrost liczby podmiotów gospodarczych – o 355 oraz wzrost przeciętnego zatrudnienia,
- poprawiła się sytuacja gospodarcza w regionie, co przełożyło się na wzrost wynagrodzeń o 4,7%, do średniej kwoty 3 699,8 PLN,
- nastąpił wzrost nakładów inwestycyjnych o 36,8%⁴⁴.

W efekcie woj. opolskie odczuwa podobne tendencje na rynku pracy jak w innych regionach w Polsce, przy jednoczesnej specyfice i wielkości zagranicznych migracji zarobkowych i bardziej zauważalnego niż w innych województwach zjawiska depopulacji.⁴⁵

Wśród bezrobotnych w 2015 r., będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (blisko 9 na 10 bezrobotnych)⁴⁶:

- 27,8% to osoby do 30 lat (w Polsce 29,4%);
- 31,6% to osoby powyżej 50 lat (w Polsce 27,5%);
- 53,2% to długotrwale bezrobotni (przez ostatnie 24 miesiące co najmniej 12 miesięcy mieli status osoby bezrobotnej) – w Polsce 56,3%;

⁴³ Więcej: *Informacja o sytuacji na rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku*, WUP w Opolu, s. 12 oraz *Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2015 roku*, WUP w Opolu, Opole 2016, s. 12-14

⁴⁴ Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie opolskim w 2015 r., WUP Opole, 2016, s.9

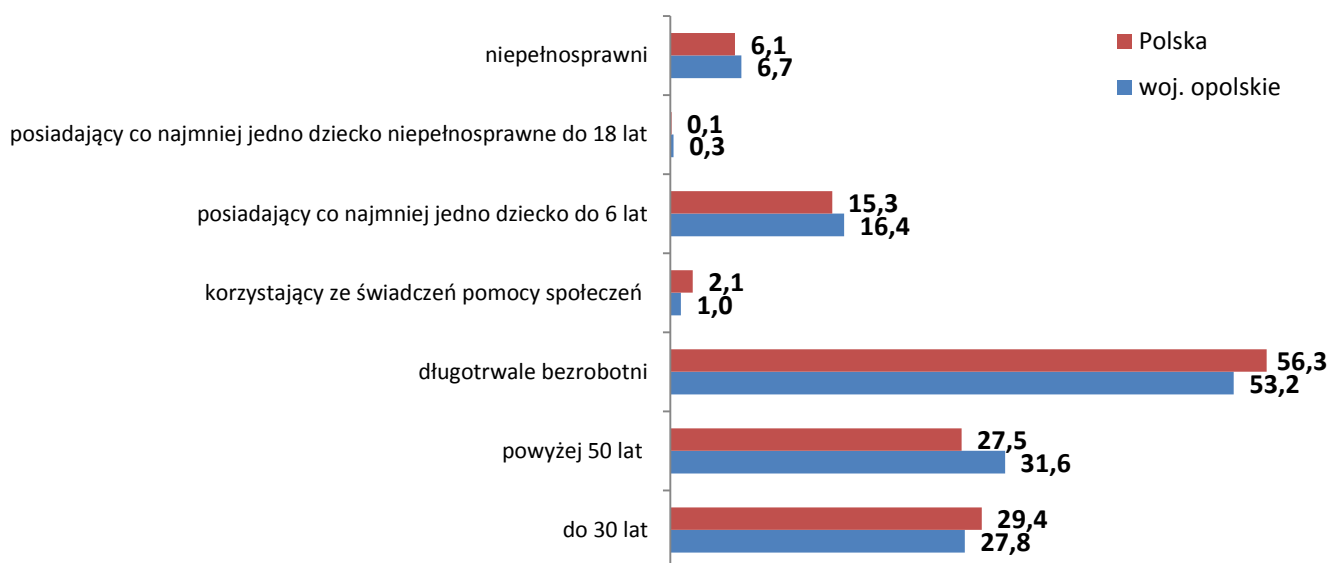
⁴⁵ Zob. Ekspertyza wykonana na zlecenie Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu *Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na sytuację społeczno-demograficzną województwa opolskiego* (<http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=40>).

⁴⁶ Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy wymienione są w art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r., poz. 149).

- 1,0% to bezrobotni korzystający ze świadczeń pomocy społecznej (w kraju 2,1%);
- 16,4% to osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 lat (w Polsce 15,3%);
- 0,3% to bezrobotni posiadający co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 lat (w Polsce 0,1%);
- 6,7% to niepełnosprawni – w kraju 6,1%.⁴⁷

Z uwagi na zmiany grup osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wprowadzone nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w 2014 r., brak jest możliwości porównania danych z 2015 r. z poprzednimi latami.⁴⁸

Wykres 8. Grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych MRPiPS

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)⁴⁹ w IV kwartale 2015 r. **współczynnik aktywności zawodowej** ludności w woj. opolskim wyniósł 54,4% (na każde 100 osób aktywnych i biernych zawodowo, które ukończyły 15 lat przypadały 54 osoby aktywne zawodowo).⁵⁰ W porównaniu do analogicznego okresu 2014 r. współczynnik ten wzrósł o 0,3 pkt proc. (z 54,1%).

W Polsce współczynnik aktywności zawodowej ludności w IV kw. 2015 r. wyniósł 56,5% (o 2,1 pkt proc. więcej niż w woj. opolskim i 0,2 pkt proc. więcej niż w analogicznym okresie 2014 r.).

⁴⁷ *Rynek pracy w Polsce w 2015 roku*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 15.03.2016 r. [https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/sytuacja-na-ryнку-pracy/rynek-pracy-w-polsce-w-2015-r/ \(29.04.2016 r.\)](https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/sytuacja-na-ryнку-pracy/rynek-pracy-w-polsce-w-2015-r/ (29.04.2016 r.)).

⁴⁸ Nowelizacja ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2014 r., poz. 598), która weszła w życie 27 maja 2014 r.

⁴⁹ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) oparte jest na definicjach Międzynarodowej Organizacji Pracy i Eurostatu. Obejmuje osoby w wieku 15 i więcej lat uznane za pracujące, bezrobotne lub bierne zawodowo, będące członkami wylosowanych gospodarstw domowych. Według BAEL osoby pracujące i bezrobotni to grupa aktywnych zawodowo, a pozostali to tzw. osoby bierne zawodowo. Do osób pracujących zaliczono osoby w wieku 15 i więcej lat, które m. in. w badanym tygodniu wykonywały pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagały bez wynagrodzenia w prowadzeniu gospodarstwa. Za bezrobotnych uznano osoby w wieku 15-74 lata, które m. in. aktywnie poszukiwały pracy w ciągu 4 tygodni. A ludność bierna zawodowo to osoby w wieku 15 i więcej lat, które m. in. nie pracowały i nie poszukiwały pracy oraz nie były gotowe do jej podjęcia. Zobacz więcej: *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2015 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, [http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-województwie-opolskim-iv-kwartal-2015-r-,1,27.html \(26.04.2016 r.\)](http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-województwie-opolskim-iv-kwartal-2015-r-,1,27.html (26.04.2016 r.))

⁵⁰ Współczynnik aktywności zawodowej ludności określa udział pracujących i bezrobotnych (aktywnych zawodowo) w liczbie ludności w wieku 15 i więcej lat (aktywnych i biernych zawodowo).

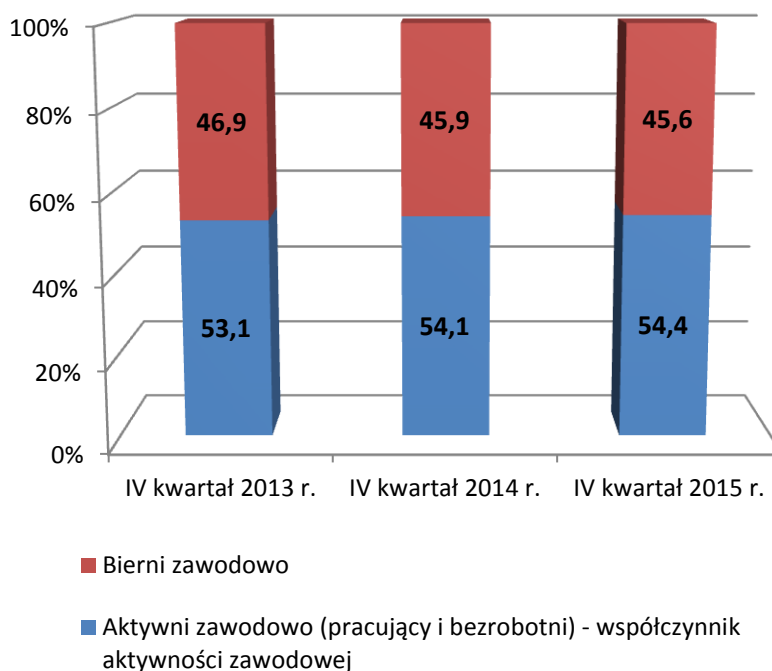
Wyższy współczynnik aktywności zawodowej w woj. opolskim występuje wśród mężczyzn (64,0%) niż kobiet (46,0%), co jest tendencją utrzymującą się od lat.

Większą aktywność zawodową wykazują mieszkańcy miast (55,0%) niż wsi (53,8%), odmiennie niż rok wcześniej, kiedy wskaźnik ten był większy na wsi niż w miastach.

Najwyższy współczynnik aktywności zawodowej występuje wśród osób z wykształceniem wyższym 80,5% (rok wcześniej 78,5%), a najniższy w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym 15,5% (15,2% w IV kw. 2014 r.).

W IV kw. 2015 r. - w porównaniu do okresu sprzed 2 lat (IV kw. 2013 r.), współczynnik ten wzrósł w woj. opolskim o 1,3 pkt proc. (z 53,1% do 54,4%), w Polsce o 0,4 pkt proc. (z 56,1% do 56,5%).

Wykres 9. Wskaźniki BAEL w woj. opolskim w IV kwartale roku w latach 2013-2015

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2013 r.*, *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r.* oraz *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2015 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu.

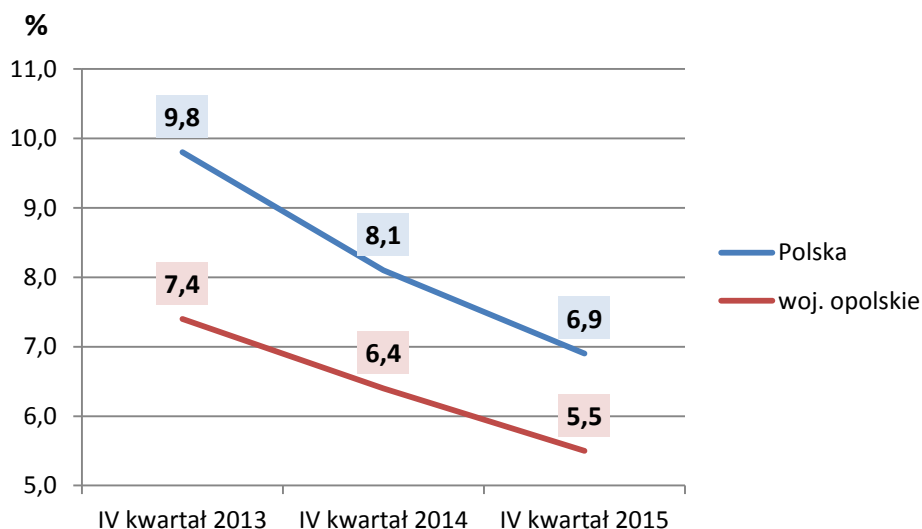
Najliczniejszą grupę biernych zawodowo w woj. opolskim (45,6%, tj. mniej o 0,3 pkt proc. niż rok wcześniej i 1,3 pkt proc. niż dwa lata wcześniej) stanowiły osoby pozostające na emeryturze (49,0%) oraz osoby uczące się i uzupełniające kwalifikacje (18,9%). W dalszej kolejności osoby wykazywały bierność zawodową z powodu: przyczyn osobistych i rodzinnych, choroby i niesprawności lub innych. Osoby zniechęcone bezskutecznością poszukiwania pracy stanowiły jedynie 3,6% biernych zawodowo.

Stopa bezrobocia według BAEL (dla ludności w wieku 15 i więcej lat) w IV kwartale 2015 r. w woj. opolskim była – podobnie jak analogicznych okresach lat 2013-2014, **najniższa w Polsce** i wyniosła 5,5% (w Polsce 6,9%, najwięcej w woj. podkarpackim 11,7%).

Stopa bezrobocia była większa na wsi (5,7%) niż w mieści (5,3%), natomiast wśród mężczyzn wskaźnik ten był niższy (4,6%) niż wśród kobiet (6,6%). Najwyższa stopa bezrobocia była w grupie wieku 15-24 lata (15,6%).

W porównaniu do IV kwartału 2013, stopa bezrobocia wg BAEL w woj. opolskim spadła o 1,9 pkt proc. (do 5,5% w IV kw. 2015 r.), a w Polsce o 2,9 pkt proc. (do 6,9%).

Wykres 10. Stopa bezrobocia według BAEL w Polsce i woj. opolskim w latach 2013-2015 (IV kwartał)

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Kwartalnej informacji o rynku pracy*, Opracowanie sygnałne GUS, Warszawa 23.02.2016, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/kwartalna-informacja-o-rynku-pracy-w-czwartym-kwartale-2015-roku,12,23.html> (04.05.2016 r.)

Stopa bezrobocia wg BAEL w woj. opolskim jest prawie 2-krotnie niższa (5,5%) od stopy bezrobocia rejestrowanego (10,2%). Nadal znaczna grupa osób rejestruje się w powiatowych urzędach pracy w celu uzyskania uprawnień do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, w rzeczywistości nie poszukując pracy⁵¹.

1.6 Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim

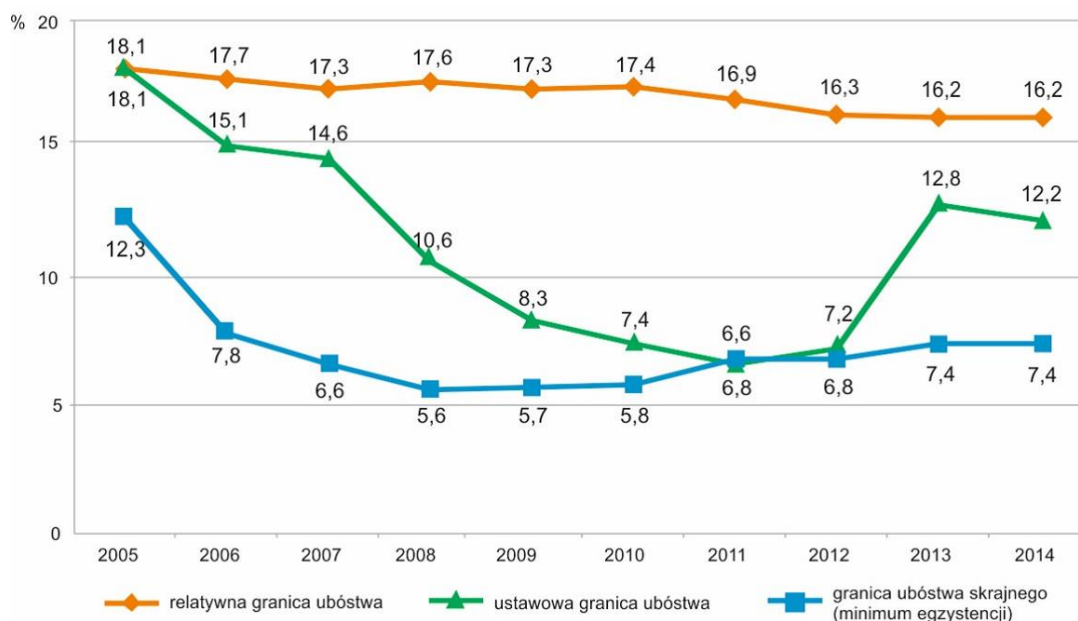
W 2014 r. wystąpiła poprawa w sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, wynikająca m.in. ze wzrostu realnej wartości wynagrodzeń, świadczeń emerytalnych i rentowych, a także spadku stopy bezrobocia⁵².

Jednocześnie nie wystąpiły istotne różnice w zakresie poziomu ubóstwa w kraju (na tym samym poziomie pozostał zakres ubóstwa skrajnego i relatywnego, a zakres ubóstwa wg ustawowej granicy spadł z 12,8% do 12,2%).

⁵¹ Zob.: metodologia badania BAEL – przypis 49.

⁵² *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*, GUS Warszawa 2015, s.8 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2013-i-2014,1,6.html> (10.03.2016 r.)

Wykres 11. Ubóstwo w Polsce w latach 2005-2014 wg przyjętych w danych roku granic ubóstwa
(% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*, GUS, Warszawa 2015, s. 8

W 2014 r. poniżej granicy ubóstwa skrajnego (egzystencjalnego) żyło w Polsce 7,4% osób w gospodarstwach domowych (2,8 mln osób), poniżej granicy relatywnej 16,2% (6,2 mln), a poniżej ustawowej granicy ubóstwa 12,2% (4,6 mln osób).

W układzie terytorialnym wg województw wskaźniki ubóstwa w 2014 r. były zróżnicowane. Woj. opolskie – podobnie jak w latach poprzednich, miało jedno z najniższych wskaźników ubóstwa w kraju, tj.:

- **ubóstwo skrajne (minimum egzystencji) dotyczyło 8% osób** w gospodarstwach domowych (**w Polsce 7,4%**, a mniej niż w woj. opolskim było w województwach: śląskim – 4,7%, mazowieckim – 5,2%⁵³, łódzkim – 5,4%, dolnośląskim – 5,6%, pomorskim – 6,5%, małopolskim – 6,6%, zachodniopomorskim – 7,2% i lubuskim – 7,8%). Woj. opolskie znalazło się w drugiej grupie województw o niższych wartościach wskaźników ubóstwa (do 9% osób w gospodarstwach domowych), a najwyższe wartości tego wskaźnika w Polsce wystąpiły w województwach: świętokrzyskim (12,2%) i warmińsko-mazurskim (14,8%). W porównaniu do 2013 r. zakres ubóstwa skrajnego zwiększył się w województwie opolskim o 1,9 pkt procentowego;
- **ubóstwo relatywne** (50% przeciętnych wydatków) dotknęło **14,0% osób** w gospodarstwach domowych (**w Polsce 16,2%**); wartość tego wskaźnika spadła w porównaniu do 2013 r. o 2,1 pkt proc.;
- **ustawowa granica ubóstwa** (dochody są mniejsze niż wyznaczony próg ustawowy) **objęła 10,5% osób w gospodarstwach domowych (w Polsce 12,2%)**, a mniej niż w woj. opolskim było w województwach: mazowieckim – 8,1%, śląskim – 8,9%, dolnośląskim – 8,8% i łódzkim – 9,4%. W porównaniu do 2013 r. zakres ubóstwa „ustawowego” spadł o 1,2 pkt proc.

⁵³ Bez Warszawy

Tabela 8. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w Polsce w latach 2012-2014^a
(% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej wyszczególnionych granic ubóstwa)

Lp.	Województwo	Granica ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)			Relatywna granica ubóstwa			Ustawowa granica ubóstwa		
		2012 r.	2013 r.	2014 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.
1	Dolnośląskie	4,6	5,1	5,6	12,2	12,1	12,0	5,1	8,9	8,8
2	Kujawsko-pomorskie	8,3	9,6	9,5	19,6	18,8	20,2	8,4	16,0	15,6
3	Lubelskie	8,5	9,4	8,2	22,9	21,5	17,1	9,0	17,6	12,8
4	Lubuskie	4,9	6,4	7,8	13,3	15,0	17,4	5,0	12,2	13,3
5	Łódzkie	5,7	6,1	5,4	13,4	12,5	13,1	5,7	9,7	9,4
6	Małopolskie	6,2	6,0	6,6	15,6	15,8	16,9	6,6	12,2	12,1
7	Mazowieckie	4,7	5,7	5,2	11,5	12,4	11,4	4,6	9,9	8,1
8	Mazowieckie (bez Warszawy)	6,6	8,2	7,7	16,2	17,2	16,0	6,4	14,0	11,4
9	Opolskie	4,7	6,1	8,0	9,9	16,1	14,0	4,8	11,7	10,5
10	Podkarpackie	7,0	9,4	8,7	20,7	20,9	21,1	8,6	16,9	15,3
11	Podlaskie	10,7	11,2	10,9	23,0	22,7	23,9	10,7	17,6	18,0
12	Pomorskie	9,8	9,2	6,5	20,3	19,2	14,8	10,6	15,4	11,6
13	Śląskie	4,5	4,9	4,7	11,3	11,2	11,9	4,8	8,3	8,9
14	Świętokrzyskie	10,5	8,5	12,2	24,3	19,7	22,6	12,2	13,6	17,2
15	Warmińsko-mazurskie	13,5	13,2	14,8	24,7	25,4	26,0	13,8	20,2	21,0
16	Wielkopolskie	8,5	8,9	10,1	19,7	19,2	21,7	8,5	15,5	16,4
17	Zachodniopomorskie	5,7	7,1	7,2	14,8	15,3	15,3	6,4	11,6	12,0
18	Średnia w kraju	6,8	7,4	7,4	16,3	16,2	16,2	7,2	12,8	12,2

a Poziom granic w IV kwartale.

Źródło: *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, GUS, Warszawa, 9.06.2015 r. – aneks tabelaryczny, s. 7 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html> (16.03.2016 r.)

W latach 2012-2014 najbardziej wzrósł odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa (w Polsce z 7,2% do 12,2%, a w woj. opolskim z 4,8% do 10,5%, tj. o 5,7 pkt proc.).

Najmniejsze różnice odnotowano w zakresie relatywnej granicy ubóstwa (w Polsce odsetek liczby osób w gospodarstwach domowych spadł z 16,3% do 16,2%, przy czym w woj. opolskim wzrósł z 9,9% do 14,0%). Natomiast skrajne ubóstwo wzrosło średnio w kraju z 6,8% do 7,4%, a w woj. opolskim z 4,7 do 8%.

Do czynników najbardziej wpływających na wskaźnik **ubóstwa skrajnego** w kraju zalicza się:

- ✓ bezrobocie (ubóstwem zagrożone są osoby bezrobotne i ich rodziny, przy czym w rodzinach, gdzie bezrobotne były przynajmniej dwie osoby wskaźnik ubóstwa skrajnego wzrasta do 33%);
- ✓ niezarobkowe źródło dochodów (najbardziej zagrożone ubóstwem są rodziny utrzymujące się z innych niż zarobkowe źródła dochodów – 21,1%, a także renciści - 12,5%, oraz rolnicy - 12,1%);
- ✓ niski poziom wykształcenia (ubóstwem najbardziej zagrożone są osoby z wykształceniem gimnazjalnym – 18,2%);
- ✓ wielodzietność (najbardziej zagrożone skrajnym ubóstwem są rodziny wielodzietne, w tym z co najmniej czwórką dzieci – 26,9%);
- ✓ miejsce zamieszkania (mieszkańcy wsi są zagrożeni ubóstwem 2,5-krotnie częściej - 11,8%, niż mieszkańcy miast (4,6%)⁵⁴).

⁵⁴ *Ubóstwo w Polsce w latach ... op. cit., s. 10-14*

Według najnowszych i wstępnych danych GUS¹ w 2015 r., *nastąpiło pewne ograniczenie rozmiarów ubóstwa w Polsce*, tj.:

- zakres ubóstwa skrajnego zmniejszył się do 6,5% (o 0,9 pkt proc.),
- zakres ubóstwa relatywnego spadł do 15,5% (o 0,7 pkt proc.),
- ubóstwo ustawowe pozostało na tym samym poziomie (12,2% osób w gospodarstwach domowych)⁵⁵.

Na podstawie cyklicznych badań ROPS w Opolu, określających stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim (w oparciu o metodę *wzorca rozwoju*) ustalono, że wysoki stopień zagrożenia ubóstwem w 2015 r. wystąpił w 4 gminach woj. opolskiego, umiarkowany stopień ubóstwa odnotowano w 40 gminach, niski stopień w 19 gminach, a bardzo niski stopień zagrożenia ubóstwem zanotowano w 8 gminach.

W porównaniu do 2014 r. liczba gmin o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem wyraźnie spadła - do 4 gmin (z 41 w 2014 r., tj. o 37 gmin). Większość gmin, która w 2014 r. należała do grupy o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem w 2015 r. „przesunęła” się do grupy o umiarkowanym stopniu ubóstwa. W konsekwencji:

- 2-krotnie wzrosła liczba gmin o umiarkowanym stopniu zagrożenia ubóstwem (z 20 w 2014 r. do 40 gmin w 2015 r.);
- ponad 2-krotnie wzrosła liczba gmin o niskim stopniu zagrożenia ubóstwem (z 8 w 2014 r. do 19 gmin w 2015 r.);
- 4-krotnie wzrosła liczba gmin o bardzo niskim stopniu zagrożenia ubóstwem (z 2 w 2014 r. do 8 w 2015 r.).

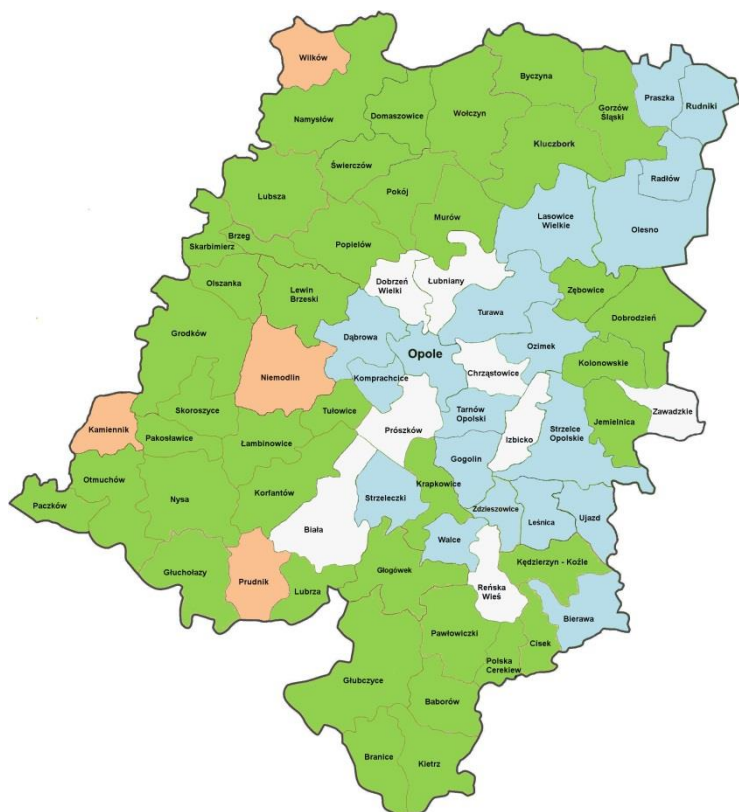
Powodami poprawy sytuacji gmin w zakresie stopnia zagrożenia ubóstwem są przede wszystkim: istotny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych i stopy bezrobocia (w latach 2013-2015 liczba bezrobotnych w woj. opolskim spadła o prawie 30%, a stopa bezrobocia obniżyła się o 4,1 pkt proc.) oraz zmniejszenie się liczby klientów ośrodków pomocy społecznej (o prawie 10%).

W związku z powyższym w 2015 r. istotnie zmniejszył się obszar województwa, będący w poprzednich latach w wysokim stopniu zagrożony ubóstwem (głównie gminy zlokalizowane na zachodzie i południu woj. opolskiego). Z 41 gmin w województwie o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem (w tym wszystkie z powiatów brzeskiego, nyskiego, namysłowskiego i głubczyckiego), w 2015 r. pozostały jedynie 4 gminy (Wilków w pow. namysłowskim, Kamiennik w pow. nyskim, Niemodlin w pow. opolskim ziemskim oraz Prudnik w pow. prudnickim)⁵⁶.

⁵⁵ Szczegółowe dane dla województw zostaną opublikowane w II półroczu 2016 r.

⁵⁶ Podobna sytuacja w zakresie stopnia zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wystąpiła w 2008 r. Wówczas – analogicznie jak w 2015 r., gwałtownie spadło bezrobocie, co spowodowało znaczne ograniczenie grupy gmin o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem i znaczny wzrost liczby gmin zagrożonych ubóstwem w stopniu umiarkowanym.

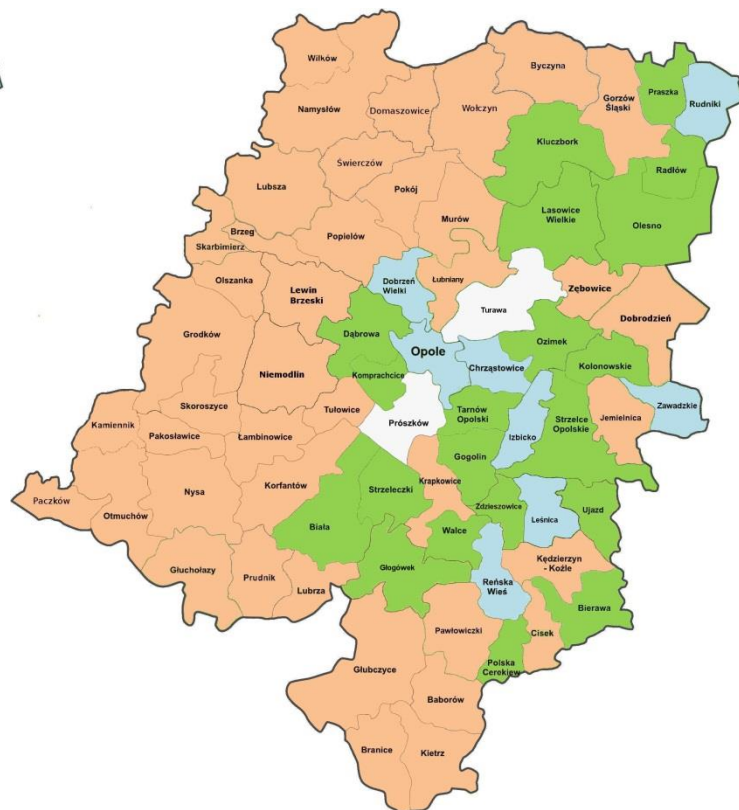
Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2015 r.

Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem w 2015 r.

wysoki	umiarkowany	niski	bardzo niski
0,000 - 0,500	0,501 - 0,600	0,601 - 0,700	0,701 - 1,000

Mapa 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2014 r.

Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem w 2014 r.

wysoki	umiarkowany	niski	bardzo niski
0,000 - 0,500	0,501 - 0,600	0,601 - 0,700	0,701 - 1,000

Źródło: *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, ROPS w Opolu, Opole 2016, s. 10 <http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=30>

1.7 Trzeci sektor w woj. opolskim

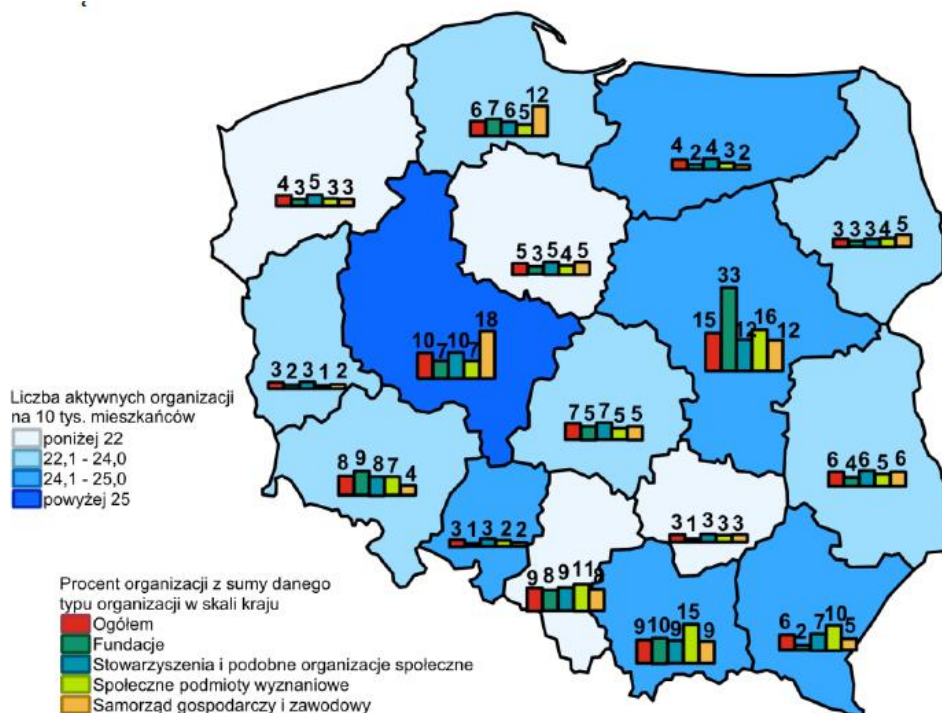
W 2014 r. w Polsce działało 87,4 tys. organizacji trzeciego sektora, tj. o 4% więcej niż w 2012 r., w tym było:

- 72 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych;
- 10,7 tys. fundacji;
- 2,9 tys. samorządów gospodarczych i zawodowych oraz organizacji pracodawców;
- 1,8 tys. społecznych podmiotów wyznaniowych.

Spośród wszystkich organizacji III sektora 8,6% posiadało status organizacji pożytku publicznego⁵⁷.

⁵⁷ *Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2014 r.*, wyniki wstępne, GUS, Warszawa 2016 r.

Mapa 3. Aktywne organizacje non-profit wg województw w 2014r. r. na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2014r., wyniki wstępne, GUS, Warszawa 2016r., s. 2.

W 2014 r. najwięcej organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców było w województwach: mazowieckim, wielkopolskim, opolskim i podkarpackim. Województwo opolskie miało 2 500 aktywnych organizacji III sektora, co oznacza, że na 10 tys. mieszkańców przepadało 24,8 podmiotów⁵⁸.

Większość badanych organizacji pozarządowych (72%) prowadzi wyłącznie działalność statutową. Jedynie 21% podmiotów prowadzi odpłatną działalność statutową, a tylko 7% prowadzi działalność gospodarczą (w tym 5% wyłącznie działalność gospodarczą, a 2% działalność gospodarczą wraz z odpłatną działalnością statutową)⁵⁹.

Jednocześnie – wyniki innego badania GUS⁶⁰ wskazują na istotną rolę organizacji pozarządowych w dostarczaniu usług społecznych. Spośród 83,5 tys. działających w Polsce organizacji pozarządowych – 48,1 tys. podmiotów prowadzi działalność w obszarze usług społecznych realizowanych w 6 dziedzinach, w tym 6,1 tys. podmiotów świadczy te usługi w dziedzinie pomocy społecznej, a 1,5 tys. w zakresie integracji społecznej i zawodowej.

⁵⁸ Ibidem, s. 2.

⁵⁹ Ibidem, s.3.

⁶⁰ *Działalność organizacji non-profit w 2013 r.: Zarządzanie, współpraca i świadczenie usług społecznych*, Studia i analizy statystyczne GUS, Warszawa 2016 r., <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/dzialalnosc-organizacji-non-profit-w-2013-r-zarzadzanie-wspolpraca-i-swiadczenie-uslug-spoecznych,12,1.html> (24.05.2016 r.)

Tabela 9. Liczba stowarzyszeń, fundacji i społecznych podmiotów wyznaniowych świadczących usługi społeczne w wybranych dziedzinach i ich struktura według poziomu zinstytucjonalizowania świadczonych usług w 2012 r.

Dziedziny usług społecznych ^a	Liczba podmiotów (w tys.)	Podmioty świadczące usługi społeczne (dane w %)	
		zinstytucjonalizowane	niezinstytucjonalizowane
Sport	22,8	31	69
Integracja społeczna i zawodowa	1,5	34	66
Pomoc społeczna	6,1	21	79
Edukacja i wychowanie	7	36	64
Kultura i sztuka	7,8	4	96
Ochrona zdrowia	2,8	27	73

^a Nazwy dziedzin – zgodne z formularzem SOF-1, z tym że w przypadku sportu oraz pomocy społecznej dokonano zawężenia zakresu oryginalnych kategorii wyłączając elementy niespójne z zakresem analizowanych usług zinstytucjonalizowanych takie jak *ratownictwo oraz turystyka, rekreacja, hobby*.

Źródło: *Działalność organizacji non-profit w 2013 r.: Zarządzanie, współpraca i świadczenie usług społecznych*, GUS Warszawa 2016 r., s. 165-166

Z badań ROPS w Opolu wynika, że zakres współpracy organizacji pozarządowych z instytucjami publicznymi, głównie rynku pracy i pomocy społecznej, jest niewystarczający⁶¹. W 2014 r. tylko połowa gmin podjęła współpracę z 253 organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy w województwie opolskim. Głównymi trudnościami w podejmowaniu współpracy są: przeciążenie obowiązkami administracyjnymi pracowników w ośrodkach pomocy społecznej, niespójne i nieprecyzyjne przepisy prawa, trudności formalne. Dodatkowym problemem jest także współpraca międzysektorowa, zwłaszcza instytucji publicznych z podmiotami komercyjnymi. Najczęstszą formą współpracy między instytucjami jest wymiana informacji, a wspólne działania najczęściej dotyczą obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie i aktywizacji osób bezrobotnych. W badaniu stwierdzono też nikły zakres współpracy w działaniach na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego⁶².

1.8 Infrastruktura społeczna – wybrane elementy

1.8.1 Lokale socjalne

Lokal socjalny to lokal nadający się do zamieszkania (ze względu na wyposażenie i stan techniczny), wydzielony z zasobu mieszkaniowego gminy, przeznaczony dla osób z wyrokiem eksmisyjnym lub znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej⁶³.

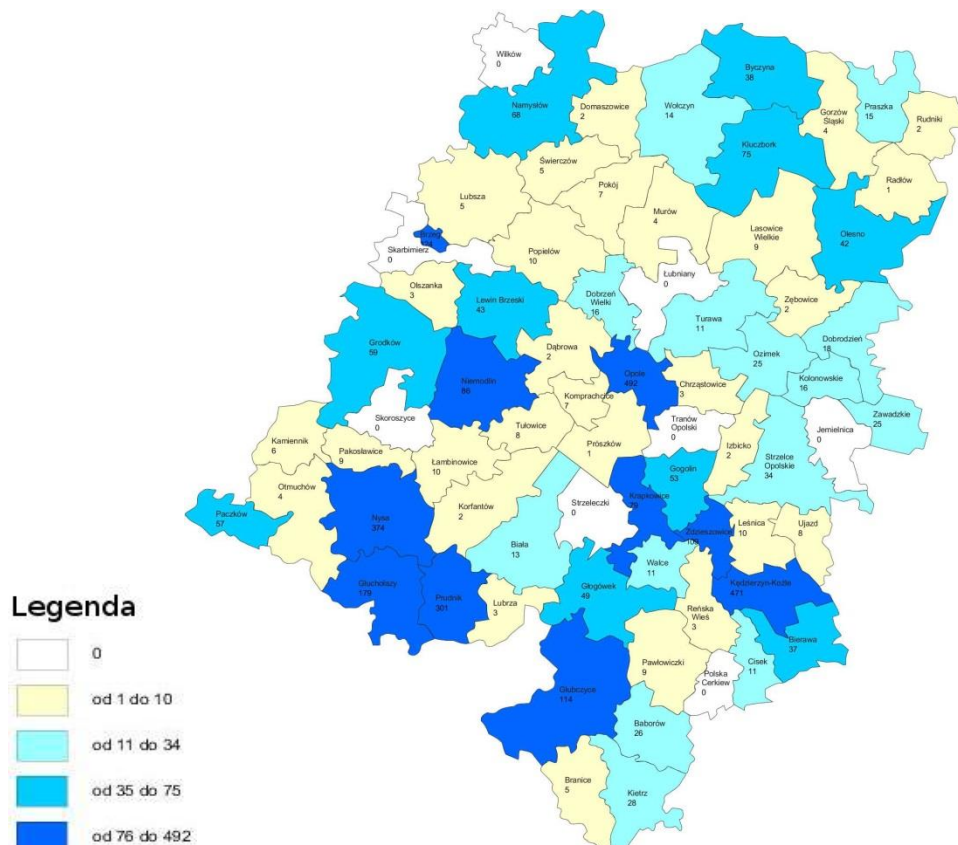
⁶¹ *Współpraca instytucji pomocy społecznej z innymi instytucjami na terenie gminy, powiatu, województwa zajmującymi się pomocą i wsparciem rodzin i jej wpływ na skuteczność działań pomocy społecznej w województwie opolskim*, ROPS w Opolu, Opole sierpień 2014, s. 40-43, <http://ois.rops-opole.pl/download/WSPOLPRACA-raport-21-08-2014.pdf> (30.05.2016 r.)

⁶² Ibidem.

⁶³ Zasady gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, w tym lokali socjalnych, reguluje ustawa z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014, poz. 150 ze zm.). Zgodnie z jej zapisami powierzchnia pokoi lokalu socjalnego przypadająca na osobę w gospodarstwie domowym nie może być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m², przy czym lokal ten może być

Zasady najmu lokalu socjalnego szczegółowo określają uchwały rady gminy, w tym wysokość dochodów gospodarstwa domowego uprawniające do ubiegania się o taki lokal. Jednocześnie najem lokalu socjalnego jest zawsze zawierany na czas określony (nie mogą być to umowy bezterminowe)⁶⁴.

Mapa 4. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej w 2015 r.

W 2015 r. liczba lokali (mieszkań) socjalnych w gminach woj. opolskiego wyniosła 3 259 (o 39 więcej niż w 2014 r.).

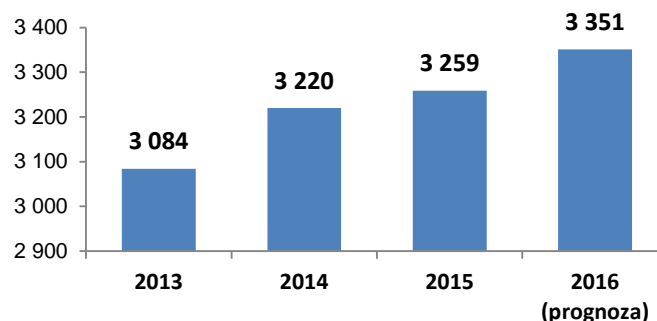
Najwięcej lokali socjalnych (powyżej 100) ma – podobnie jak rok wcześniej, 8 gmin województwa, tj. wszystkie gminy miejskie (Opole – 492 - najwięcej, Kędzierzyn-Koźle – 471 i Brzeg – 124) oraz część gmin miejsko-wiejskich znajdujących się na południu województwa (Nysa – 374, Prudnik – 301, Głuchołazy – 179, Zdieszowice – 109 i Głubczyce – 114). W wydzielonej grupie gmin o największej liczbie lokali (od 76 do 492) są także Niemodlin (88) i Krapkowice (79). W pozostałych gminach liczba lokali socjalnych jest mniejsza (10 gmin ma od 35 do 75, a 14 gmin od 11 do 34 lokali). Poniżej 11 lokali jest w 28 gminach (głównie wiejskich), a 8 gmin nie posiada żadnego lokalu socjalnego (w 2014 r. było 10 takich gmin, a w 2013 r. - 12).

o obniżonym standardzie. Oznacza to, że lokal może mieć ograniczony dostęp do pewnych pomieszczeń (np. WC, znajdującego się na korytarzu dla mieszkańców kilku lokali) czy urządzeń (brak gazu, centralnego ogrzewania), jednak winien spełniać minimalny standard (w tym powierzchni), poniżej którego uprawnieni do otrzymania takiego lokalu mogą odmówić jego przyjęcia.

⁶⁴ Do grupy szczególnie chronionych osób, którym sąd przyznaje prawo do lokalu socjalnego w przypadku eksmisji, należą kobiety w ciąży, dzieci, niepełnosprawni, ubezwłasnowolnieni, ciężko chorzy i zamieszkujący z nimi opiekunowie, bezrobotni, emeryci i renciści, którzy spełniają kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej. Wg gmin w 2015 r. bez wskazania lokalu socjalnego sądy orzekły 193 eksmisji.

Lokale socjalne posiadają w swoich zasobach głównie ośrodki miejskie (największe miasta województwa opolskiego), a ich brak lub minimalna liczba występuje przede wszystkim w gminach wiejskich.

Wykres 12. Liczba lokali socjalnych w woj. opolskim w latach 2013-2015 i 2016 (prognoza)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej w 2015 r.

W latach 2013-2015 liczba lokali socjalnych w woj. opolskim wzrosła o 175 (z 3 084 do 3 259). W 2016 r. gminy prognozują wzrost ich liczby w zasobach mieszkaniowych do 3 351, tj. o 92 lokale więcej niż w 2015 r. (liczba gmin bez lokali socjalnych ma wynieść 8 – tyle samo jak w 2015 r.).

W 2015 r. – podobnie jak w ubiegłych latach, liczba lokali socjalnych w woj. opolskim była mniejsza niż liczba oczekujących na jego otrzymanie. Według gmin na mieszkanie socjalne oczekiwało 1 990 osób (w 2014 r. 2 107). Celem zaspokojenie potrzeb w tym zakresie gminy winny zwiększyć liczbę lokali socjalnych o prawie 61%.

1.8.2 Żłobki i kluby dziecięce⁶⁵

Według stanu na 16 maja 2016 r. w woj. opolskim było 70 placówek opieki żłobkowej, w tym 59 żłobków i 11 klubów dziecięcych⁶⁶ (w 2014 r. były 64 placówki - 58 żłobków i 6 klubów dziecięcych)⁶⁷.

Według GUS w 2014 r. w żłobkach i klubach dziecięcych województwa opolskiego było 2 593 miejsca, w których przebywało 2 461 dzieci w wieku do 3 lat (9,7% dzieci w tej grupie wieku). Jednocześnie w woj. opolskim:

- **na każde 1000 dzieci w wieku do 3 lat przypadało w tych placówkach 200,5 miejsc** (pierwsza pozycja w kraju, przy średniej w Polsce wynoszącej 110,5 miejsc);
- **na każde 1000 dzieci w wieku do 3 lat przebywało w żłobkach i klubach dziecięcych 96,6 dzieci** (drugi najwyższy wskaźnik w kraju, po woj. dolnośląskim – 99,6, średnia w kraju 59,0)⁶⁸.

⁶⁵ Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r., poz. 157) opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 organizowana jest w formie żłobka, oddziału żłobkowego, klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

⁶⁶ *Rejestr żłobków i klubów dziecięcych* Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Portal informacyjno-usługowy emp@tia, <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow> (16.05.2016 r.)

⁶⁷ Brak danych za 2015 r. i późniejszych. Informacje GUS o opiece nad dzieckiem i rodziną w 2015 r. będą opublikowane w II pół. 2016 r.

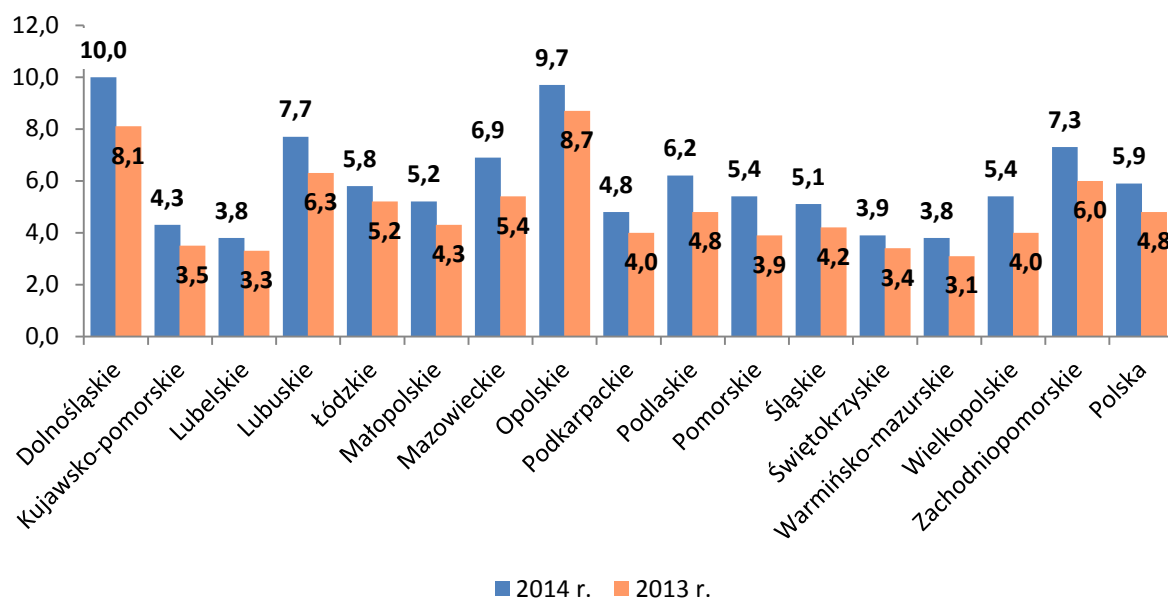
⁶⁸ *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 r.*. GUS, Warszawa 2015, s. 172

Tabela 10. Liczba żłobków i klubów dziecięcych, miejsc i dzieci do lat 3 w tych placówkach w Polsce i woj. opolskim w latach 2013-2014

Wyszczególnienie	Żłobki i kluby dziecięce w:											
	2013 r.						2014 r.					
	Liczba placówek	Liczba miejsc	Wskaźnik miejsc na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	Liczba dzieci	Wskaźnik dzieci w placówkach na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w placówkach	Liczba placówek	Liczba miejsc	Wskaźnik miejsc na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	Liczba dzieci	Wskaźnik dzieci w placówkach na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w placówkach
Woj. opolskie	55	2 470	188,4	2 231	86,6	8,7	64	2 593	200,5	2 461	96,6	9,7
Polska	1 526	59 582	87,8	55 535	47,6	4,8	2 052	72 202	110,5	66 365	59,0	5,9

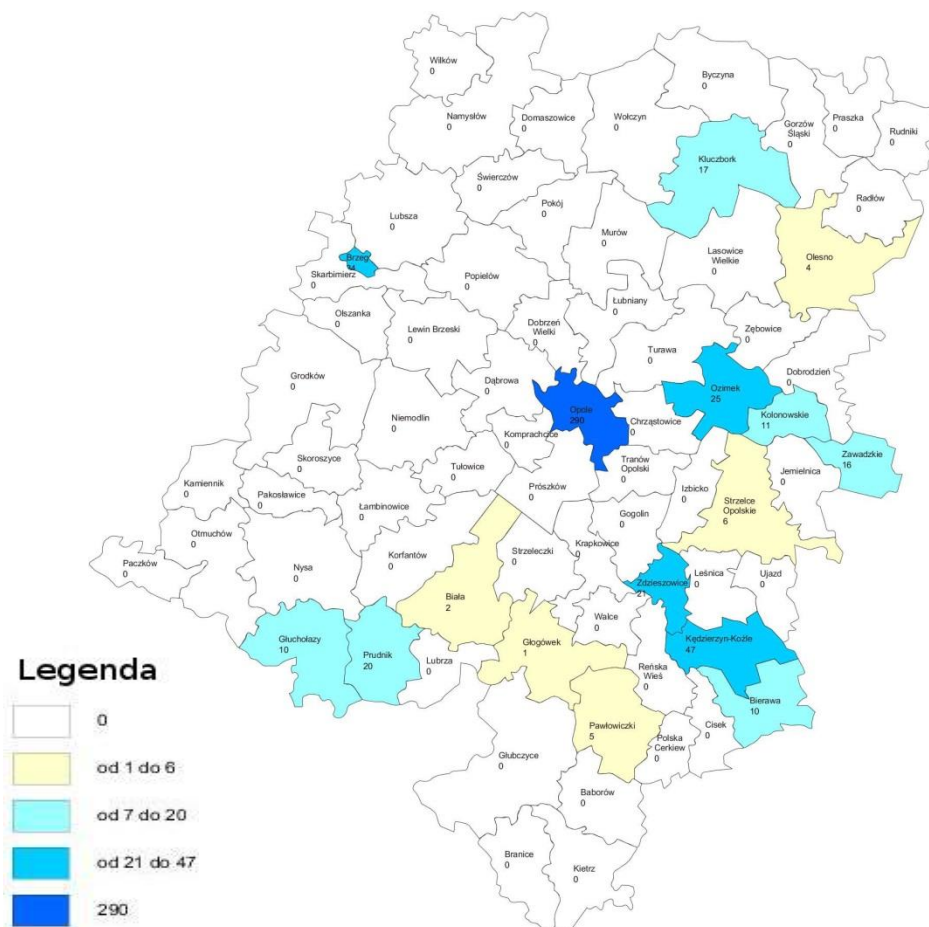
Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2013 r.* GUS, Warszawa 2014, s. 174 oraz *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 r.* GUS, Warszawa 2015, s. 57 i 172

Wykres 13. Odsetek dzieci w wieku do 3 lat w żłobkach i klubach dziecięcych w Polsce w latach 2013-2014 r. – wg województw

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 r.* GUS, Warszawa 2015, s. 57

Mapa 5. Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc w żłobku i klubie dziecięcym w woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. wg gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych wynosiła 2 938 (najwięcej od 2011 r., tj. czasu podawania informacji w tej formie). Mimo to, nie przyznano miejsc w tych placówkach 519 dzieciom, w tym 391 dzieciom z powodu braku wolnych miejsc (pozostałym dzieciom z innych przyczyn formalnych).

1.8.3 Wychowanie przedszkolne

W roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowało w woj. opolskim 475 placówek wychowania przedszkolnego (o 4 więcej niż w poprzednim roku szkolnym), z tego:

- 359 przedszkoli (356 w roku szkolnym 2013/2014),
- 18 punktów przedszkolnych (16),
- 98 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych (99).

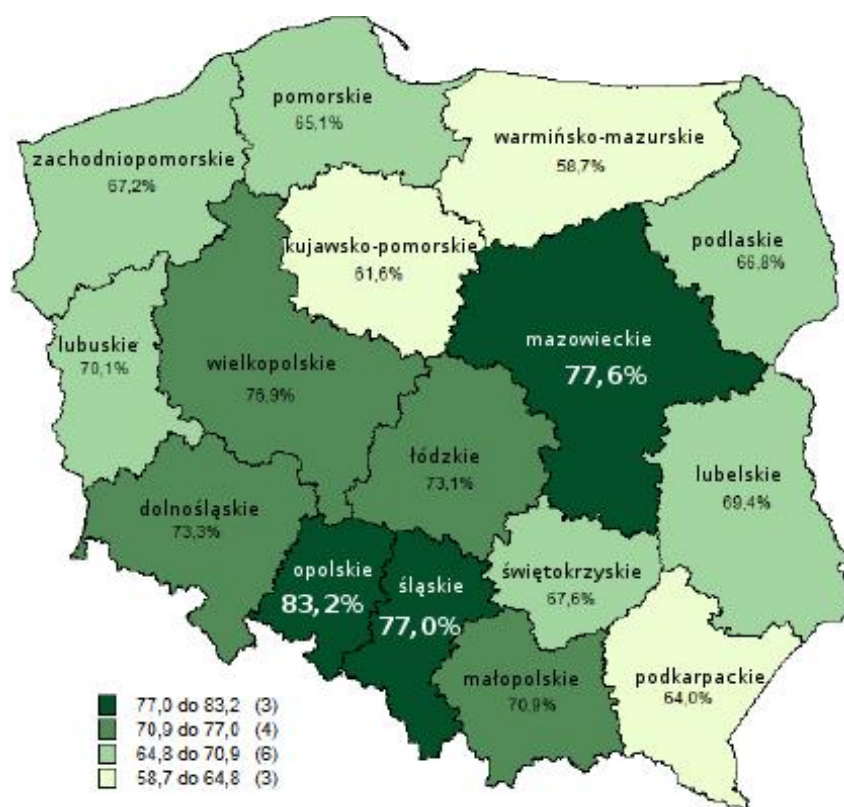
Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego wyniosła 29 890 (o 43 więcej niż w poprzednim roku szkolnym), z których korzystało 29 639 dzieci w wieku 3-6 lat. (o 1 607 mniej niż w roku 2013/2014).

Wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3-4-letnich w Polsce wyniósł 71,6% (64,2% w roku szkolnym 2013/2014). **Podobnie jak w latach poprzednich**

najwięcej dzieci w tym wieku uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego w województwach opolskim (83,2%) oraz mazowieckim (77,6%) i śląskim (77,0%), a najmniej – w woj. warmińsko-mazurskim (58,7%)⁶⁹.

Wzrost wskaźnika upowszechniania edukacji przedszkolnej w Polsce (o 7,4 pkt proc.) wynikał z obowiązku szkolnego dzieci 6-letnich, które idąc do szkoły podstawowej zwolniły miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego dzieciom młodszym oraz prawnego zagwarantowania od września 2015 r. wszystkim dzieciom 4-letnim miejsc w tych placówkach.

Mapa 6. Upowszechnianie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-4 lat w roku szkolnym 2014/2015 w Polsce - wg województw

Źródło: Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014/2015, GUS, Warszawa 2015, s. 65

Wg gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2015 r. w woj. opolskim nie przyznano miejsca w przedszkolu 196 dzieciom (354 rok wcześniej), z tego najwięcej w Opolu (54), Strzelcach Op. (35) i Kolonowskiem (33). W pozostałych 10 gminach, w których nie przyznano dzieciom miejsca w przedszkolu, ich liczba wahała się od 2 do 18 (najczęstszymi przyczynami nie przyznania miejsca były brak miejsc w przedszkolach oraz brak spełnienia wymogów formalnych, np. meldunek poza gminą).

⁶⁹ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014/2015, GUS, Warszawa 2015, s. 64-65

2. Pomoc społeczna i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim

2.1 Liczba osób i rodzin objętych pomocą i wsparciem⁷⁰

W 2015 r. z różnych form pomocy i wsparcia w woj. opolskim korzystało 67 481 osób i rodzin (o 2,7% mniej niż w 2014 r.), w tym:

- 37 319 osób otrzymało pomoc w ośrodkach pomocy społecznej;
- 16 125 osób wsparły powiatowe centra pomocy rodzinie lub inne instytucje powiatowe (osoby niepełnosprawne otrzymujące wsparcie ze środków PFRON, dzieci i młodzież umieszczona w pieczy zastępczej oraz osoby i rodziny objęte poradnictwem specjalistycznym, wsparciem w sytuacjach kryzysowych);
- 3 039 osoby to mieszkańcy domów pomocy społecznej;
- 528 dzieci i młodzieży przebywało w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- 1 446 seniorów korzystało z usług w dziennych domach pomocy;
- 647 osób przebywało w środowiskowych domach samopomocy;
- 8 377 osób korzystało z innych instytucji i ośrodków wsparcia (noclegownie, schroniska dla bezdomnych, placówki zapewniające całodobową opiekę, mieszkania chronione, placówki wsparcia dziennego, KIS, CIS, WTZ i inne).

Tabela 11. Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza)*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osób i rodzin, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim			
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%	2016 r. (prognoza)
1	Ogółem <i>w tym:</i>	69 319	67 481	97,3	67 575
2	w ośrodkach pomocy społecznej	39 834	37 319	93,7	37 662
3	w powiatowych centrach pomocy rodzinie	16 029	16 125	100,6	16 135
4	w domach pomocy społecznej	3 034	3 039	100,2	3 039
5	w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	514	528	102,7	528
6	w dziennych domach pomocy	1 404	1 446	103,0	1 461
7	w środowiskowych domach samopomocy	637	647	101,6	665
8	w innych ośrodkach wsparcia (schroniska, noclegownie, kluby samopomocy, KIS, CIS, WTZ, ZAZ i inne)	7 867	8 377	106,5	8 085

*Szacunkową liczbę klientów w wybranych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w 2016 r. ustalono na podstawie danych wskazanych przez gminy i powiaty w ocenach zasobów pomocy społecznej (prognoza na 2016 r.).

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w naturze i usługach za 2014 r i 2015 r.. oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. – w porównaniu do poprzedniego roku, liczba osób i rodzin, które otrzymały pomoc spadła o 2,7%, w tym:

- o 6,3% spadła liczba osób korzystających z pomocy środowiskowej (OPS) – głównie w wyniku znaczącego spadku liczby osób bezrobotnych (o 14,5%);

⁷⁰ Bez rodzin objętych systemem świadczeń rodzinnych.

- prawie nie zmieniła się liczba osób objętych wsparciem instytucji powiatowych (osoby niepełnosprawne korzystające z pomocy udzielanej w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej finansowanej ze środków PFRON);

Natomiast wzrost liczby świadczeniobiorców odnotowano w zakresie:

- liczby miejsc w dziennych domach pomocy – o 3%;
- liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych - o 2,7%;
- liczby miejsc w innych ośrodkach wsparcia – o 6,5% (w tym prawie podwoiła się liczba miejsc w placówkach zapewniających całodobową opiekę dla osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku).

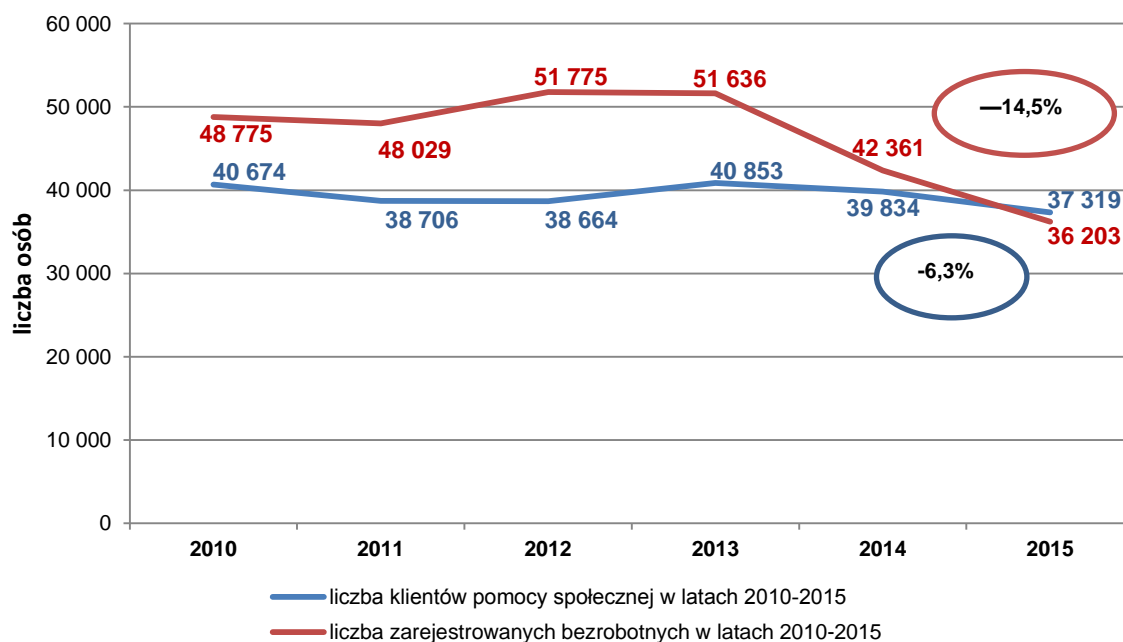
Według prognozy gmin i powiatów na 2016 r. liczba osób i rodzin objętych wsparciem będzie podobna, tj. obejmować 67 575 osób.

2.2 Klienci ośrodków pomocy społecznej

W 2015 r. w ramach pomocy środowiskowej ośrodki pomocy społecznej udzieliły wsparcia 37 319 osobom i rodzinom, tj. o 6,3 % mniej niż w 2014 r.

Spadek liczby klientów pomocy społecznej w 2015 r. był największym odnotowanym w latach 2010-2015 i wynikał głównie z poprawy sytuacji na opolskim rynku pracy.

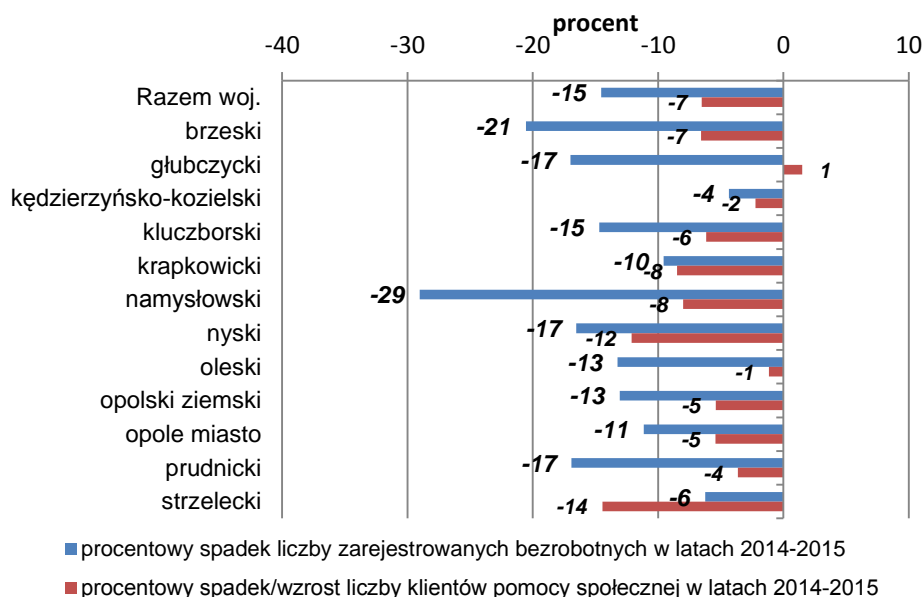
Wykres 14. Beneficjenci pomocy społecznej oraz zarejestrowani bezrobotni w woj. opolskim w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie sprawozdań MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w naturze i usługach za lata 2014-2015 oraz analiz sytuacji na opolskim rynku pracy WUP w Opolu za lata 2010-2015

W okresie roku (grudzień 2014 r. - grudzień 2015 r.) liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła z 42 361 osób do 36 203, tj. o 14,5% (najwięcej w powiatach namyślowskim - o 29%, i brzeski - o 21% oraz głubczyckim, nyskim i prudnickim - po 17%).

Wykres 15. Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz klientów ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 (w%)

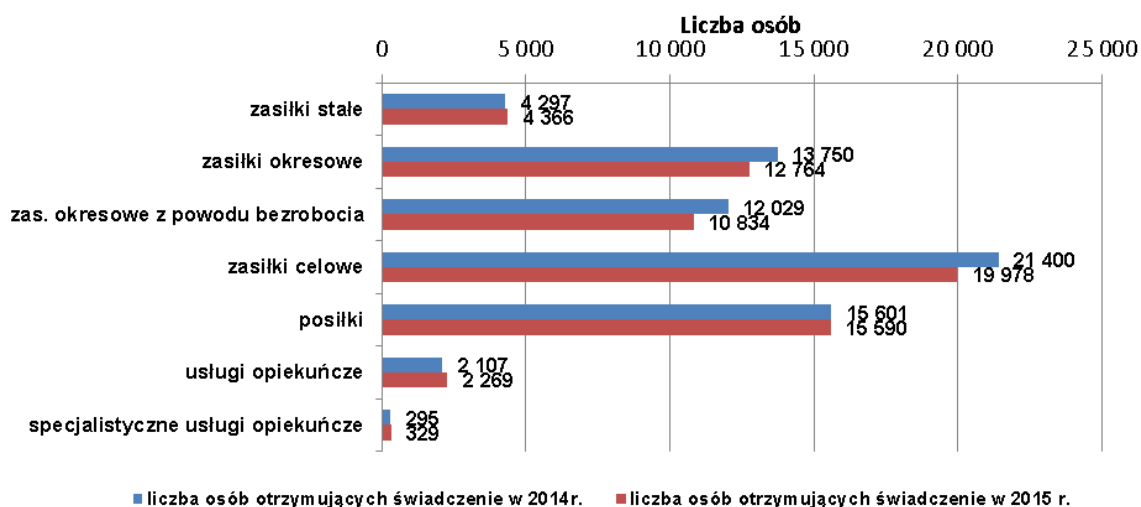

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie sprawozdań MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w naturze i usługach za lata 2014-2015 oraz analiz sytuacji na opolskim rynku pracy WUIP w Opolu za lata 2010-2015

W strukturze świadczeniobiorców pomocy społecznej wystąpiły następujące zmiany:

- znacząco spadła liczba osób otrzymujących zasiłki okresowe – z 13 750 do 12 764, tj. o prawie 7,2%, w tym zwłaszcza zasiłki okresowe przyznane z powodu bezrobocia (z 12 029 osób do 10 834, tj. o prawie 10%);
- spadła także liczba osób korzystających z zasiłków celowych (o 6,6%) oraz nieznacznie liczba osób objętych pomocą w formie posiłku;
- natomiast wzrosła liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (o prawie 8%) oraz specjalistycznych usług opiekuńczych (o 11,5%).

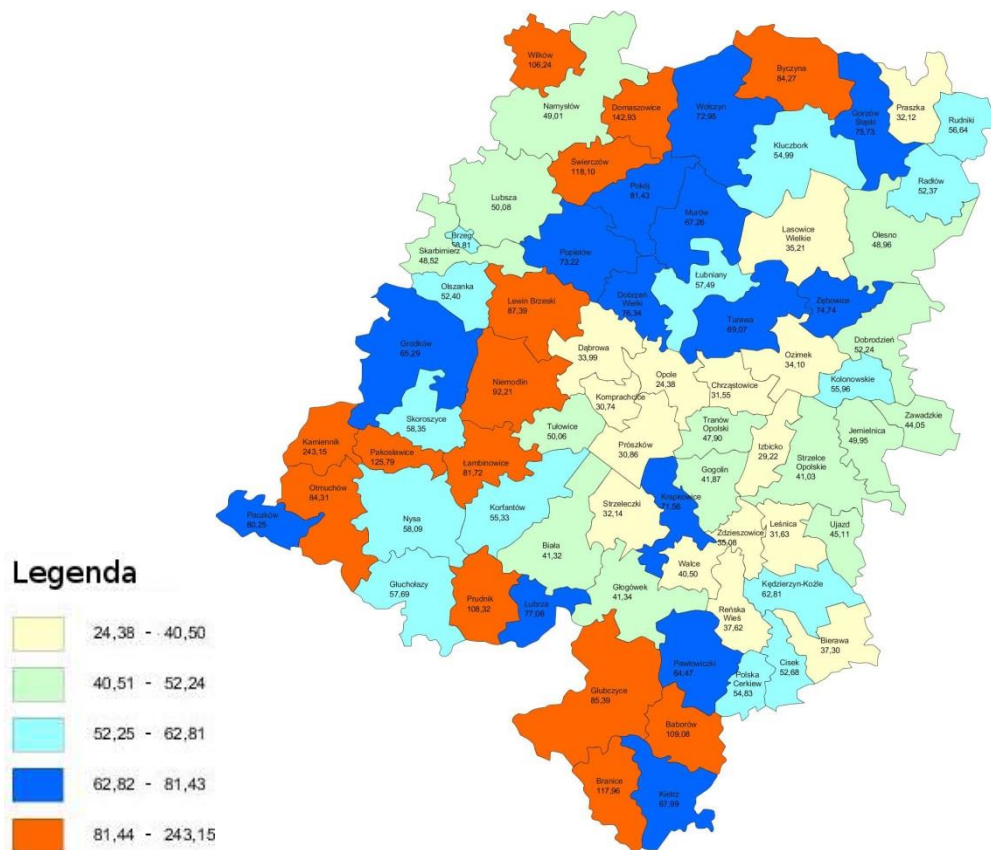
Wykres 16. Struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie sprawozdań MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w naturze i usługach za lata 2014-2015

W rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r. były **56 733 osoby**, a **wskaźnik deprivacji lokalnej** (liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców na 1000 mieszkańców województwa) wyniósł **56,7** i **wahał się od najniższego (24,4) w Opolu Mieście, do najwyższego (243,2) w Kamienniku.**

Mapa 7. Wskaźnik deprivacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Tabela 12. Klienci ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015

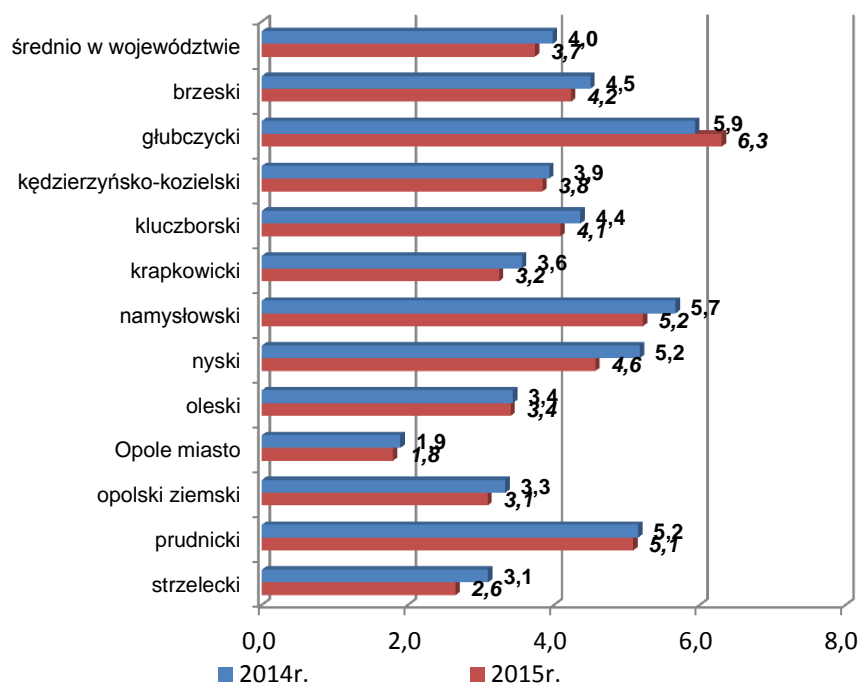
Lp.	Powiaty	Klienci ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim				
		2014 r.	Wskaźnik do liczby mieszkańców	2015 r.	Wskaźnik do liczby mieszkańców	Wzrost / spadek liczby klientów w 2015 r. %
		Razem z tego:	39 834	4,0	37 319	3,7
1	brzeski	4 116	4,5	3 864	4,2	94
2	głubczycki	2 804	5,9	2 963	6,3	106
3	kędzierzyńsko-kozielski	3 802	3,9	3 702	3,8	97
4	kluczborski	2 920	4,4	2 732	4,1	94
5	krapkowicki	2 308	3,6	2 100	3,2	91
6	namysłowski	2 425	5,7	2 230	5,2	92
7	nyski	7 242	5,2	6 368	4,6	88
8	oleski	2 252	3,4	2 226	3,4	99
9	opolski ziemski	4 436	3,3	4 117	3,1	93
10	Opole Miasto	2 266	1,9	2 143	1,8	95
11	prudnicki	2 917	5,2	2 869	5,1	98
12	strzelecki	2 346	3,1	2 005	2,6	85

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. w układzie terytorialnym województwa - w porównaniu do poprzedniego roku, spadek liczby klientów pomocy społecznej zanotowano we wszystkich powiatach (najbardziej w powiecie strzeleckim o 15%), z wyjątkiem powiatu: głubczyckiego, gdzie liczba świadczeniobiorców wzrosła o 6%.

Podobnie jak w latach poprzednich, najwyższy wskaźnik udziału korzystających z pomocy społecznej do liczby mieszkańców występuje w powiatach: głubczyckim – 6,3% i namysłowskim – 5,2% oraz nyskim - 4,6% i prudnickim – 5,1%. Najmniej osób otrzymujących wsparcie mają: Miasto Opole – 1,8% i powiat strzelecki – 2,6%.

Wykres 17. Wskaźnik liczby osób objętych środowiskową pomocą społeczną do liczby mieszkańców w powiatach woj. opolskiego w latach 2014-2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

2.3 Struktura wieku świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego⁷¹

Tabela 13. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w 2015 r. i 2016 r. (prognoza)

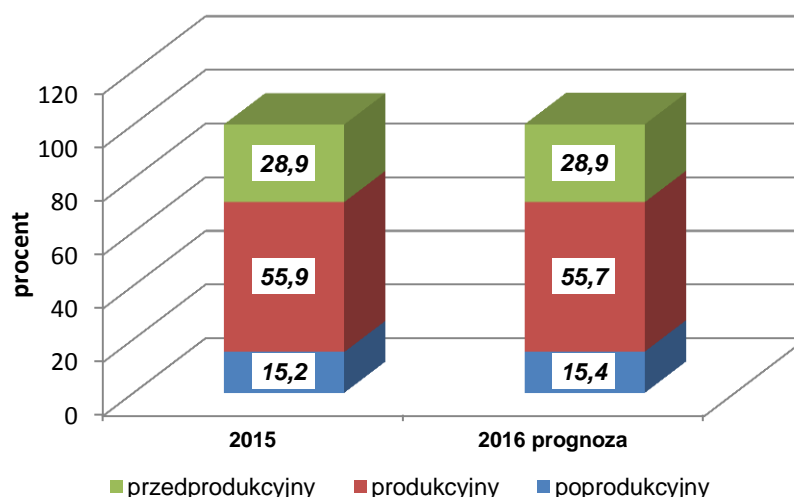
Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej w:	
	2015 r	2016 r. (prognoza)
Ogółem, <i>w tym w wieku:</i>	37 849	38 196
przedprodukcyjnym	10 946	11 061
%	28,9	28,9
produkcyjnym	21 144	21 271
%	55,9	55,7
poprodukcyjnym	5 759	5 864
%	15,2	15,4

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. spośród 37 849 świadczeniobiorców:

- 28,9% stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym (dzieci otrzymujące pomoc w formie dożywiania, objęte pracą asystenta rodziny, otrzymujące wsparcie w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych);
- 55,9% to osoby w wieku produkcyjnym;
- 15,2% stanowią osoby w podeszłym wieku (w wieku poprodukcyjnym).

Wykres 18. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w 2015 r. i 2016 r. (prognoza) – w %

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

⁷¹ Osoby i rodziny objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego w 2015 r.

W strukturze wieku beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w 2015 r. – w porównaniu do prognozy na 2016 r. – brak istotnych zmian, tj.:

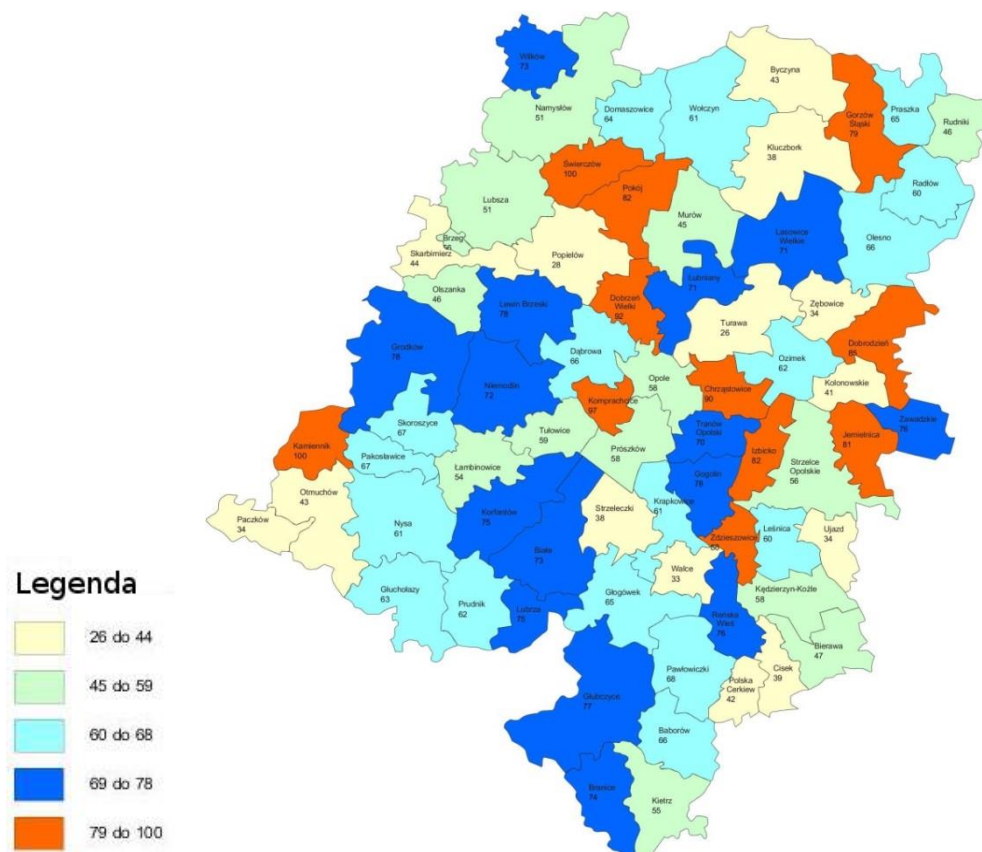
- bez zmian pozostanie udział dzieci i młodzieży do 17 roku życia (28,9%);
- natomiast o 0,2 pkt proc. spadnie udział osób w wieku produkcyjnym (do 55,7%);
- o 0,2 pkt proc. wzrośnie udział seniorów (do 15,4% w 2016 r.).

2.4 Klienci długotrwale korzystający z pomocy społecznej w 2015 r.

W 2015 r. długotrwale korzystający ze świadczeń pomocy społecznej (w ciągu 36 miesięcy byli zarejestrowani w systemie pomocy społecznej przez co najmniej 18 miesięcy) stanowili prawie 2/3 klientów pomocy społecznej (64,07%).

Wskaźnik wahał się od najniższego 26% w Turawie, do najwyższego 100% – w Świerczowie i Kamienniku.

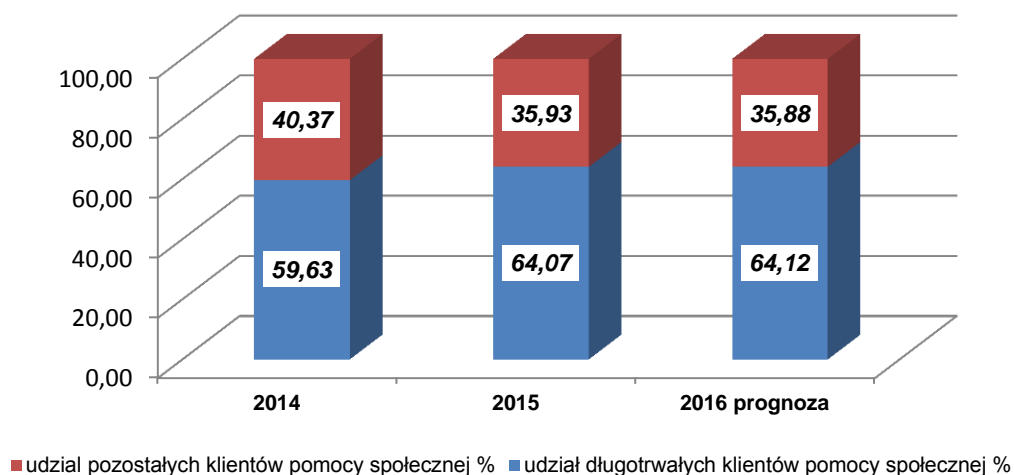
Mapa 8. Udział liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń do ogółu świadczeniobiorców pomocy społecznej w gminach woj. opolskiego w 2015 r. w %

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. – w porównaniu do 2014 r., udział osób długotrwale korzystających ze świadczeń wzrósł o 4,5 pkt proc., a z prognoz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej wynika, że ich udział w 2016 r. minimalnie wzrośnie (do 64,12%).

Wykres 19. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza)

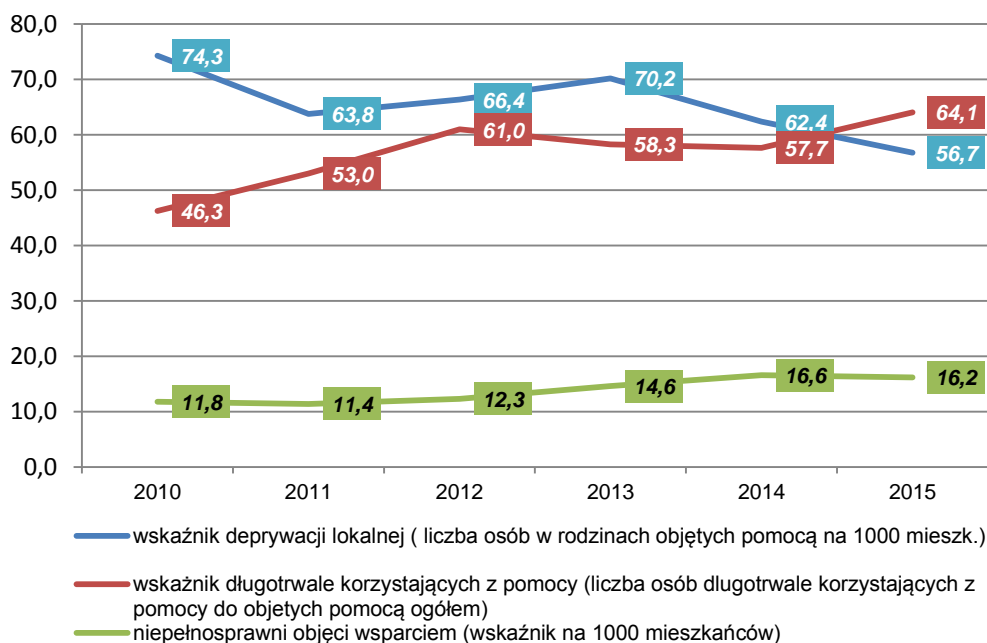
Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W latach 2010-2015 udział osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej systematycznie wzrasta (o 17,8 pkt proc.), mimo, że ogólna liczba osób wymagających wsparcia maleje – wskaźnik liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w relacji do liczby mieszkańców województwa spadł z 74,3 w 2010 r. do 56,7 w 2015 r., a udział osób długotrwale korzystających z pomocy wzrósł z 46,3% w 2010 r. do 64,07% w 2015 r.

Jest to efekt niskiej skuteczności działań systemu, w którym nadal dominują świadczenia pieniężne, a działania profilaktyczne i aktywizujące beneficjentów, zwłaszcza osoby korzystających z pomocy długotrwale, stosowane są zbyt rzadko. W ograniczonym zakresie stosowane są najbardziej skuteczne formy i narzędzia wpływające na usamodzielnienie klientów pomocy społecznej, takie jak: praca socjalna, kontrakt socjalny, specjalistyczne poradnictwo, prace społecznie użyteczne oraz specjalne programy usamodzielnienia.

Jednocześnie w latach 2010-2015 wzrosła do 16,2 tys. liczba osób niepełnosprawnych otrzymujących wsparcie instytucji powiatowych (w tym finansowanych ze środków PFRON).

Wykres 20. Wskaźnik deprivacji lokalnej, udział długotrwale korzystających z pomocy oraz wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych objętych wsparciem na 1000 mieszkańców w woj. opolskim w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

2.5 Koszt pomocy środowiskowej w 2015 r.

Całkowity koszt świadczeń udzielonych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015 uwzględnia:

1. świadczenia pieniężne (zasiłki stałe, zasiłki okresowe i zasiłki celowe);
2. świadczenia niepieniężne (posiłki, usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, udzielenie schronienia, ubrania, sprawienie pogrzebu oraz inne świadczenia rzeczowe.

W 2015 r. koszt świadczeń pomocy społecznej udzielonych przez gminy wyniósł 93 409 tys. zł (o 1,5% więcej niż w 2014 r.). Przy czym:

- ✓ koszt zasiłków stałych wzrósł o 5,2%;
- ✓ koszt zasiłków okresowych spadł o prawie 6% (w tym środki własne gmin przeznaczone na ten cel spadły o prawie 40%).

Koszt zasiłków celowych - w porównaniu do 2014 r., wzrósł o 2,6%, natomiast koszt pozostałych świadczeń (głównie pomocy w formie posiłków i usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych) wzrósł o prawie 8%.

Tabela 14. Koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015*

Lp.	Wyszczególnienie	Koszt środowiskowej pomocy społecznej w zł w latach 2014-2015		
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%
1	Koszt pomocy środowiskowej – ogółem <i>w tym:</i>	92 001 365	93 409 189	101,5
2	zasiłki stałe	18 500 514	19 461 589	105,2
3	zasiłki okresowe, z tego:	31 559 389	29 685 142	94,1
4	<i>dotacja budżetu państwa</i>	31 322 067	29 534 629	94,3
5	<i>środki własne gminy</i>	237 322	150 513	63,4
6	zasiłki celowe	17 838 095	18 296 790	102,6
7	pozostałe świadczenia (posiłki, usługi opiekuńcze, inne)	24 103 367	25 965 668	107,7
8	Liczba świadczeniobiorców	39 834	37 239	93,5
9	Liczba mieszkańców**	1 000 858	998 884	99,8
10	Średnia - roczna wartość pomocy ogółem dla beneficjenta w zł (w.1 / w. 8)	2 310*	2 508	108,6
11	Średnia - roczna wartość zasiłków pieniężnych w zł (w. 2+3+6 / w. 8)	1 705	1 811	106,3
12	Średnia roczna wartość pomocy w zł na 1 mieszkańca (w. 1 / w. 9)	92	94	101,7

* wartość pomocy nie uwzględnia zadań powiatu (pomocy na usamodzielnienie dla wychowanków instytucji wymienionych w at. 88 ustawy o pomocy społ.)

**stan w grudniu 2014r. oraz czerwcu 2015r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie sprawozdań MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w naturze i usługach MPiPS-03 za lata 2014-2015

Średnia, roczna wartość pomocy przypadająca w 2015 r. na jednego świadczeniobiorcę wyniosła 2 508 zł i była o 8,6% większa niż w 2014 r. Wzrost wartości świadczeń wynikał głównie z przyznawanych zasiłków stałych, których wysokość jest wynikiem różnicy między dochodem osoby/rodziny a ustalonym dla niej kryterium dochodowym, a także zwiększonej wartości zasiłków celowych⁷². Istotnym czynnikiem wzrostu średniej wartości pomocy były również zwiększone wydatki poniesione przez gminy na realizację usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych

Przeciętna, miesięczna wartość:

- ✓ zasiłku stałego wzrosła z 433 zł do 452 zł (o 4,4 %);
- ✓ zasiłku okresowego wzrosła z 341 zł do 346 zł (o 1,4%).

Natomiast w przypadku zasiłku celowego można ustalić jedynie wartość rocznej pomocy, która wzrosła z 834 zł do 916 zł, tj. o prawie 10%.

⁷² W 2015 r. podwyższono kryteria dochodowe stosowane w pomocy społecznej (do 634 dla osoby samotnej i do 514 dla osoby w rodzinie) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych w pomocy społecznej (Dz. U. 2015r., poz. 1058).

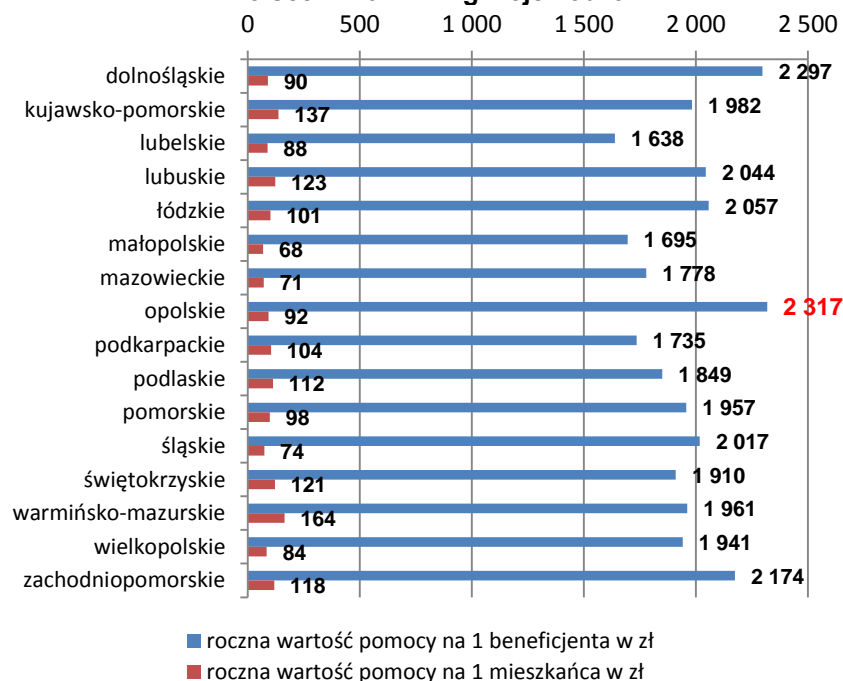
Tabela 15. Średnia, miesięczna lub roczna, wysokość świadczeń pieniężnych pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015

Lp.	Formy pomocy pieniężnej	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%
1	ZASIŁKI STAŁE			
2	liczba świadczeniobiorców	4 297	4 366	101,6
3	liczba świadczeń	42 773	43 059	100,7
4	koszt świadczeń w zł	18 500 514	19 461 589	105,2
5	średnia wartość 1 zasiłku	433	452	104,4
6	ZASIŁKI OKRESOWE			
7	liczba świadczeniobiorców	13 750	12 764	92,8
8	liczba świadczeń	92 446	85 828	92,8
9	koszt świadczeń w zł	31 559 389	29 685 142	94,1
10	średnia wartość 1 zasiłku	341	346	101,4
11	ZASIŁKI CELOWE			
12	liczba świadczeniobiorców	21 400	19 978	93,4
13	koszt świadczeń w zł	17 838 095	18 296 790	102,6
14	średnia-roczna wartość 1 zasiłku	834	916	109,8

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie sprawozdań MPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2014-2015

Wg badań GUS w 2014 r. województwo opolskie zajmowało pierwszą pozycję w kraju pod względem wartości pomocy społecznej na 1 beneficjenta (średnia wysokość 2 317 zł)⁷³, przy jednocześnie nieco niższej niż średnia w kraju wartości pomocy przypadającej na 1 mieszkańca (92 zł).

Wykres 21. Roczna wartość pomocy na 1 beneficjenta pomocy społecznej i 1 mieszkańca w Polsce w 2014 r. wg województw⁷⁴

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS, *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku*

⁷³ Koszt pomocy uwzględnia również wydatki powiatów na usamodzielnienie wychowanków placówek opiekuńczych i wychowawczych wymienionych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej, *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku*, GUS, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoeczna/pomoc-spoeczna-i-opieka-nad-dzieckiem-i-rodzina-w-2014-r-10,5.html> (10.03.2016 r., godz. 9²⁰)

⁷⁴ Dane uwzględniają koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej oraz świadczenia wypłacane przez instytucje opiekuńcze i wychowawcze na usamodzielnienie wychowanków.

W 2014 r. średnia wartość pomocy w kraju, przypadająca na:

- **jednego beneficjenta wynosiła 1 931 zł** (o 5,3% więcej niż w 2013 r.);
- **jednego mieszkańca 94 zł** (minimalnie mniej niż w 2013 r.).

Tabela 16. Wartość pomocy społecznej udzielonej w latach 2012-2014 wg województw
(na 1 beneficjenta pomocy społecznej i 1 mieszkańca województwa)*

Lp.	Województwo	Wartość pomocy na 1 beneficjenta pomocy społecznej w zł		Wartość pomocy na 1 mieszkańca w zł	
		2013 r.	2014 r.	2013 r.	2014 r.
1	dolnośląskie	2 257	2 297	94	90
2	kujawsko-pomorskie	1 844	1 982	138	137
3	lubelskie	1 569	1 638	87	88
4	lubuskie	1 918	2 044	122	123
5	łódzkie	1 901	2 057	99	101
6	małopolskie	1 629	1 695	67	68
7	mazowieckie	1 684	1 778	71	71
8	opolskie	2 229	2 317	91	92
9	podkarpackie	1 611	1 735	103	104
10	podlaskie	1 738	1 849	111	112
11	pomorskie	1 850	1 957	99	98
12	śląskie	1 933	2 017	76	74
13	świętokrzyskie	1 759	1 910	117	121
14	warmińsko-mazurskie	1 687	1 961	165	164
15	wielkopolskie	1 697	1 941	86	84
16	zachodniopomorskie	1 835	2 174	122	118
17	ŚREDNIA W POLSCE	1 636	1 931	95	94

*Świadczenia udzielana przez ośrodki pomocy społecznej oraz instytucje opieki i wychowania na usamodzielnienie wychowanków.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie: *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku*, GUS 2015, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_11115_PLK_HTML.htm (27.10.2015 r.)

2.6 Powody udzielania pomocy (ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie)

Tabela 17. Powody udzielenia świadczeń z pomocy społecznej w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza) *

Lp.	Powody udzielonych świadczeń	Liczba rodzin, którym udzielono pomocy w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza) - wg powodów				
		2014	2015	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.= 100%	2016 r. - prognoza	Wzrost / spadek w 2016 r. 2015 r.= 100%
1	ubóstwo	15 831	15 135	95,6	14 226	94,0
2	bezrobocie	15 947	14 579	91,4	14 497	99,4
3	niepełnosprawność	9 416	8 904	94,6	8 939	100,4
4	długotrwała choroba	9 336	9 554	102,3	9 548	99,9
5	bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	5 014	4 624	92,2	4 603	99,5
6	alkoholizm	2 168	2 065	95,2	2 130	103,1
7	narkomani	90	80	88,9	89	111,3
8	potrzeba ochrony macierzyństwa	2 354	2 343	99,5	2 361	100,8
	<i>w tym wielodzietność</i>	1 481	1 459	98,5	1 479	101,4
9	bezdomność	1 138	1 161	102,0	1 172	100,9
10	trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	502	489	97,4	492	100,6
11	zdarzenie losowe	374	165	44,1	154	93,3
12	kłęska żywiołowa i ekologiczna	123	46	37,4	7	15,2
13	sieroctwo	150	128	85,3	130	101,6
14	przemoc w rodzinie	868	999	115,1	1075	107,6
16	ofiary handlu ludźmi	1	0	x	0	x

* jedna rodzina mogła otrzymać wsparcie z więcej niż jednego powodu

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2014 r. i 2015 r.

W 2015 r. - podobnie jak w latach poprzednich, najczęściej występującymi przyczynami udzielenia pomocy było bezrobocie i ubóstwo. Z tych powodów wsparcie otrzymało odpowiednio: 14 579 oraz 15 135 rodzin, choć w obu tych przypadkach, w porównaniu do 2014 r. - nastąpił spadek liczby świadczeniobiorców (o ponad 4% w grupach osób otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa i ponad 8% z powodu bezrobocia).

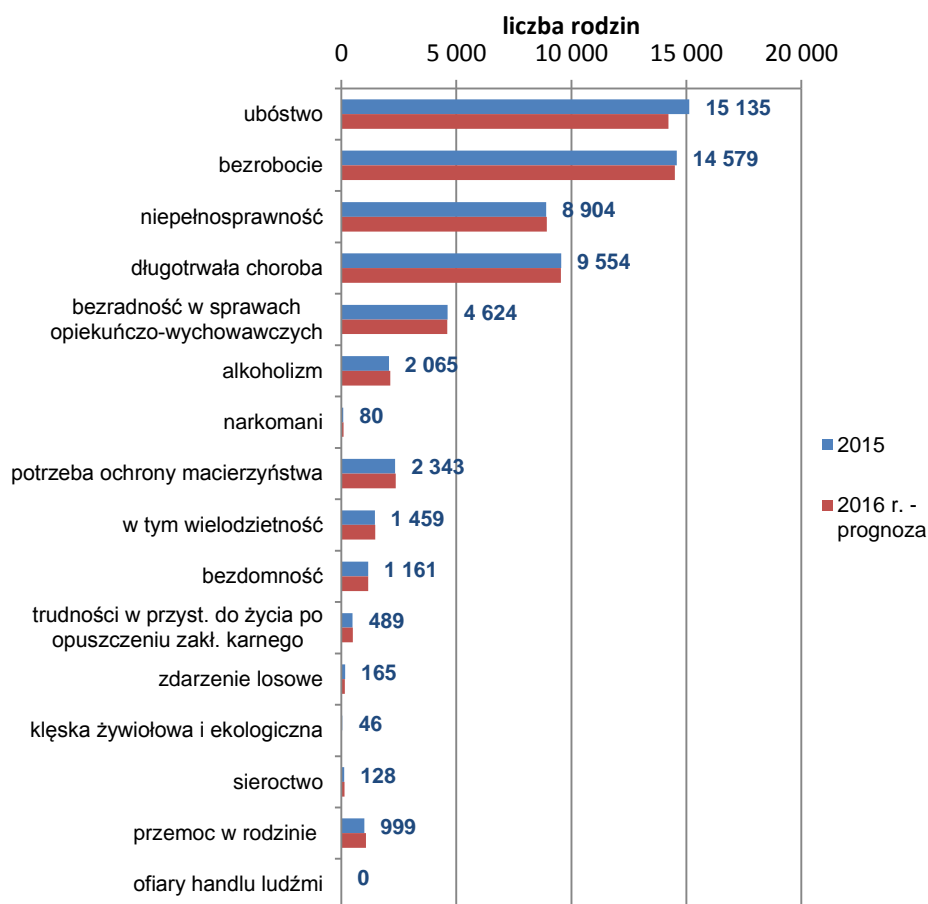
Wzrosła natomiast liczba rodzin świadczeniobiorców pomocy społecznej, którym pomocy udzielono z powodu:

- przemocy w rodzinie - o 15%,
- długotrwałej choroby - o 2,3%,
- bezdomności – o 2%.

Prognoza na 2016 r., wskazuje, że nadal zmniejszać się będą główne grupy beneficjentów pomocy społecznej: bezrobotni i dotknięci ubóstwem, a przewiduje się wzrost liczby osób, otrzymujących pomoc, zwłaszcza z powodu:

- narkomanii – o 11,3%,
- przemocy w rodzinie – o 7,6%,
- alkoholizmu – o 3,1%.

Wykres 22. Powody udzielenia pomocy społecznej w woj. opolskim w i 2015 r. i 2016 (prognoza)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

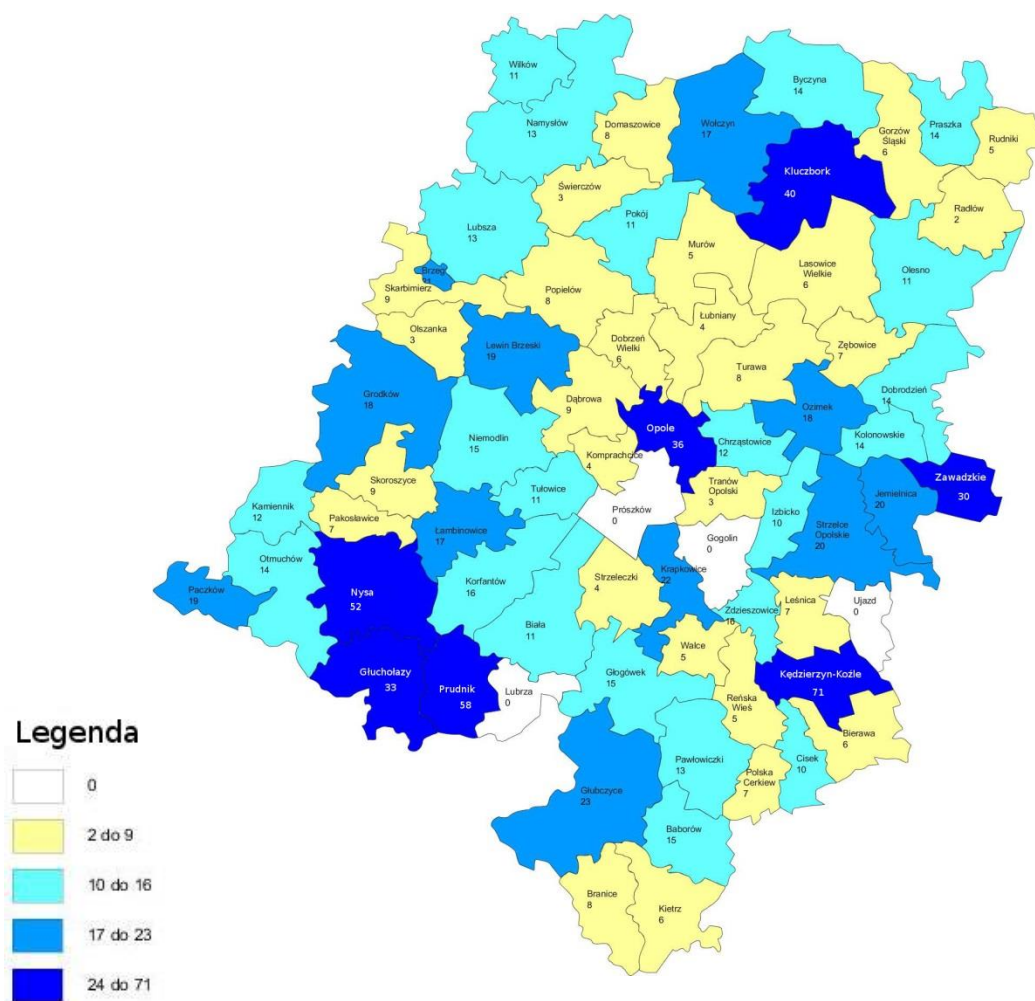
2.7 Realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

2.7.1 Asystenci rodziny

W 2015 r. liczba asystentów rodziny w woj. opolskim wzrosła do 87 zatrudnionych, tj. o 26% w porównaniu do 2014 r. Asystenci rodziny mieli pod opieką 979 rodzin (o blisko 16% więcej niż w 2014 r.). Na 1 asystenta przypadało średnio 11 rodzin.

Od wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej liczba asystentów rodziny i rodzin objętych ich wsparciem systematycznie wzrasta. W latach 2013 – 2015 liczba asystentów rodziny w ośrodkach pomocy społecznej wzrosła o ponad 67%, a liczba rodzin będących pod ich opieką o 59%

Mapa 9. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Najwięcej rodzin objętych pracą asystenta rodziny występuje w gminach miejskich i miejsko-wiejskich, w tym w Kędzierzynie-Koźlu (71), Prudniku (58), Nysie (52), Kluczborku (40), Opolu (36) i Głuchołazach (33).

Brak rodzin objętych pracą asystentów rodzin wykazały 4 gminy, co oznacza, że liczba gmin bez asystentów rodziny zmniejszyła się w porównaniu do poprzedniego roku o 18 (z 22 w 2014 r.)

2.7.2 Placówki wsparcia dziennego

W 2015 r. liczba **placówek wsparcia dziennego** w woj. opolskim wyniosła **26**, z tego było:

- 13 placówek opiekuńczych;
- 9 specjalistycznych;
- 4 w formie pracy podwórkowej.

W 2015 r. w placówkach wsparcia dziennego były 672 miejsca, a przeciętnie korzystało z nich 466 dzieci.

Tabela 18. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2015 r.

Lp.	Gmina	Liczba jednostek	Liczba miejsc w placówce wsparcia dziennego	Przeciętna liczba korzystających dzieci
1	Branice	1	30	28
2	Niemodlin	1	30	12
3	Kędzierzyn-koźle	4	104	62
4	Głucholazy	2	60	46
5	Kluczbork	1	30	25
6	Lewin Brzeski	1	60	60
7	Komprachcice	1	53	15
8	Opole	13	260	180
9	Nysa	1	30	27
10	Prudnik	1	15	11
Razem		26	672	466

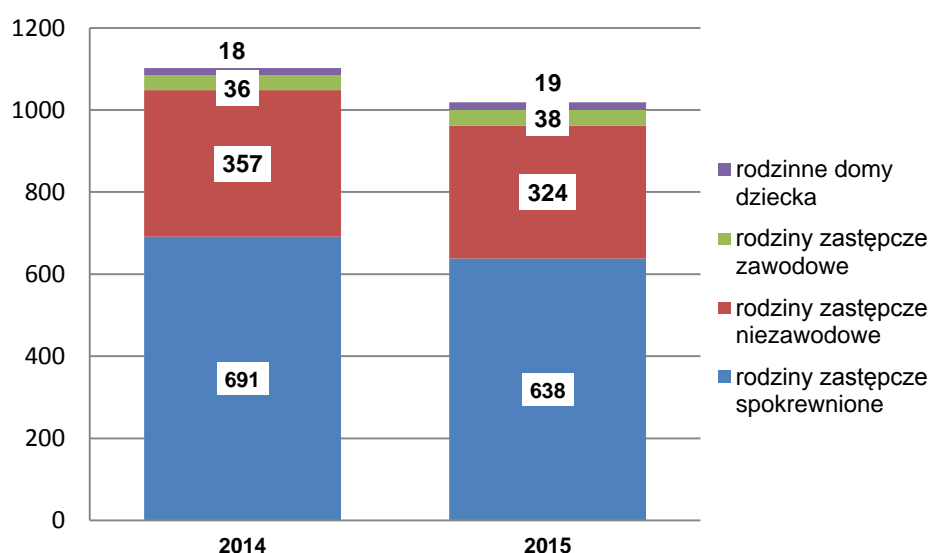
Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

2.7.3 Rodzinna piecza zastępcza

W 2015 liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej wyniosła 1 019 (o 7,5% mniej niż w 2014 r.), z tego było:

- 638 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem (691 w 2014 r.);
- 324 rodziny niezawodowe (357 w 2014 r.);
- 38 rodzin zastępczych zawodowych (o 2 więcej niż w 2014 r.), z tego:
 - ✓ 25 „zwykłych” zawodowych rodzin zastępczych;
 - ✓ 9 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego;
 - ✓ 4 rodziny specjalistyczne (wychowujące niepełnosprawne dzieci);
- 19 rodzinnych domów dziecka (o 1 więcej niż w 2014 r.).

Wykres 23. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. – w porównywaniu do 2014 r., liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o 83, przy czym spadek ten dotyczył głównie rodzin spokrewnionych z dzieckiem (których liczba spadła z 691 do 638, tj. o 8%).

Podobnie jak w latach ubiegłych, głównym powodem zmniejszenia się liczby rodzin zastępczych było usamodzielnienie wychowanków lub powrót dzieci do rodziny naturalnej. A w przypadku, gdy prawa rodziny naturalnej były nadal ograniczone, często sąd rodzinny pieczę zastępczą zamieniał na nadzór kuratora.

Tabela 19. Podmioty pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2013-2015

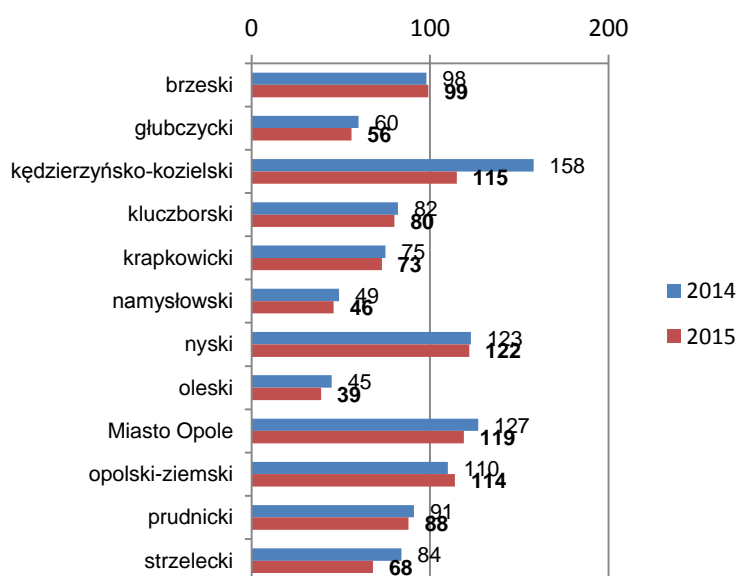
Lp.	Podmioty pieczy zastępczej	Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w:				
		2013 r.	2014 r.	Wzrost / spadek w 2014 r. 2013 r.=100%	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r. =100%
1	Razem	1 143	1102	96	1 019	92
2	Rodziny zastępcze spokrewnione	737	691	94	638	92
3	Rodziny zastępcze niezawodowe	357	357	100	324	91
4	Rodziny zastępcze zawodowe ogółem <i>z tego:</i>	32	36	113	38	106
5	rodziny zastępcze zawodowe „zwykłe”	19	24	126	25	104
6	rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	10	10	100	9	90
7	rodziny zastępcze specjalistyczne	3	2	67	4	200
8	rodzinne domy dziecka	17	18	105	19	106

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2013-2015 r.

Ponadto w latach 2013-2015 zanotowano wzrost:

- rodzinnych domów dziecka (z 17 do 19);
- zastępczych rodzin zawodowych (z 32 do 38), przy czym o 1 wzrosła liczba specjalistycznych rodzin zawodowych, a o 6 wzrosła liczba „zwykłych” rodzin zawodowych.

Wykres 24. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej wg powiatów woj. opolskiego w latach 2014-2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014 - 2015

W 2015 r. – w porównaniu do poprzedniego roku, najbardziej wzrosła liczba rodzin zastępczych w powiatach: opolskim ziemskim i brzeskim (odpowiednio o 4% i 1%). Natomiast ich największy spadek zanotowano w powiatach: kędzierzyńsko-kozielskim (o 27%), strzeleckim (o 19%) i oleskim (o 13%).

Tabela 20. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w latach 2013-2014 i wg prognozy na 2015 r.

Lp.	Powiat	Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2013-2015				
		2013 r.	2014 r.	Wzrost / spadek w 2014 r. 2013 r.=100%	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%
1	brzeski	101	98	97	99	101
2	głubczycki	64	60	94	56	93
3	kędzierzyńsko-kozielski	167	158	95	115	73
4	kluczborski	85	82	96	80	98
5	krapkowicki	81	75	93	73	97
6	namysłowski	51	49	96	46	94
7	nyski	121	123	102	122	99
8	oleski	52	45	87	39	87
9	Miasto Opole	139	127	91	119	94
10	opolski-ziemski	112	110	98	114	104
11	prudnicki	93	91	98	88	97
12	strzelecki	77	84	109	68	81
RAZEM		1 143	1 102	96	1 019	92

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

2.7.4 Instytucjonalna piecza zastępcza

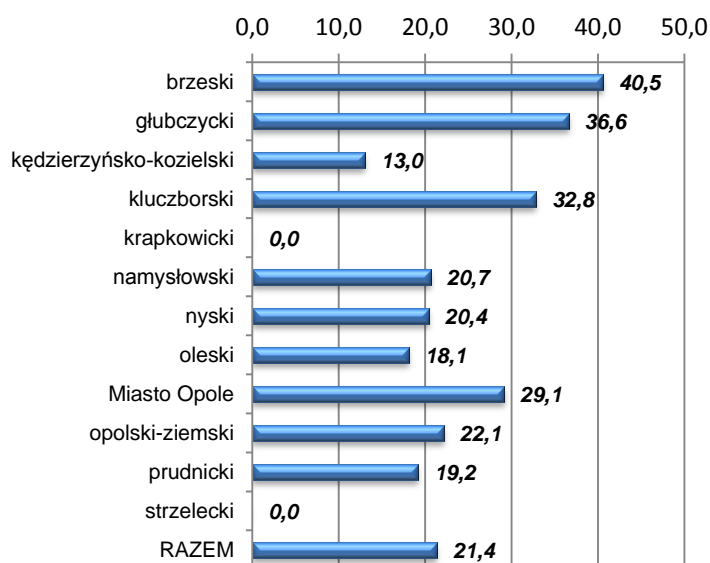
W 2015 r. w woj. opolskim było 20 placówek opiekuńczo-wychowawczych na 528 miejsc, w których przebywało 866 dzieci.

W porównaniu do 2014 r. liczba miejsc wzrosła o 2,7% (z 514 do 528 w 2015 r. – utworzenie nowej placówki w Lasowicach Wielkich).

Średnio na 10 tys. ludności w wieku do 24 lat przypada obecnie w województwie 21,4 miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, przy czym:

- najwięcej jest w powiatach: brzeskim (40,5) i głubczyckim (36,6);
- najmniej jest w powiatach kędzierzyńsko-kozielskim (13) i oleskim (18,1);
- domy dziecka nie występują w dwóch powiatach: krapkowickim i strzeleckim (w powiecie krapkowickim występuje największa w województwie liczba rodzinnych domów dziecka).

Wykres 25. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2015 r.*

*liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym wg stanu na koniec 2014r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

2.7.5 Dzieci w pieczy zastępczej

Tabela 21. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2013-2015

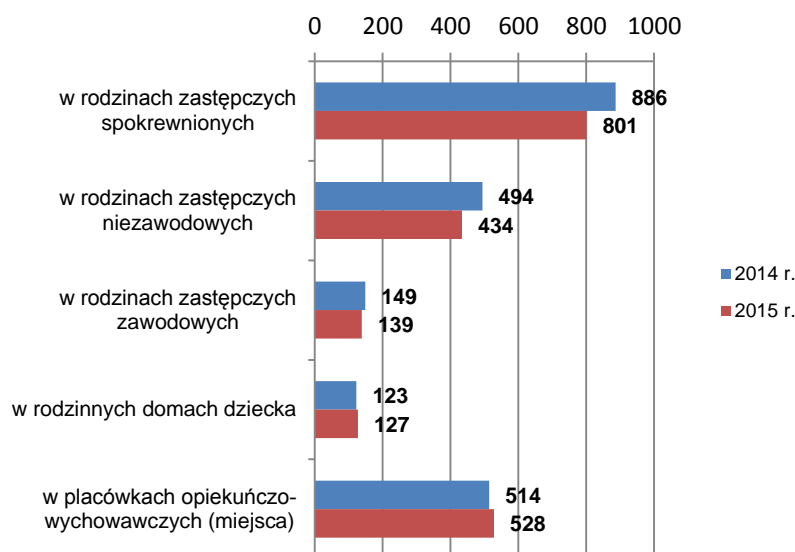
Wyszczególnienie	Dzieci w pieczy zastępczej			
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r. =100%
w rodzinach zastępczych spokrewnionych	984	886	801	90
w rodzinach zastępczych niezawodowych	489	494	434	88
w rodzinach zastępczych zawodowych	144	149	139	93
w rodzinnych domach dziecka	114	123	127	103
w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (miejsca)	526	514	528	103
Razem	2 257	2 166	2 029	94

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2013-2015

W 2015 r. w systemie pieczy zastępczej umieszczonych było 2 029 dzieci (o 137 dzieci mniej niż w 2014 r., tj. o 6,3%). Najbardziej spadła liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych (o 10%) oraz liczba dzieci w rodzinach niezawodowych (o 12%). W związku z utworzeniem dodatkowej placówki opiekuńczo-wychowawczej (powiat kluczborski), wzrosła liczba miejsc w tych jednostkach – o 2,7%

Podobnie jak w latach ubiegłych, w 2015 r. zmniejszyła się liczba dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych, na rzecz wzrostu liczby dzieci skierowanych do rodzin zastępczych zawodowych, rodzinnych domów dziecka, w których w latach 2014-2015 odnotowano zwiększenie liczby umieszczonych dzieci o 3%.

Wykres 26. Dzieci w podmiotach pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2014-2015

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015

W 2015 r. **średnio na 1000 mieszkańców** woj. opolskiego w wieku do 24 lat przypadało **8,2 dzieci i młodzieży umieszczonej w pieczy zastępczej**. Wartość tego wskaźnika wahała się od 10,9 w powiecie prudnickim do 5,2 w powiecie oleskim. Niskie wskaźniki odnotowano również w powiatach strzeleckim (6,0) i opolskim ziemskim (7,2), natomiast wysokie w powiatach: głubczyckim (9,8), brzeskim (10,4) i Mieście Opolu (9,4).

Wykres 27. Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1000 ludności w wieku przedprodukcyjnym w woj. opolskiego w 2015 r.* wg powiatów

*liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym wg stanu na 31.12. 2014 r.

W latach 2012-2015 w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej, dzięki wprowadzonym zmianom ustawowym oraz działaniom samorządu gmin i powiatów systematycznie maleje liczba dzieci umieszczonych w podmiotach pieczy zastępczej. Spada

liczba rodzin zastępczych spokrewnionych i umieszczonych w nich dzieci na rzecz wzrostu liczby rodzin zawodowych, zwłaszcza rodzinnych domów dziecka.

Tabela 22. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2015

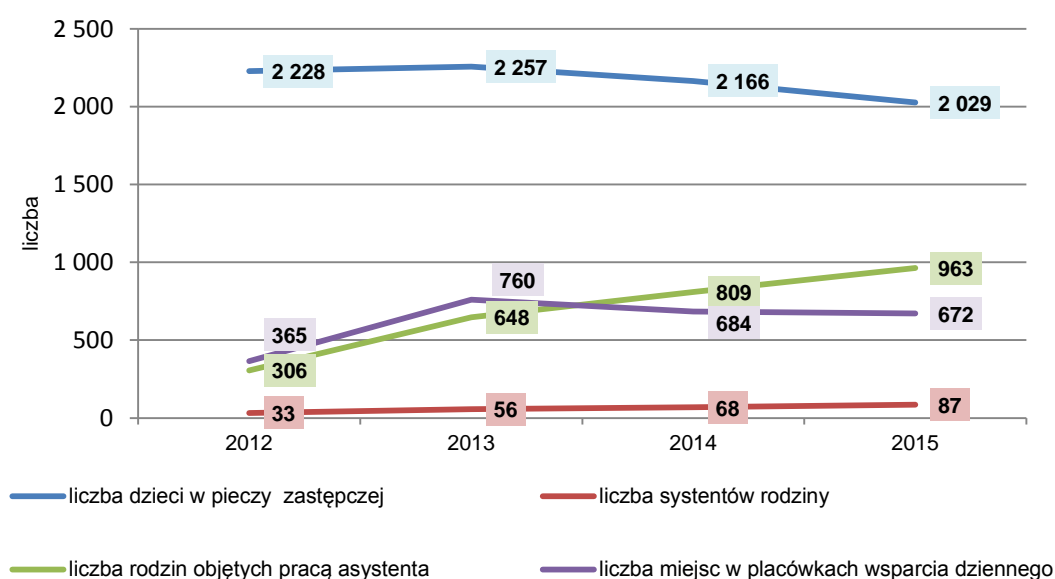
Lp.	Wyszczególnienie	Piecza zastępcza w latach 2010-2015				
		2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2012 r.=100%
1	liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej	1 159	1 143	1 102	1 019	88
2	liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	769	737	691	638	83
3	liczba rodzin zastępczych niezawodowych	352	357	357	324	92
4	liczba rodzin zastępczych zawodowych	31	32	36	38	123
5	liczba rodzinnych domów dziecka	7	17	18	19	271
6	liczba miejsc w placówkach op.-wychowawczych	546	526	514	526	96
7	liczba dzieci w pieczy zastępczej	2 228	2 257	2 166	2 029	91
8	liczba asystentów rodziny	33	56	68	86	261
9	liczba rodzin objętych pracą asystenta	306	648	809	963	315
10	liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego	365	760	684	672	184

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W województwie opolskim w latach 2012-2015:

- liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej spadła o 12%, w tym najbardziej liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem (o 17%),
- wzrosła liczba rodzin zawodowych – o 23%, a **liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się prawie 3-krotnie,**
- **ponad 2,6-krotnie wzrosła liczba asystentów rodziny i 3,2-krotnie liczba rodzin korzystających z ich pomocy,**
- wzrosła również liczba **placówek wsparcia dziennego, a liczba miejsc zwiększyła się o 84%.**

Wykres 28. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2015

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach: 2012, 2013, 2014 i 2015.

2.7.6 Organizatorzy i koordynatorzy pieczy zastępczej

W województwie opolskim organizatorem pieczy zastępczej w każdym powiecie zostały powiatowe centra pomocy rodzinie. Jednocześnie wszystkie powiaty wykazały zatrudnienie koordynatorów pieczy zastępczej (w 2015 r. było ich 35, tj. o prawie 60% więcej niż w 2014 r.).

Na jednego koordynatora przypadały średnio 24 rodziny zastępcze lub rodzinne domy dziecka, tj. o połowę mniej niż w roku 2014. Najwięcej rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka przypadających na 1 koordynatora pieczy zastępczej było w powiatach brzeskim (46) i nyskim (40), a najmniej w Mieście Opolu (3).

W 2015 r. w woj. opolskim koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej realizowali zadania polegające na:

- okresowej ocenie sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej (dokonano oceny 839 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz 1 491 umieszczonych dzieci, tj. 99% dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej);
- opracowano plany pomocy dla 992 dzieci.

Tabela 23. Działania koordynatorów pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w 2015 r.

Lp.	Powiat	Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w 2014 r.	Liczba rodzin zastępczych/rodzinnych domów dziecka, w których dokonano oceny sytuacji dziecka	Liczba rodzin zastępczych/rodzinnych domów dziecka z oceną sytuacji dziecka, przypadająca na 1 koordynatora	Liczba rodzin pomocowych
1	brzeski	2	93	46	0
2	głubczycki	2	56	28	0
3	kędzierzyńsko-kozielski	3	115	38	1
4	kluczborski	3	36	12	1
5	krapkowicki	3	73	24	0
6	namysłowski	2	46	23	0
7	nyski	3	119	40	1
8	oleski	1	37	37	0
9	Opole Miasto	5	17	3	0
10	opolski	3	114	38	0
11	prudnicki	4	65	16	0
12	strzelecki	4	68	17	2
RAZEM		35	839	24	5

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Ponadto w woj. opolskim funkcjonowało 5 rodzin pomocowych, natomiast brak było placówek wsparcia dziennego o zasięgu powiatowym.

2.7.7 Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej⁷⁵

W 2015 r. w woj. opolskim w ramach systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej proces usamodzielnienia rozpoczęło 582 wychowanków, tj. o blisko 16% mniej niż w 2014 r., z tego:

- 342 młodzieży opuszczającej rodzinne formy pieczy zastępczej (415 w 2014 r.);
- 180 osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze (219);
- 60 osób opuszczających inne ośrodki wychowawcze, o których mowa w art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej (63).

Koszt pomocy na usamodzielnienie wychowanków, finansowany przez powiaty województwa opolskiego, wyniósł **3 241 tys. zł** (o 6% mniejszy niż w 2014 r.), z tego koszt pomocy:

- pieniężnej na usamodzielnienie to 642 tys. zł,
- na kontynuowanie nauki – 2 336 tys. zł,
- na zagospodarowanie w formie rzeczowej – 263 tys. zł.

Tabela 24. Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej i innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej w woj. opolskim w 2015 r.

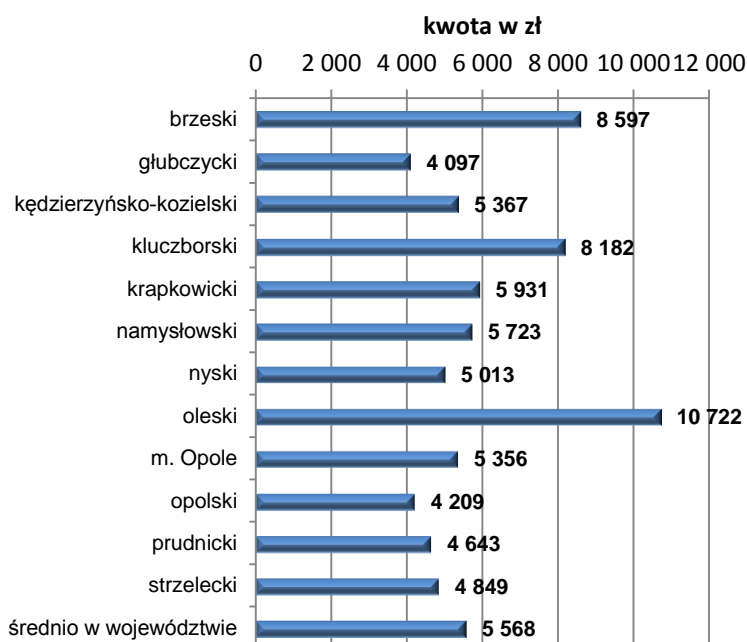
Powiat	Liczba osób opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej	kwota świadczeń w zł	Liczba osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze	Kwota świadczeń w zł	Liczba osób opuszczających instytucje o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej	Kwota świadczeń w zł	RAZEM	
							Liczba osób	Kwota świadczeń w zł
brzeski	12	236 298	33	172 629	6	29 513	51	438 440
głubczycki	38	151 957	8	34 619	1	5 997	47	192 573
kędzierzyńsko-kozielski	35	194 635	14	66 531	13	71 601	62	332 767
kluczborski	6	129 246	19	94 636	6	29 761	31	253 643
krapkowicki	39	225 424	9	59 543	3	17 538	51	302 505
namysłowski	13	77 541	5	29 200	1	1 994	19	108 735
nyski	47	242 830	37	195 103	18	73 440	102	511 373
oleski	7	73 676	1	12 100	0	0	8	85 776
m. Opole	53	310 821	25	113 875	4	14 531	82	439 227
opolski	53	196 618	13	78 865	3	14 938	69	290 421
prudnicki	21	105 089	6	13 761	2	15 811	29	134 661
strzelecki	18	105 520	10	36 664	3	8 138	31	150 322
Średnio w województwie	342	2 049 655	180	907 526	60	283 262	582	3 240 443

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Średnia wartość pomocy przypadająca na 1 osobę usamodzielniającą się wyniosła 5 568 zł i wahała się od najniższej (4 097 zł) w powiecie głubczyckim, do 10 722 zł w powiecie oleskim.

⁷⁵ Osoby pełnoletnie opuszczające dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

Wykres 29. Wartość pomocy na usamodzielną wg powiatów województwa opolskiego w 2015 r. (w zł)

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

2.8 Formy pomocy – zadania gminy i powiatu

Tabela 25. Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w latach 2014 – 2015 i w 2016 r. (prognoza)*

Lp.	Wyszczególnienie	Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w:				
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%	2016 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2016 r. 2015 r.=100%
1	Ogółem (liczba klientów OPS)	39 834	37 319	94	37 574	101
2	zasiłki stałe	4 297	4 366	102	4 417	101
3	zasiłki okresowe	13 750	12 772	93	12 890	101
4	zasiłki celowe	21 400	19 944	93	19 927	100
5	posiłki	15 826	15 829	100	15 519	98
6	usługi opiekuńcze	2 438	2 622	108	2 691	103
	<i>w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi</i>	295	329	112	336	102
7	odpłatność gmin za pobyt osób w DPS	1 610	1 739	108	1 759	101
8	praca socjalna	20 176	21 342	106	21 802	102
9	poradnictwo	4 440	4 244	96	4 484	106
10	interwencja kryzysowa	3 185	3 281	103	3 336	102
11	kontrakt socjalny	2 012	1 769	88	2 086	118
12	program wychodzenia z bezdomności	218	72	33	89	124
13	indywidualny program zatrudnienia socjalnego	97	75	77	74	99
14	praca asystenta rodziny	812	979	121	1 073	110

*pozycje nie sumują się, ponieważ każda osoba może otrzymywać kilka form pomocy jednocześnie

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. najczęściej udzielaną formą wsparcia z pomocy społecznej – podobnie jak w latach poprzednich, był zasiłek celowy – otrzymało go 21 342 osób (wprawdzie o 7% mniej niż w 2014 r. jednak o wyższej wartości – 916 zł na 1 świadczeniobiorcę w roku, tj. o prawie

10% więcej niż w 2014 r.). Podobnie często udzielano pomocy w formie posiłku, z którego skorzystało 15 829 osób, w tym 14 213 dzieci i młodzieży (spadek liczby świadczeniobiorców o 3%).

W 2015 r. – w porównaniu do 2014 r., wzrosła liczba osób objętych:

- pomocą pieniężną w formie zasiłków stałych (o 2%) oraz usług opiekuńczych – o 8% (zwłaszcza liczba osób wykazujących zaburzenia psychiczne korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych – wzrost liczby usługobiorców o 12%);
- pracą socjalną – o 6%,
- pracą asystenta rodziny – o 21% (największy wzrost liczby świadczeniobiorców).

W 2015 r. **kontrakty socjalne zawarto z 1 769 osobami**, co stanowi 4,5% klientów pomocy społecznej, jednak w porównaniu do 2014 r. liczba ta spadła o 12%.

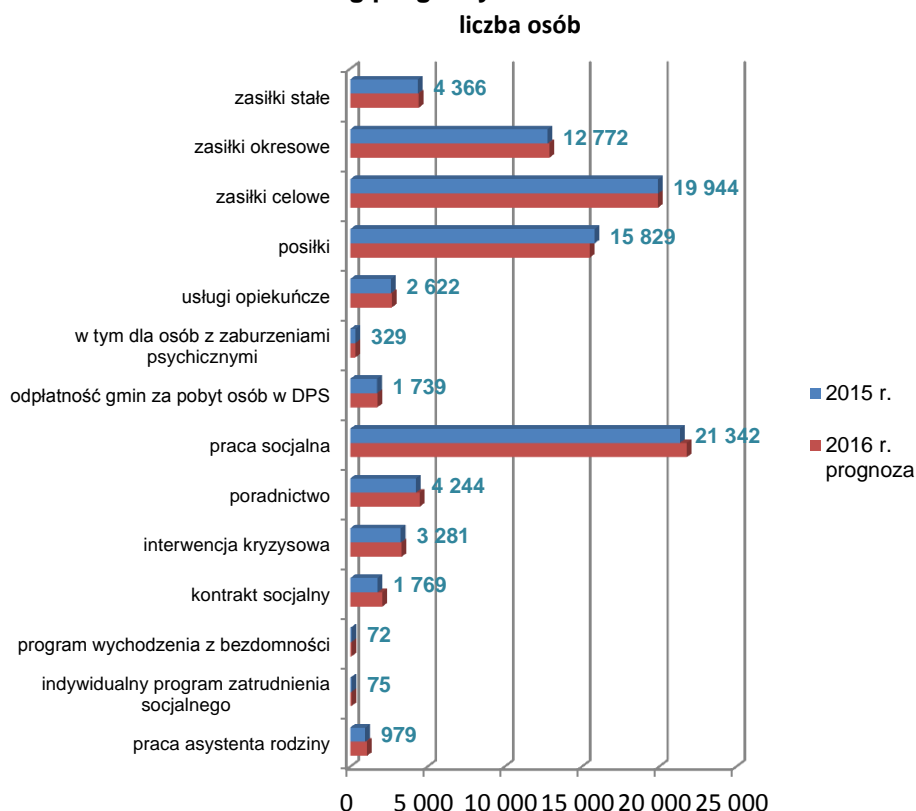
Prognoza na 2016 r. przewiduje, że liczba osób objętych kontraktem socjalnym wzrośnie do 2 286 (o 18% w stosunku do roku 2015 r.).

W 2015 r. **znacząco spadła liczba osób bezdomnych objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności (o 67%)**, a indywidualne programy zatrudnienia socjalnego realizowano dla 75 osób (o 22 osób mniej niż w 2014 r.).

Na 2016 r. zaplanowano wzrost liczby świadczeniobiorców we wszystkich formach pomocy, w tym najbardziej w zakresie:

- wsparcia realizowanego w oparciu o zawarte kontrakty socjalne – wzrost o 18%.
- pracy asystenta rodziny (o 10%);
- indywidualny program wychodzenia z bezdomności (o 24%).

Wykres 30. Formy pomocy udzielanej w gminach województwa opolskiego w 2015 r. i wg prognozy na 2016 r.

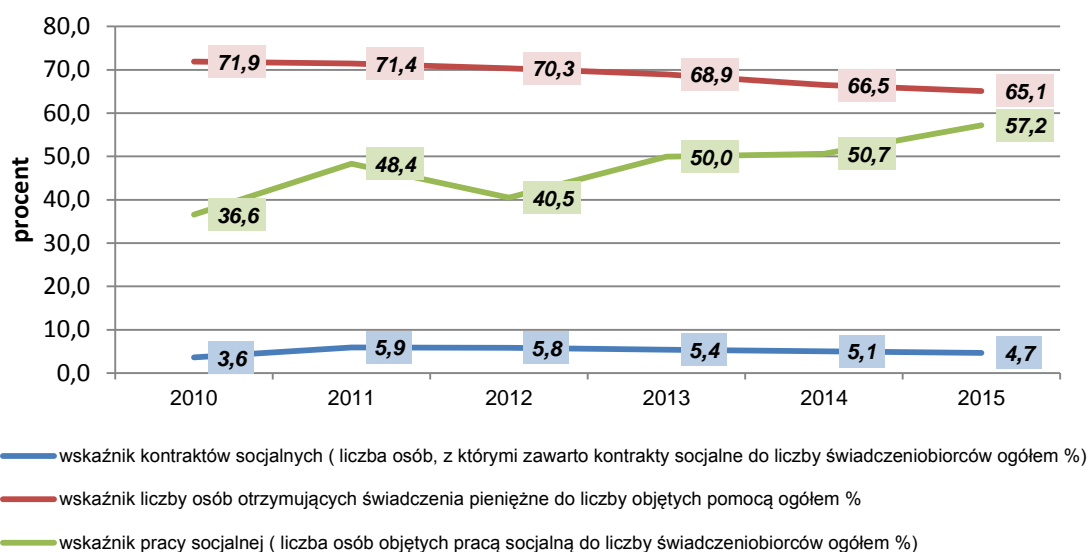
Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W systemie pomocy społecznej nadal dominują świadczenia pieniężne, choć systematycznie wzrasta liczba osób, które korzystają z niepieniężnych – aktywizujących form wsparcia.

W latach 2010-2015 odnotowano:

- nieznaczny spadek udziału liczby osób otrzymujących świadczenia pieniężne – z prawie 72% do 65,1%;
- znaczący wzrost odsetka osób objętych pracą socjalną – z 36,6% do 57,2%;
- minimalny wzrost udziału klientów, z którymi zawarto kontrakty socjalne – z 3,6 do 4,7%.

Wykres 31. Udział procentowy klientów pomocy społecznej otrzymujących świadczenia pieniężne, objętych pracą socjalną i kontraktem socjalnym w woj. opolskim w latach 2010-2015

2.9 Formy pomocy i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych

Mimo stale wzrastającej liczby osób starszych i niepełnosprawnych, które wymagają wsparcia i pomocy w codziennym funkcjonowaniu, infrastruktura usług społecznych w województwie opolskim przeznaczonych dla tej grupy ludności nie poprawiła się istotnie, choć województwo opolskie nadal jest liderem wśród regionów Polski pod względem wskaźnika miejsc opieki całodobowej.

Największe zmiany dotyczą placówek całodobowej opieki dla osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych, których liczba wzrosła z 7 do 11, a liczba miejsc zwiększyła się prawie 2-krotnie.

Nadal największym problemem jest dalece niewystarczający zakres usług społecznych (opiekuńczych, rehabilitacyjnych, sąsiedzkich) świadczonych w miejscu zamieszkania osób niesamodzielnych lub realizowanych w instytucjach wsparcia środowiskowego (dziennych domach pomocy, klubach i innych ośrodkach wsparcia).

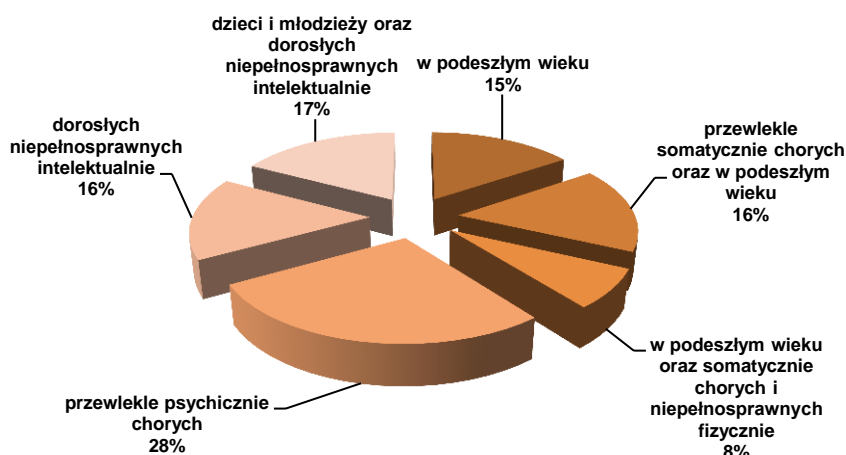
Głównym celem działań i projektów (w tym współfinansowanych ze środków europejskich) będzie rozwój rynku usług publicznych na rzecz seniorów, deinstytucjonalizacja usług oraz zwiększenie ich dostępności - w wymiarze przestrzennym i ekonomicznym.

2.9.1 Domy pomocy społecznej

W 2015 r. w 28 domach pomocy społecznej prowadzonych przez samorząd lub na jego zlecenie było 3 039 miejsc (o 5 miejsc więcej niż w 2014 r.), z tego:

- 1 198 (39%) miejsc dla osób: w podeszłym wieku (459) lub przewlekle chorych somatycznie oraz niepełnosprawnych fizycznie (739);
- 839 (28%) miejsc dla osób przewlekle psychicznie chorych;
- 1 002 (33%) miejsca dla: osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

Wykres 32. Domy pomocy społecznej woj. opolskie w 2015 r. - wg typów

Źródło: Rejestr domów pomocy społecznej prowadzony przez Wojewodę Opolskiego oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Tabela 26. Liczba domów pomocy społecznej i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2015 r.

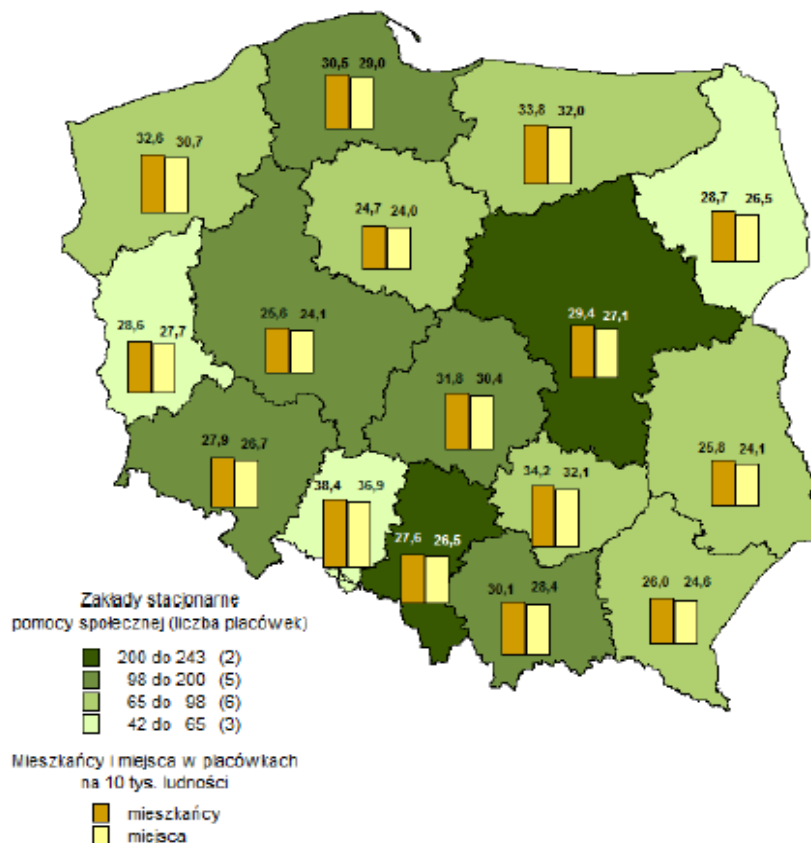
Lp.	Powiat	Domy pomocy społecznej w woj. opolskim - powiatowe i gminne w 2015 r.													
		Ogółem		w tym dla osób:											
		Liczba domów	Liczba miejsc	w podeszłym wieku		przewlekle somatycznie chorych oraz w podeszłym wieku		w podeszłym wieku oraz somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie		przewlekle psychicznie chorych		dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie		dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	
Liczba domów	Liczba miejsc			Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc
1	brzeski	2	148	0	0	1	53	0	0	0	0	1	95	0	0
2	głubczycki	2	793	0	29	0	0	0	0	1	714	0	25	1	25
3	kędzierzyńsko-kozielski	2	123	0	0	0	0	0	0	0	0	1	86	1	37
4	kluczborski	2	210	0	95	0	0	1	45	0	0	1	70	0	0
5	krapkowicki	1	24	1	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	namysłowski	1	49	1	49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	nyski	4	304	0	0	1	105	1	56	1	63	0	35	1	45
8	oleski	2	112	1	42	0	0	0	0	0	0	1	70	0	0
9	Miasto OPOLE	2	190	0	0	2	190	0	0	0	0	0	0	0	0
10	opolski	3	391	0	0	1	97	0	0	0	0	1	254	0	40
11	prudnicki	3	190	1	78	1	50	0	0	1	62	0	0	0	0
12	strzelecki	3	458	1	95	0	0	1	143	0	0	0	97	2	123
13	GOGOLIN - DPS prowadzony przez gminę	1	47	1	47	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM WOJ.		28	3 039	6	459	6	495	3	244	3	839	5*	732	5	270

* w tym: 1 Dom dla osób niepełnosprawnych intelektualnie i przewlekle somatycznie chorych (Prószków)

Źródło: dane Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej OUW w Opolu (stan na 31.12..2015 r.), Rejestr domów pomocy społecznej prowadzony przez Wojewodę Opolskiego oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. Opolskiego w 2015 r.

Województwo opolskie od wielu lat zajmuje pierwsze miejsce w Polsce pod względem liczby miejsc w domach pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców. Według badania GUS, w 2014 r. najwyższy wskaźnik liczby miejsc i mieszkańców – powyżej 30 na 10 tys. ludności wystąpił w woj. opolskim (30,3) oraz świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i łódzkim (mapa 10)⁷⁶.

Mapa 10. Zakłady stacjonarne pomocy społecznej wg regionów Polski

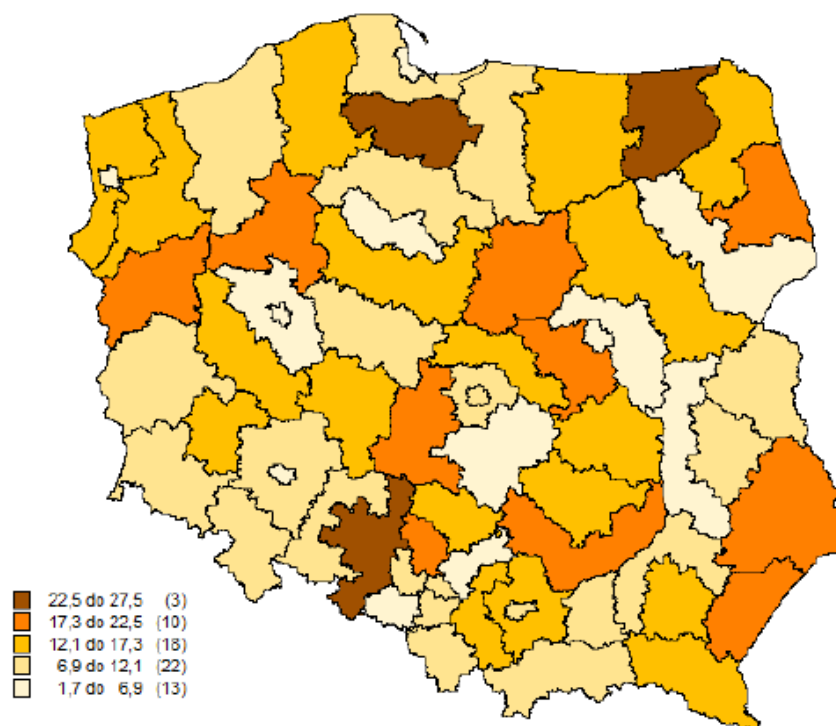

Źródło: *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2015 r., s. 66

Województwo opolskie wyróżnia także najwyższy w kraju wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz przewlekle chorych psychicznie, zwłaszcza występujący w powiatach: głubczyckim, strzeleckim, kędzierzyńsko-kozielskim, opolskim ziemskim i oleskim.

⁷⁶ *Pomoc społeczna oraz opieka nad dzieckiem w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2015 r., s. 64

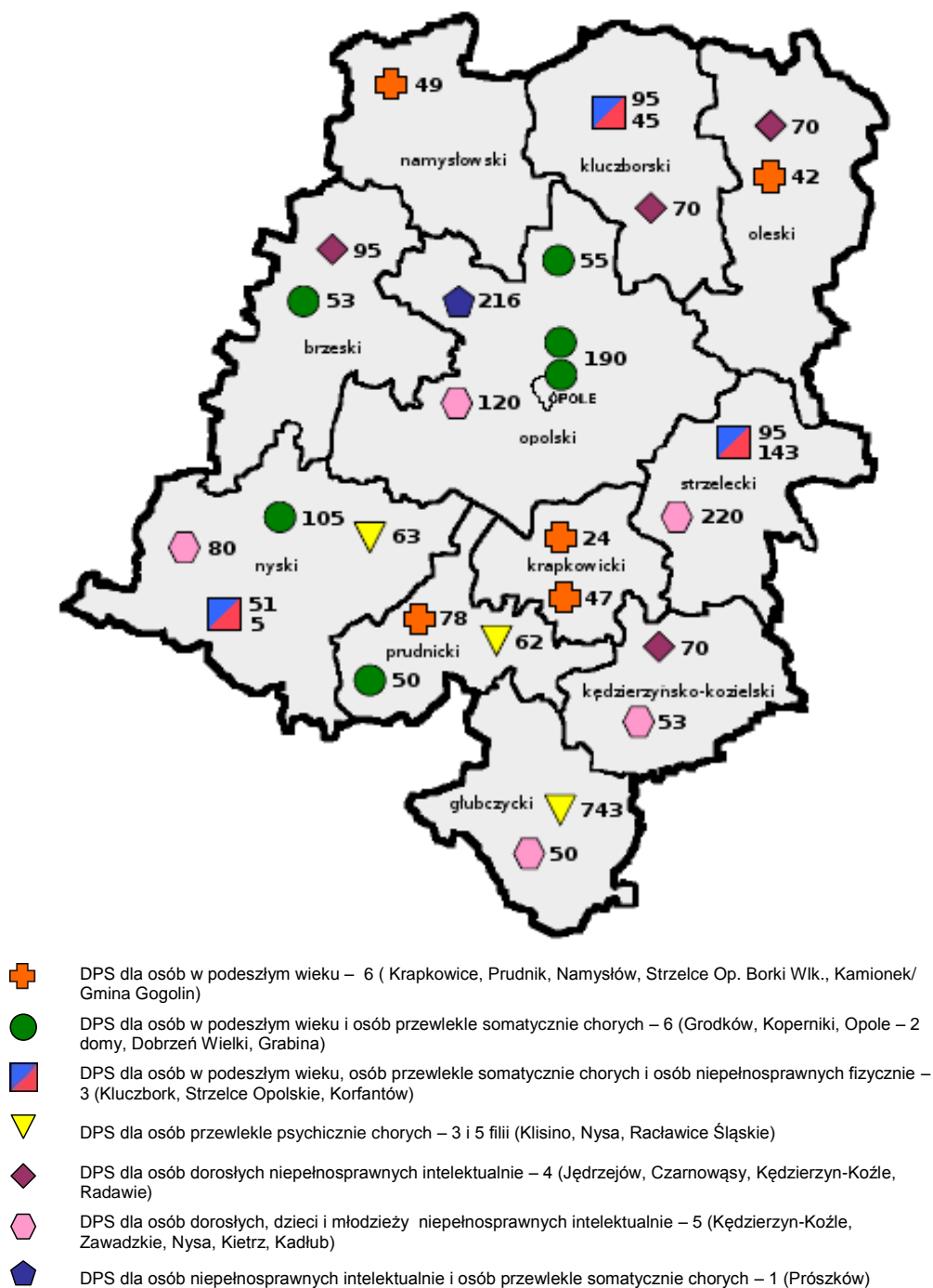
Mapa 11. Mieszkańcy stacjonarnych zakładów pomocy społecznej – niepełnosprawni intelektualnie, fizycznie oraz przewlekle chorzy psychicznie na 10 tys. ludności wg regionów Polski

Podane przedziały są lewostronnie domknięte.

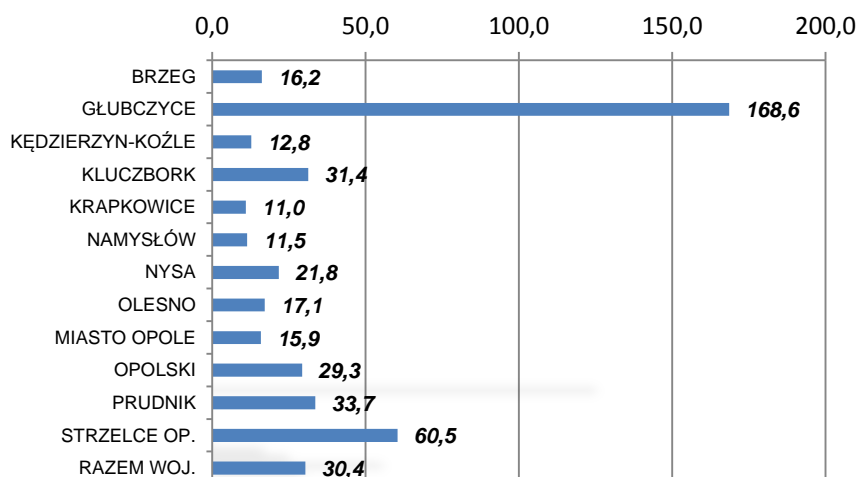
Źródło: *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2015 r., s. 6

Mapa 12. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w 2015 r. – wg typów

W 2015 r. wskaźnik liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców **wzrósł do 30,4** i wahał się od najniższego w powiecie krapkowickim (11) do najwyższego w powiecie głubczyckim (168,6, tj. **prawie 169 miejsc na 10 tys. mieszkańców**).

Wykres 33. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. bieżące utrzymanie 28 domów pomocy społecznej w woj. opolskim wyniosło 92 163 tys. zł (o 2% więcej niż w 2014 r.), w tym dotacja budżetu wojewody 31 806 tys. zł (bieżące utrzymanie miejsc dla mieszkańców umieszczonych przed 1 stycznia 2004 r.)

Według najnowszych danych w 2016 r. miesięczny **koszt utrzymania 1 miejsca w domu pomocy społecznej** wynosi **2 848 zł** i waha się od 2 439 zł (w DPS dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych somatycznie w Kluczborku) do 3 210 zł (w DPS dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w Kędzierzynie – Koźlu).

Średni koszt utrzymania jednego miejsca wzrósł w latach 2014-2015 o 2,3% (z 2 783 zł do 2 848 zł).

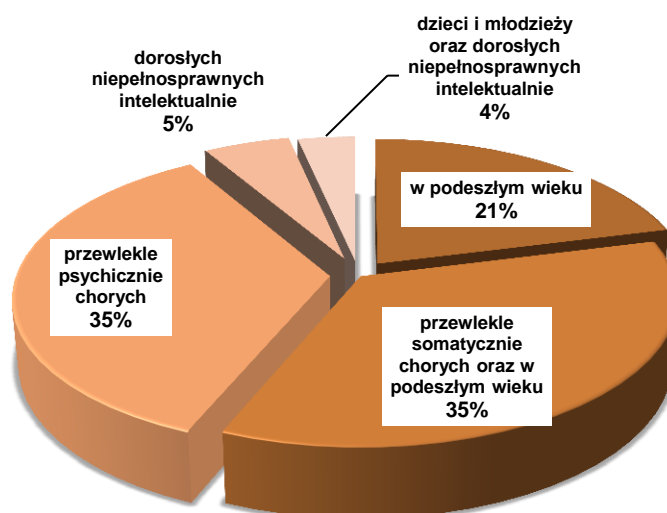
Tabela 27. Średni, miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domach pomocy społecznej w woj. opolskim na 2016 r.

Lp.	Powiat / DPS	Liczba domów	Liczba miejsc	Średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w zł
1.	Powiat brzeski	2	148	
2.	DPS Grodków		53	2 821
3.	DPS Jędrzejów		95	3 050
4.	Powiat głubczycki	2	793	
5.	DPS Klisino		743	2 799
6.	DPS Kietrz		50	2 799
7.	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	2	123	
8.	DPS K-Koźle (Stawiecice)		70	3 070
9.	DPS K-Koźle (ul. Łukasiewicz)		53	3 210
10.	Powiat kluczborski	2	210	
11.	DPS Kluczbork		140	2 439
12.	DPS Gierałcice		70	2 870
13.	Powiat krapkowicki	1	24	3 020
14.	Powiat namysłowski	1	49	3 000
15.	Powiat nyski	4	304	
16.	DPS Korfantów		56	2 695
17.	DPS Nysa, ul. Świętojańska		63	2 775
18.	DPS Nysa, Al. Wojska Pol.		80	2 844
19.	DPS Koperniki		105	2 569
20.	Powiat oleski	2	112	
21.	DPS Radawie		70	3 125
22.	DPS Borki Wielkie		42	2 700

Lp.	Powiat / DPS	Liczba domów	Liczba miejsc	Średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w zł
23.	Miasto Opole	2	190	
24.	Opole – Szpitalna		52	2 850
25.	Opole – DPS Kombatant		138	3 013
26.	Powiat opolski	3	391	
27.	Prószków		216	2 800
28.	Dobrzeń Wielki		55	2 800
29.	Czarnowąsy		120	2 750
30.	Powiat prudnicki	3	190	
31.	DPS Grabina		50	2 757
32.	DPS Prudnik		78	2 695
33.	DPS Raclawice Śl.		62	2 703
34.	Powiat strzelecki	3	458	
35.	DPS Strzelce Op.		238	2 990
36.	DPS Zawadzkie		110	2 802
37.	DPS Kadiub		110	2 950
38.	Razem domy powiatowe (średnia wartość w zł)	27	2 992	2 850
39.	Kamionek (gm. Gogolin)	1	47	2 835
	Łączna średnia (razem z Domem w Kamionku)	28	3 039	2 848

Źródło: na podstawie informacji ogłoszonych w Dziennikach Urzędowy Województwa Opolskiego przez starostów powiatów i Prezydenta Miasta Opola w kwietniu 2016 r. (za Wydziałem Zdrowia i Polityki Społecznej OUW w Opolu)

Wykres 34. Oczekujący na umieszczenie w domu pomocy społecznej woj. opolskiego w kwietniu 2016 r. wg typów domów

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie informacji Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu

Wg informacji przekazanej przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia OUW w Opolu – w kwietniu 2016 r. na umieszczenie w domu pomocy społecznej oczekiwało 176 osób, z tego dwie największe grupy oczekujących to: osoby przewlekle chore somatycznie i przewlekle chore psychicznie (po 62 osoby – 35%), 37 osób oczekiwało na miejsce w DPS dla osób w podeszłym wieku (21%), a 15 osób (łącznie 9%) na miejsce w domach dla dzieci, młodzieży lub dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie.

2.9.2 Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej zapewnienie całodobowej opieki osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku może odbywać się także na zasadach komercyjnych (działalność gospodarcza), po uzyskaniu zezwolenia właściwego wojewody⁷⁷.

W 2015 r. takie zezwolenie Wojewody Opolskiego miało w województwie **11 podmiotów, prowadzących domy o łącznej liczbie 395 miejsc**⁷⁸.

Ponadto – tak jak w latach poprzednich, funkcjonował 1 DPS komercyjny (w Jakubowicach gmina Pawłowiczki), posiadający zezwolenie Wojewody Opolskiego, na 49 miejsc, z przeznaczeniem dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych.

Tabela 28. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2015 r.

Lp.	Nazwa domu	Gmina	Typ domu	Liczba miejsc
1	Dom św. Jana Bożego w Prudniku	Prudnik	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	30
2	Dom Opieki im. Bł. Edmunda Bojanowskiego w Porębie	Leśnica	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	50
3	Dom Opieki „Siedlisko” w Staniszczech Wielkich	Kolonowskie	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	20
4	Dom Opieki Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP w Ozimku	Ozimek	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	18
5	Dom Opieki Zgromadzenia Córek Św. Kamila w Sławicach	Dąbrowa	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	15
6	Dom Spokojnej Starości Konfederak Marzena	Radłów	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	24
7	"Spokojna Przystań" w Chomiąży	Głubczyce	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	46
8	Całodobowy Dom Opieki „Alma Portus”	Brzeg	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	42
9	Rezydencja Seniora EDESSA w Ładkach	Pokój	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	52
10	Rezydencja dla Seniorów „Złote Borki”	Olesno	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	74
11	Dom opieki dla osób starszych „Spokojna Przystań II” w Baborowie	Baborów	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	24
Razem				395

Źródło: Rejestr Wojewody Opolskiego wg stanu na 11.12.2015 r.

2.9.3 Dzielne domy pomocy

Na terenie woj. opolskiego funkcjonuje 16 dziennych domów pomocy, w których w 2015 r. było 1 446 miejsc (o 3% więcej niż w 2014 r.). Zgodnie z planami w Opolu uruchomiono dodatkowo dzienny dom pomocy na 42 miejsca.

⁷⁷ Art. 67-69 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.).

⁷⁸ Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzony przez Wojewodę Opolskiego, <https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/wydzial-polityki-spolesczonej-i-zdrowia1.html> (18.05.2016 r.)

Wg prognozy na lata 2016-2017 Gmina Głogówek planuje uruchomić dzienny dom pomocy na 15 miejsc, a Opole powiększyć liczbę miejsc o kolejne 50. W związku z tym łączna liczba miejsc w tych placówkach w woj. opolskim ma wzrosnąć do 1 526.

Tabela 29. Liczba dziennych domów pomocy i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2015 r.

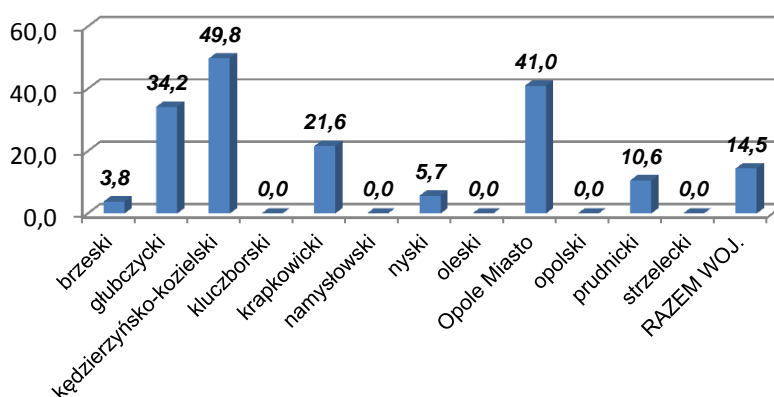
Lp.	Powiat	Dzienne domy pomocy wg powiatów woj. opolskiego w 2015 r.	
		Liczba domów	Liczba miejsc
1	brzeski	1	35
2	głubczycki	1	161
3	kędzierzyńsko-kozielski	5	480
4	kluczborski	0	0
5	krapkowicki	3	140
6	namysłowski	0	0
7	nyski	1	80
8	oleski	0	0
9	Miasto Opole	4	490
10	opolski	0	0
11	prudnicki	1	60
12	RAZEM WOJ.	16	1 446

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. koszt utrzymania DDP-ów (całkowicie finansowany przez budżet gmin) wyniósł 7 764 tys. zł i w porównaniu do 2014 r. wzrósł o prawie 2% (w 2015 r. miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł ok. 450 zł).

Do 2017 r. gminy zaplanowały wzrost środków na domy dziennego pobytu o ok. 9% - do 8 425 tys. zł.

Wykres 35. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2015 r. (wskaznik wg powiatów)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r., podobnie jak w latach poprzednich, największą liczbą miejsc w stosunku do liczby ludności dysponuje powiat kędzierzyńsko-kozielski (prawie 50), a najmniej ma powiat brzeski (3,8). Jednak nadal w 5 powiatach (kluczborskim, namysłowskim, oleskim, opolskim ziemskim i strzeleckim) brakuje dziennych domów pomocy.

2.9.4 Środowiskowe domy samopomocy

Tabela 30. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2015 r.

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc
1.	Głubczyce	1	60
2.	Kędzierzyn-Koźle	1	45
3.	Kluczbork	1	70
4.	Krapkowice	1	45
5.	Namysłów	1	40
6.	Nysa	1	55
7.	Opole	2	120
8.	Praszka	1	60
9.	Prudnik	1	60
10.	Strzelce Op.	1	60
11.	Olesno (Sowczyce)	1	32
	Razem	12	647

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r. oraz informacji Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia OUW

W 2015 r. w woj. opolskim funkcjonowało 12 środowiskowych domów samopomocy na łączną liczbę 647 miejsc dla osób wykazujących zaburzenia psychiczne (liczba miejsc wzrosła o 10 – 5 w ŚDS w Kluczborku i 5 w Opolu).

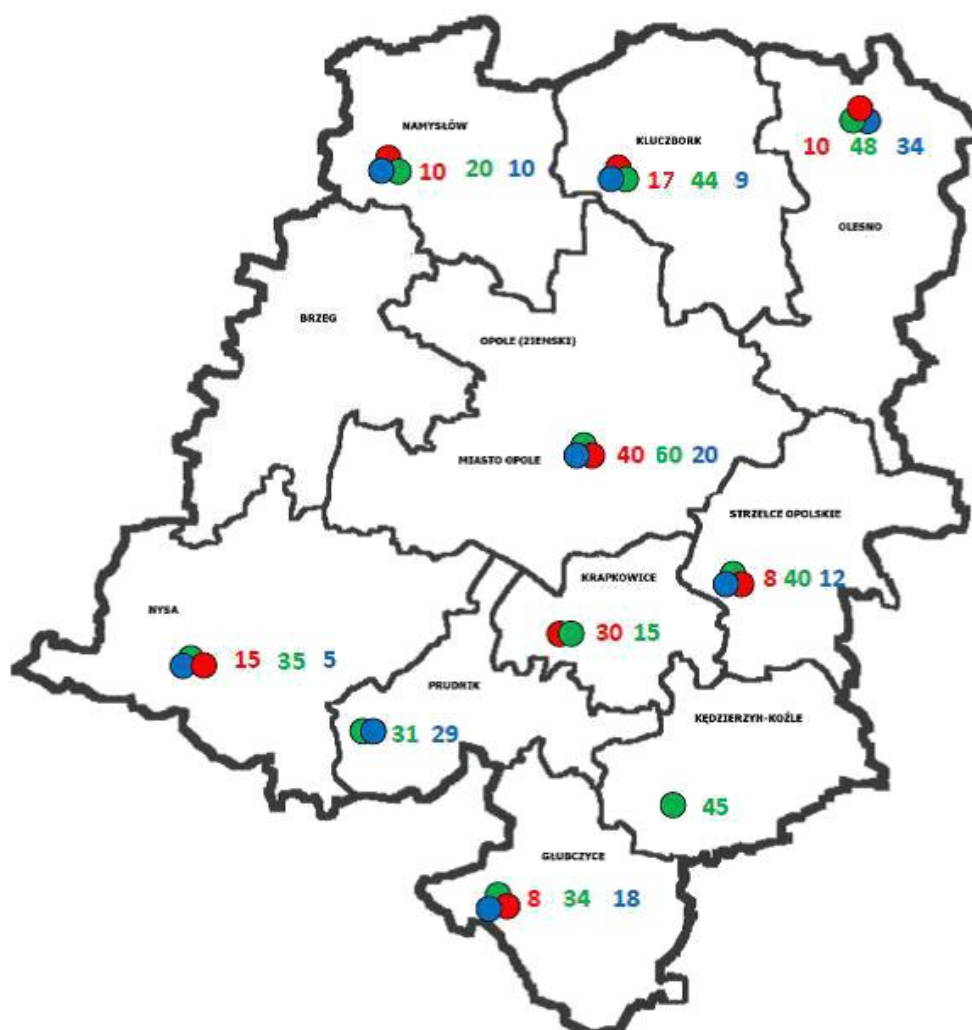
Spośród środowiskowych domów samopomocy w województwie:

- 9 prowadzonych jest przez gminę (Głubczyce – ŚDS w Nowych Gołuszowicach, Praszka – ŚDS w Ganie, Strzelce Opolskie, Prudnik, Krapkowice, Namysłów, Opole, Kluczbork, Kędzierzyn–Koźle);
- 1 przez powiat – oleski (Sowczyce);
- 2 przez podmioty niepubliczne na zlecenie gmin w Nysie i w Opolu.

W 2015 r. koszt utrzymania tych placówek wyniósł 9 162 tys. zł (do 2017 r. przewidywany koszt utrzymania ŚDS-ów spadnie o 22% do 11 186 tys. zł, a przewidywana liczba miejsc ma wzrosnąć do 680).⁷⁹

⁷⁹ Koszt utrzymania środowiskowych domów samopomocy jest nadal finansowany z budżetu państwa i w nieznacznym stopniu z własnych środków samorządu.

Mapa 13. Liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy województwa opolskiego wg stanu na 31.12.2015 r. w podziale na typ ŚDS

Typy środowiskowych domów samopomocy w woj. opolskim:

Typu A – dla przewlekle psychicznie chorych (138 miejsc)

Typu B – dla upośledzonych umysłowo (372 miejsc)

Typu C – dla osób wykazujących inne zaburzenia czynności psychicznych (137 miejsc)

Łączna liczba miejsc w ŚDS-ach – 647

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

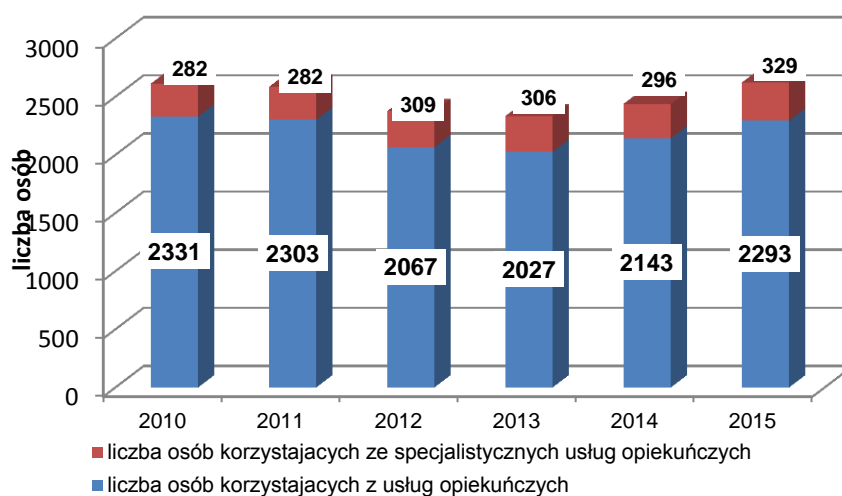
2.9.5 Usługi opiekuńcze realizowane przez samorząd gminny lub na jego zlecenie

W 2015 r. pomocą w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych objęto 2 622 osoby, w tym 329 osób z zaburzeniami psychicznymi, które korzystały ze specjalistycznych usług opiekuńczych.

W latach 2014-2015 ogólna liczba osób objętych usługami wzrosła o 7,5%, w tym:

- w formie „zwykłych usług opiekuńczych” objęto o 7% osób więcej,
- zakres specjalistycznych usług opiekuńczych zwiększył się o prawie 11,2%.

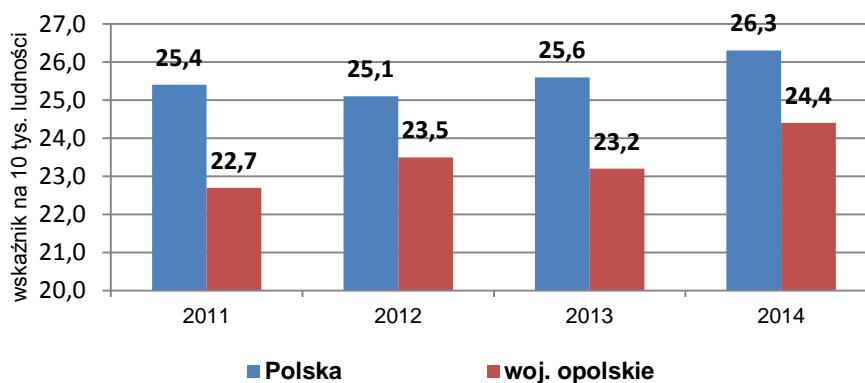
Wykres 36. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w woj. opolskim w latach 2010-2015

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W przeciwieństwie do zakresu pomocy stacjonarnej i pomocy środowiskowej (dienne domy pomocy), usługi opiekuńcze w woj. opolskim świadczone są w niewystarczającym zakresie (w 2014 r. na 10 tys. ludności przypadają 24,4 osoby objęte tą formą wsparcia, w kraju 26,3).

Wykres 37. Wskaźnik liczby osób korzystających z usług opiekuńczych w Polsce i woj. opolskim na 10 tys. ludności w latach 2011-2014

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MPiPS-03 za lata 2011-2014 oraz ocen zasobów pomocy społecznej w 2014 r.

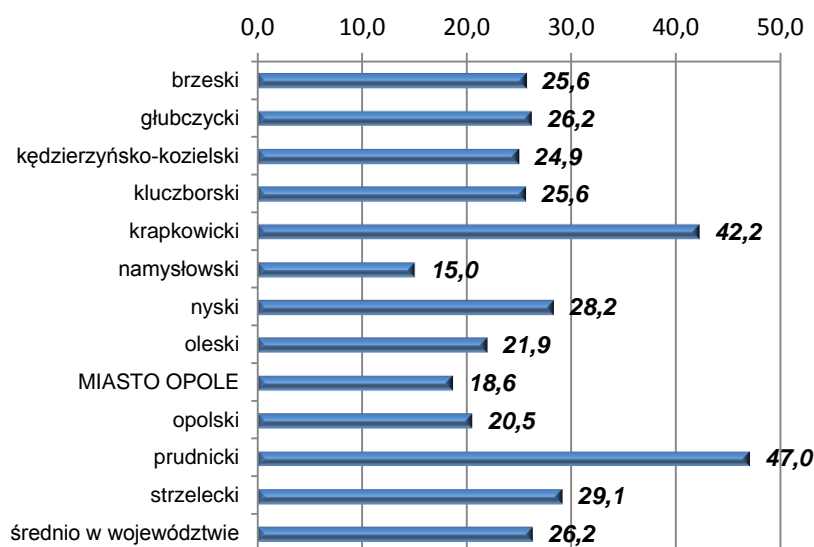
Tabela 31. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych i wskaźnik na 10 tys. ludności w woj. opolskim w 2015 r.

Powiat	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2015 r.			Wskaźnik liczby korzystających z usług opiekuńczych na 10 tys. ludności powiatu*
	Razem	z tego:		
		zwykłe	specjalistyczne	
brzeski	234	188	46	25,6
głubczycki	123	113	10	26,2
kędzierzyńsko-kozielski	240	206	34	24,9
kluczborski	171	163	8	25,6
krapkowicki	273	251	22	42,2
namysłowski	64	53	11	15,0
nyski	394	322	72	28,2
oleski	143	122	21	21,9
Miasto Opole	222	188	34	18,6
opolski	273	270	3	20,5
prudnicki	265	211	54	47,0
strzelecki	220	206	14	29,1
Średnio w województwie	2 622	2 293	329	26,2

* liczba ludności wg stanu w dn. 30.06.2015 r.

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Wykres 38. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w 2015 r. (wskaźnik na 10 tys. ludności)*

*liczba ludności wg stanu w dn. 30.06.2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opole na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2015 r.

Tabela 32. Koszt usług opiekuńczych w woj. opolskim w 2015 r.

Wyszczególnienie	Usługi opiekuńcze w woj. opolskim w 2015 r.					
	koszt usług w zł	liczba osób objętych usługami	liczba godzin usług	średnia liczba godzin usług	Średni koszt 1 godziny usług w zł	źródło finansowania
usługi opiekuńcze "zwykłe"	10 243 828	2 293	604 251	22 godziny mies. (ok. 1 godzina dziennie)	17,0	budżet gmin
specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	1 974 794	329	89 739	23 godziny mies. (ok. 1 godzina dziennie)	22,0	budżet państwa
Razem	12 218 622	2 622	693 990	1 godzina dziennie	17,6	x

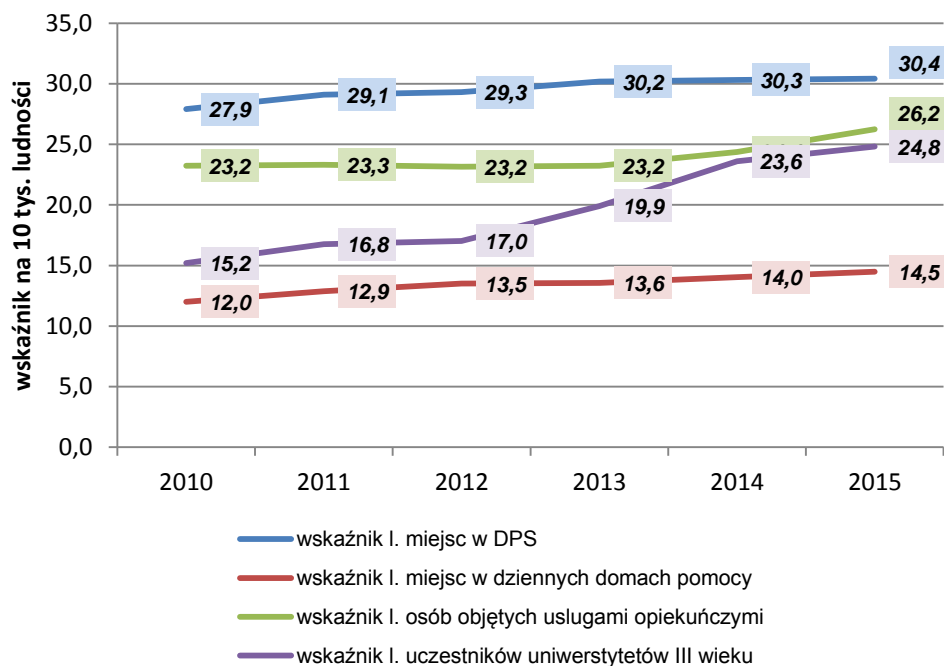
Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Średnio w województwie udziela się 1 godziny usług dziennie, a koszt wykonania 1 godziny usług wynosi przeciętnie 17,60 zł, przy czym – koszt usług finansowanych przez gminy – 17,0 zł, a koszt specjalistycznych usług (finansowanych z budżetu państwa) 22,0 zł.⁸⁰

W latach 2010-2015 nastąpił stopniowy wzrost liczby miejsc w instytucjach i formach wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. W relacji do liczby mieszkańców województwa największy wzrost świadczeniobiorców odnotowano w zakresie:

- uczestników zajęć w klubach seniora i uniwersytetach III wieku – z 15,2 do 24,8,
- liczby osób objętych usługami opiekuńczymi – z 23,2 do 26,2,
- liczby miejsc w domach pomocy społecznej – z 27,9 do 30,4 i dziennych domach pomocy – z 12 do 14,5.

Wykres 39. Wskaźnik liczby miejsc w instytucjach opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Województwo opolskie w latach 2010-2015

⁸⁰ Szczegółowe dane dotyczące innych instytucji świadczących w woj. opolskim usługi opiekuńcze, a także prowadzących działalność w zakresie opieki długoterminowej, zostaną opracowane w II półroczu 2016 r. i przedstawione na Komisji Rodziny, Zdrowia i Polityki Społecznej Sejmiku Województwa Opolskiego (*Polityka senioralna w województwie opolskim, problemy osób starszych – funkcjonowanie placówek opiekuńczo-leczniczych, oddziałów geriatrycznych, eurosierpctwo, formy opieki i pomocy*)

2.9.6 Uniwersytety III wieku w Polsce i woj. opolskim⁸¹

W Polsce w 2014 r. były ogółem 464 Uniwersytety III Wieku, w których uczestniczyło ok. 100 tys. seniorów. Misją Uniwersytetu Trzeciego Wieku jest przede wszystkim aktywizowanie ludzi starszych poprzez m.in. rozwijanie zainteresowań, aktywne spędzanie czasu, poznawanie nowych ludzi. Funkcjonujące w Polsce Uniwersytety prowadzą działalność w zakresie: kształcenia, nauki i poszerzenia wiedzy oraz rozwijania zainteresowań słuchaczy, a także prowadzenia imprez kulturalnych, upowszechniania zdrowego stylu życia, nawiązywania i utrzymanie kontaktów społecznych, organizowania pomocy wzajemnej.

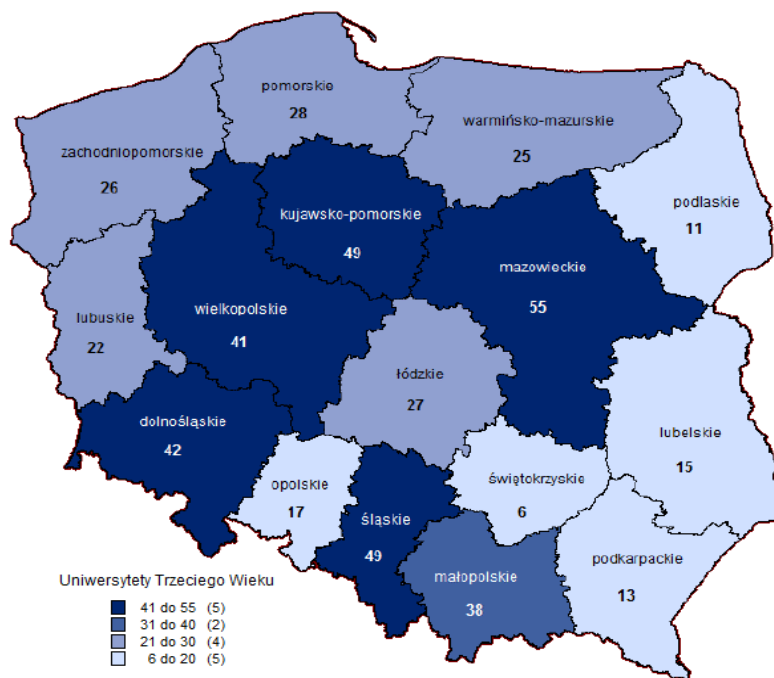
Wśród uczestników:

- 62% stanowią osoby w wieku 61-70 lat,
- 15% - w wieku 71-75 lat,
- po 11% obejmują osoby najstarsze (76 lat i więcej) oraz najmłodszy słuchacze (50-60 lat).

W strukturze słuchaczy wg wykształcenia dominują osoby z wyższym (39%) i średnim (49%) wykształceniem.

W 2014 e. w województwie opolskim było 17 Uniwersytetów III Wieku, w których uczestniczyło 2 363 osób powyżej 50 roku życia.

Mapa 14. Uniwersytety III Wieku w Polsce wg województw w 2014 r.

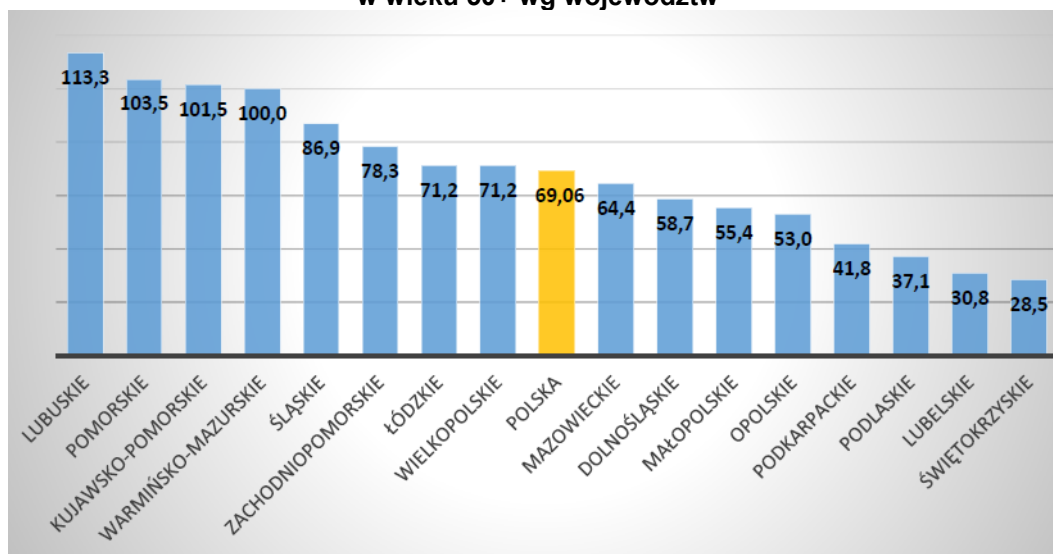

Źródło: *Uniwersytety III wieku – wstępne wyniki badania za roku 2014/2015*, GUS, s. 5

⁸¹ *Uniwersytety III Wieku – wstępne wyniki badania za rok 2014/2015*, GUS, Warszawa, marzec 2016 r., <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/universytety-trzeciego-wieku-wstepne-wyniki-badania-za-rok-20142015,10,1.html> (30.05.2016 r.)

Wskaźnik liczby uczestników na 10 tys. ludności w wieku powyżej 50 lat wynosił 53,0, co sytuowało woj. opolskie na 13 pozycji wśród regionów kraju.

Wykres 40. Wskaźnik liczby uczestników zajęć Uniwersytetów III wieku na 10 tys. ludności w wieku 50+ wg województw

Źródło: Uniwersytety III wieku – wstępne wyniki badania za roku 2014/2015, GUS, s. 6

2.10 Inne rodzaje pomocy i świadczeń (świadczenia rodzinne oraz inne formy wsparcia rodzin)

W 2015 r. ze świadczeń rodzinnych skorzystało w woj. opolskim ok. 24 tys. rodzin. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego otrzymało 4 739 rodzin.

Zasiłki pielęgnacyjne otrzymało ok. 22 tys. osób (dzieci do 16 roku życia, osób po 16 r. życia o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz osób starszych).

W 2015 r. łączny koszt świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego wyniósł 192 429 tys. zł (o prawie 2% więcej niż w 2014 r.).

Natomiast łączne wydatki związane z realizacją świadczeń rodzinnych w gminach woj. opolskiego (razem z kosztem składki na ubezpieczenie społeczne oraz kosztem obsługi zadania) wyniosły w 2015 r. blisko 202 mln zł.

W 2015 r. średnia wartość zasiłków rodzinnych wyniosła 263 zł, a świadczeń wypłacanych z Funduszu Alimentacyjnego 415 zł.

Ponadto w 2015 r.:

- pomoc w postaci dodatków mieszkaniowych otrzymało 11 020 osób, a ich koszt wyniósł 16 673 tys. zł;
- dodatki energetyczne otrzymało 4 748 osób, a koszt pomocy wyniósł 588 tys. zł (o 40% więcej niż w 2014 r.);
- stypendia socjalne i zasiłki szkolne otrzymało 9 824 dzieci i młodzieży (wartość tych świadczeń wyniosła 7 939 tys. zł);
- 1 092 osób otrzymało świadczenia pieniężne z prac społecznie użytecznych (koszt pomocy - 1 174 tys. zł).

Tabela 33. Świadczenia rodzinne oraz zasiłki z funduszu alimentacyjnego w woj. opolskim w 2014 r. i w 2015 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Świadczenia rodzinne w woj. opolskim w:		
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r. = 100%
Zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych				
1.	Liczba rodzin	25 312	21 802	86,1
2.	Koszt świadczeń w tys. zł	73 822	68 917	93,4
Jednorazowy dodatek z tytułu urodzenia się dziecka				
3.	Liczba rodzin	2 803	2 389	85,2
4.	Koszt świadczeń w tys. zł	2 386	2 378	99,7
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka				
5.	Szacunkowa liczba osób	6 407	6 296	98,3
6.	Koszt świadczeń w zł	6 407	6 296	98,3
Świadczenia pielęgnacyjne				
7.	Liczba świadczeń	27 214	27 749	102,0
8.	Koszt świadczeń w tys. zł	20 686	34 194	165,3
Zasiłki pielęgnacyjne dla niepełnosprawnych dzieci				
9.	Szacunkowa liczba osób	4 500	4 500	100,0
10.	Koszt świadczeń w zł	8 144	8 064	99,0
Zasiłki pielęgnacyjne dla niepełnosprawnych po. 16 r. ż. o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności				
11.	Szacunkowa liczba osób	18 000	17 800	98,9
12.	Koszt zasiłków pielęgnacyjnych w tys. zł	28 388	28 124	99,1
Zasiłki pielęgnacyjne dla osób pow. 75 r. życia*				
13.	Szacunkowa liczba osób	1 000	900	90,0
14.	Koszt świadczeń w tys. zł	2 058	1 429	69,4
Specjalny zasiłek opiekuńczy				
15.	Szacunkowa liczba świadczeń	1 989	4 468	224,6
16.	Koszt świadczeń w zł	1 147	2 468	215,2
Zasiłek dla opiekuna				
17.	Szacunkowa liczba świadczeń	15 800	9 137	57,8
18.	Koszt świadczeń w zł	9 828	5 456	55,5
Świadczeni z funduszu alimentacyjnego				
19.	Liczba rodzin	4 968	4 739	95,4
20.	Koszt świadczeń w tys. zł	35 808	35 103	98,0
RAZEM świadczenia rodzinne				
21.	Koszt w tys. zł	188 674	192 429	102,0
Dodatki mieszkaniowe				
22.	Liczba gospodarstw dom.	12 263	11 020	89,9
23.	Koszt w zł	18 392	16 673	90,7
Dodatki energetyczne				
24.	Liczba gospodarstw dom.	4 880	4 748	97,3
25.	Koszt w zł	420	588	140,0
Świadczenia pieniężne z prac społecznie-użytecznych				
26.	Liczba osób	1 257	1 092	86,9
27.	Koszt w zł	1284	1174	91,4
Stypendia socjalne dla uczniów szkół				
28.	Liczba osób	11 047	9 824	88,9
29.	Koszt w zł	8785	7939	90,4

*Osoby otrzymujące zasiłki pielęgnacyjne w gminie (bez osób otrzymujących te zasiłki z ZUS)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

3. Kadra pomocy społecznej woj. opolskiego

Wg stanu na 31 grudnia 2015 r. kadra pomocy społecznej woj. opolskiego liczyła 3 863 osoby, z tego:

- + 1 888 w domach pomocy społecznej,
- + 164 w środowiskowych domach samopomocy,
- + 58 osób w innych ośrodkach wsparcia (noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych, kluby samopomocy),
- + 199 w powiatowych centrach pomocy rodzinie, w tym 34 pracowników socjalnych,
- + 1 533 w ośrodkach pomocy społecznej, w tym:
 - 456 pracowników socjalnych,
 - 11 w klubach integracji społecznej,
 - 22 osoby w ośrodkach interwencji kryzysowej,
 - 128 w dziennych domach pomocy,
- + 10 w Wydziale Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu,
- + 11 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu.

Tabela 34. Zatrudnienie w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w:		
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%
1.	OGÓŁEM (suma wierszy 2+3+4+5+6+7) <i>z tego:</i>	3 814	3 863	101,3
2.	Służby Wojewody Opolskiego realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej	10	10	100,0
3.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu**	12	11	91,7
4.	Jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty)	1 693	1 732	102,3
4.1	Powiatowe centra pomocy rodzinie	193	199	103,1
4.1.1	<i>w tym pracownicy socjalni</i>	44	34	77,3
4.2	Ośrodki pomocy społecznej w tym:	1 500	1 533	102,2
4.2.1	<i>w tym pracownicy socjalni**</i>	458	456	99,6
4.3	pozostali pracownicy	1 042	1 077	103,4
	<i>z tego:</i>			
4.3.1	kluby integracji społecznej	11	11	100,0
4.3.2	ośrodki interwencji kryzysowej	24	22	91,7
4.3.3	dzienne domy pomocy	123	128	104,1
4.3.4	inni pracownicy (kierownicy, administracja i obsługa)	884	916	103,6
5.	Środowiskowe domy samopomocy	154	164	106,5
6.	inne ośrodki wsparcia, w tym noclegownie	59	58	98,3
7.	Domy pomocy społecznej	1 886	1 888	100,1

* osoby zatrudnione w jednostce bez względu na wymiar czasu pracy.

** liczba obejmuje wszystkich pracowników socjalnych zatrudnionych w gminie (również poza ośrodkiem pomocy społecznej, np. w dziennym domu pomocy).

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 za 2014 r. i 2015 r. oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W 2015 r. - w porównaniu do 2014 r., liczba pracowników pomocy społecznej w woj. opolskim wzrosła o 1,3% przy czym:

- ✚ o 2,3% zwiększyło się zatrudnienie w gminnych i powiatowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej (o 3,1% w powiatowych centrach pomocy rodzinie i o 2,2% w ośrodkach pomocy społecznej);
- ✚ o prawie 7% wzrosło zatrudnienie w środowiskowych domach samopomocy (zwiększenie liczby miejsc), a w innych ośrodkach wsparcia i domach pomocy społecznej zatrudnienie zmieniło się minimalnie;
- ✚ bez zmian pozostało zatrudnienie w Wydziale Polityki Społecznej i Zdrowia OUW, a w ROPS w Opolu spadło o 1 osobę.

W 2015 r. żaden z pracowników socjalnych w gminach i powiatach woj. opolskiego nie był zatrudnionych w ramach projektów finansowanych ze środków unijnych (Europejskiego Funduszu Społecznego), podczas gdy w 2014 r. zatrudnione były 22 osoby. Zatrudnienie w tej grupie zawodowej w latach 2014-2015 spadło o 2 osoby, co oznacza, że pozostali pracownicy (20 osób) utrzymało zatrudnienie.

3.1 Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

3.1.1 Pracownicy socjalni

W 2015 r. w ośrodkach pomocy społecznej woj. opolskiego zatrudnionych było 456 pracowników socjalnych (o 2 mniej niż w 2014 r.)⁸¹.

Zgodnie z art. 110 ust. 11 i 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 163) ośrodek pomocy społecznej winien zatrudniać pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby mieszkańców w stosunku 1 pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników⁸².

W 2015 r. wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników spełniały 22 gminy województwa opolskiego (w 2014 r. 23 gmin).⁸³

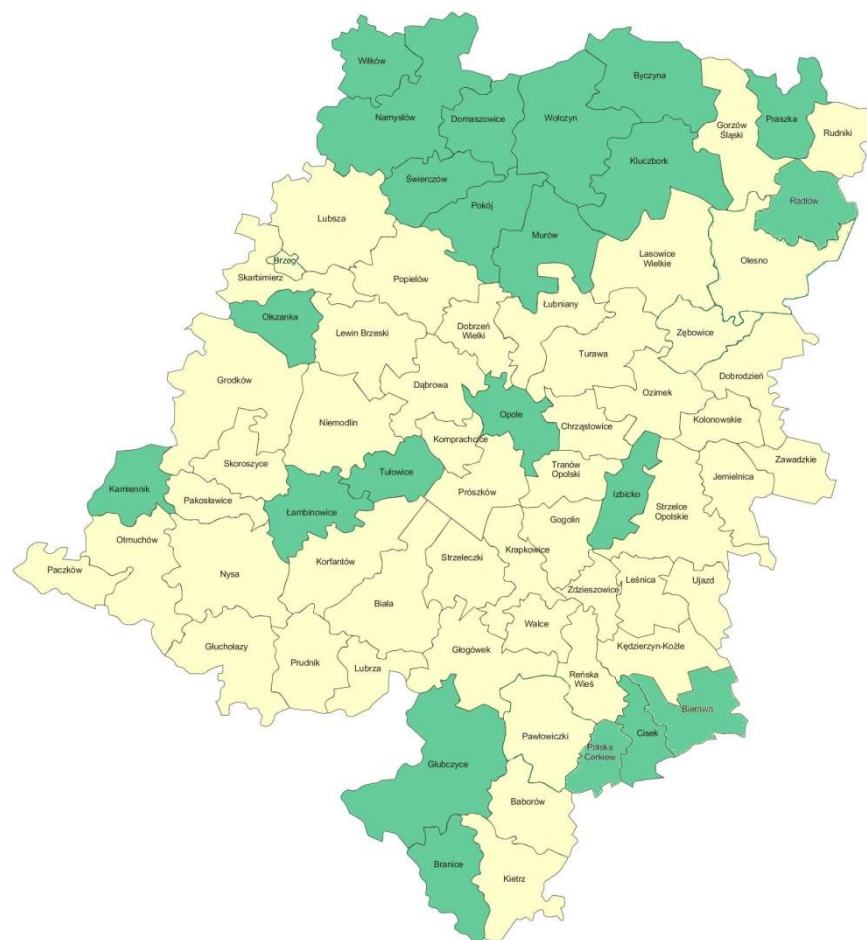
Od wprowadzenia ustawowego wymogu, liczba gmin spełniająca standard zatrudnienia pracowników socjalnych w woj. opolskim systematycznie wzrastała (do 2012 r. średnio o 4 rocznie). Od 2013 r. liczba gmin spełniających ten wymóg waha się między 20-23 (w 2013 r. było to 20 gmin, w 2014 r. 23, a w 2015 r. 22 gminy).

⁸¹ Liczba pracowników socjalnych we wszystkich ośrodkach pomocy społecznej w woj. opolskim wzrosła od 2010 r. o 31 (w 2010 r. w OPS-ach było zatrudnionych 425 pracowników socjalnych).

⁸² Od 1 stycznia 2015 r. ośrodek pomocy społecznej może zatrudniać pracowników socjalnych (nie mniej niż 3) proporcjonalnie do określonej w ustawie liczby mieszkańców *lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących*, co wskazano w ustawie z 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (Dz. U., Nr 81, poz. 440)

⁸³ Wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych w gminie obliczono wg liczby ludności GUS na 31 grudnia 2014 r. (szczegółowe dane o liczbie ludności w gminach woj. opolskiego w 2015 r. publikowane są przez Urząd Statystyczny w Opolu w II pół. 2016 r.).

Mapa 15. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodku pomocy społecznej w 2015 r.

Gminy zatrudniające odpowiednią liczbę pracowników socjalnych w OPS
 Gminy nie spełniające wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych w OPS

*wskaźnik obliczony wg liczby ludności na dzień 31.12. 2014 r.

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Liczba ludności przypadająca na pracownika socjalnego w woj. opolskim wynosi średnio 2 195 (w 2014 r. - 2 193, a w 2013 r. - 2 212). Natomiast **wg liczby ludności w I pół. 2015 r. (stan na 30.06.2015 r.) wskaźnik ten jest jeszcze mniejszy (2 191)**, co wskazuje, że wraz z obserwowanym od wielu lat spadkiem liczby ludności województwa, zbliża się on do granicy 2000 mieszkańców, tj. max. liczby ludności przypadającej na 1 pracownika socjalnego, i to bez działań zmierzających do zwiększenia zatrudnienia tej grupy pracowników.

Najmniej mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w OPS jest w gminie Świerczów (pow. namysłowski) – 1 160, a najwięcej w Reńskiej Wsi (pow. kędzierzyńsko-kozielski) – 4 121.

Spśród 71 gmin województwa 49 (69%) nie spełnia wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych, w tym 9 zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych w OPS (szczególnie dotyczy to ośrodków pomocy społecznej zlokalizowanych w gminach wiejskich).

W latach 2016-2017 część gmin prognozuje zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych (łącznie do 468 osób, tj. o 12 więcej), co spowoduje wzrost liczby gmin spełniających wymóg ustawy (ich liczba zwiększy się o 3, do 25 gmin)⁸⁴.

Wśród 456 pracowników socjalnych woj. opolskiego:

- 72% (329 osób) posiada wykształcenie wyższe (bez zmian w porównaniu do 2014 r.);
- 28% (127 osób) ma wykształcenie średnie (o 2 osoby mniej niż w poprzednim roku).

Ponadto 36% (166 osób) posiada 1-szy stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (o 5 osób więcej niż w 2014 r.)⁸⁵.

Jednocześnie 12 pracowników socjalnych w województwie (o 2 osoby mniej niż w 2014 r.) posiada dyplom specjalizacji 2-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny (specjalistyczne przygotowanie zawodowe w zakresie pracy socjalnej z osobami i rodzinami wymagającymi wsparcia i pomocy)⁸⁶.

Natomiast podyplomowe studia z zakresu organizacji pomocy społecznej, specjalizację przeznaczoną dla osób kierujących lub przygotowujących się do kierowania jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, ukończyło 70 pracowników socjalnych (w 2014 r. było ich 61, a w 2010 r. 36)⁸⁷.

W 2015 r. w 11 powiatowych centrach pomocy rodzinie woj. opolskiego i Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Opolu (jako jednostka powiatu grodzkiego realizująca również zadania samorządu powiatowego) było 34 pracowników socjalnych, w tym ani jednego zatrudnionego ze środków EFS (w 2014 r. było 7 takich osób).

Zdecydowana większość pracowników socjalnych w PCPR-ach (88% - 30 osób) posiada wykształcenie wyższe. Pozostali mają wykształcenie średnie (12% - 4 osoby).

Specjalizację 1-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny ma 12 pracowników socjalnych, a 2-go stopnia – dwóch (bez zmian w stosunku do 2014 r.). Natomiast specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej (dyplom studiów podyplomowych) posiada 12 (35%) pracowników socjalnych.

W 2015 r. potwierdziły się prognozy PCPR-ów z lat 2013-2014 wskazujące na spadek liczby pracowników socjalnych, co było wynikiem zakończenia realizacji projektów z EFS oraz przede wszystkim zmiany struktury zadań realizowanych w powiatowych centrach pomocy rodzinie (coraz mniej zadań z ustawy o pomocy społecznej, na rzecz wzrostu liczby zadań związanych z wykonywaniem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

⁸⁴ Z prognoz zatrudnienia nowych pracowników socjalnych podawanych przez gminy w latach 2013-2014 wynika, że ich liczba w kolejnych latach pozostaje zazwyczaj na podobnym poziomie co w roku oceny lub jest nawet mniejsza.

⁸⁵ Zob. rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (Dz. U. poz. 486).

⁸⁶ Jest 10 specjalizacji 2-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny – praca socjalna: 1) z rodziną z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, 2) z osobą i rodziną z problemem przemocy, 3) z osobami niepełnosprawnymi i ich rodzinami, 4) z osobami z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinami, 5) z osobami starszymi, 6) z osobami bezrobotnymi, 7) z osobami uzależnionymi, 8) z osobami bezrobotnymi, 9) z cudzoziemcami, mniejszościami narodowymi i etnicznymi, 10) ze społecznością lokalną

⁸⁷ Więcej: Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2004 r. w sprawie specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej (Dz. U. nr 219, poz. 2224).

3.1.2 Kadra kierownicza

W 2015 r. kadra kierownicza ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego liczyła 99 osób (dyrektorzy i kierownicy oraz ich zastępcy), z tego w OPS 86 osób, a w PCPR 13 osób.

W porównaniu do ub. roku liczba kadry kierowniczej wzrosła o 2 osoby w OPS-ach, a w PCPR-ach o 1 osobę (w 2013 r. liczyła 12 osób)⁸⁸.

Wszystkie osoby zajmujące kierownicze stanowiska w PCPR-ach posiadają wykształcenie wyższe, a w OPS-ach jest ich 94% (81 osób). Jednocześnie prawie 95% kadry kierowniczej OPS i cała w PCPR (z wyjątkiem jednej osoby) posiada dyplom ukończenia studiów podyplomowych z zakresu organizacji pomocy społecznej.

W 2015 r. kadra kierownicza posiadająca dyplom ukończenia specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej zwiększyła się w OPS-ach do 95% (w 2014 r.- 90%), co potwierdza prognozy gmin w tym względzie z lat ubiegłych. Jednocześnie według informacji z gmin w latach 2016-2017 bez zmian pozostanie liczba osób zajmująca kierownicze stanowiska w ośrodkach pomocy społecznej z wykształceniem wyższym.

3.1.3 Pozostali pracownicy

W 2015 r. w ośrodkach pomocy społecznej zatrudnione były 991 inne osoby (1 077 z kadrami kierowniczą), w tym pracownicy administracyjno-księgowi i obsługi (działy księgowości i finansów, zaopatrzenia, transportu, ekipy konserwatorskie) oraz inni pracownicy merytoryczni wykonujący m. in. usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w gminie, prowadzący kluby integracji społecznej lub inne placówki wsparcia w ośrodku pomocy społecznej oraz zadania wspomagające w OPS (asystenci rodziny, prawnicy, psychologowie, pedagodzy, aspiranci pracy socjalnej).

Ponad 51% osób zajmujących stanowiska administracyjno-księgowe, obsługi i inne merytoryczne w OPS posiada wykształcenie wyższe, pozostali mają wykształcenie średnie (33%) lub inne (16%).

Według gmin w latach 2016-2017 liczba pracowników z wykształceniem wyższym niż posiadanym dotychczas ma wzrosnąć o ok. 40 osób, w tym szczególnie wśród osób mających wykształcenie średnie.

Liczba innych pracowników zatrudnionych w powiatowych centrach pomocy rodzinie w 2015 r. wyniosła 122, w tym większość (79%) ma wykształcenie wyższe (głównie są to specjaliści pracy z rodziną, aspiranci pracy socjalnej i konsultanci). Pozostali pracownicy (25 osób) zajmujący się przede wszystkim zadaniami administracyjno-obługowymi w PCPR mają wykształcenie średnie lub niższe.

3.2 Wolontariat w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie

W 2015 r. zadania realizowane w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej wspierało w ośrodkach pomocy społecznej 156 wolontariuszy (w powiatowych centrach pomocy rodzinie brak było wolontariuszy). W porównaniu do 2014 r. liczba wolontariuszy spadła o 92 osoby - z 248 do 156 osób, w tym 25 w PCPR-ach. Spadek liczby wolontariuszy

⁸⁸ W 2012 r. 87% stanowisk kierowniczych w OPS-ach i PCPR-ach zajmowały kobiety (brak późniejszych danych) .

dotyczył głównie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Opolu, gdzie zatrudnienie wolontariuszy zmalało z 176 osób w 2014 r. do 95 w 2015 r., z przyczyn organizacyjnych.

Większość wolontariuszy (95 osób, tj. prawie 60%) wspierała pracę Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Opolu. Pozostała grupa współpracowała z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Nysie (30 osób) i Głucholazach (19), tj. podobnie jak w poprzednim roku. Ze świadczeń wolontariuszy korzystały także OPS-y w Głogówku (4), Paczkowie (3), Brzegu (2), Zawadzkiem (2) i Dobrodzieniu (1).

W latach 2016-2017 gminy nadal planują korzystać ze wsparcia wolontariuszy w realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej. Jednak z prognoz wynika, że będą to – podobnie jak w ubiegłych latach, te gminy, które dotychczas korzystały z pracy wolontariuszy (oprócz nich tylko 1 gmina dodatkowo zakłada wsparcie swoich zadań w formie wolontariatu). Natomiast wśród powiatów ze świadczeń wolontariuszy planują korzystać PCPR-y w Namysłowie i Prudniku.

4. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim

W 2015 r. na terenie woj. opolskiego funkcjonowały następujące jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne instytucje realizujące zadania z zakresu pieczy zastępczej i zatrudnienia socjalnego⁸⁹:

- 71 ośrodków pomocy społecznej;
- 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie;
- 28 domów pomocy społecznej, w tym 27 ponadgminnych i 1 gminny (38 domów razem z filiami), na 3 039 miejsc. W województwie funkcjonuje jeszcze jeden DPS, jednak nie jest on prowadzony przez samorząd, ani na jego zlecenie (jest to placówka prowadzone przez spółkę cywilną);
- 11 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku na 395 miejsc⁹⁰;
- 20 placówek opiekuńczo-wychowawczych na 528 miejsc, z tego:
 - 17 placówek socjalizacyjnych,
 - 3 placówki socjalizacyjno-interwencyjne lub z miejscami interwencyjnymi,
- 12 środowiskowych domów samopomocy dla 647 osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 16 dziennych domów pomocy dla 1 446 osób starszych (w 2015 r. korzystało z nich 2 152 osoby);
- 16 noclegowni, schronisk i domów z 747 miejscami dla osób bezdomnych oraz samotnych matek (wraz z 1 hostelem);
- 98 miejsc w mieszkaniach chronionych (przeznaczonych głównie dla młodzieży opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze lub rodziny zastępcze oraz osób z zaburzeniami psychicznymi);
- 6 ośrodków interwencji kryzysowej (w 2015 r. pomocy udzielono w nich 3 265 osobom);
- 2 ośrodki adopcyjne (w tym 1 prowadzony przez Samorząd Województw Opolskiego w ROPS w Opolu oraz 1 na zlecenie samorządu województwa) dla ok. 300 rodzin adopcyjnych,

a także:

⁸⁹ Wymieniono jednostki organizacyjne pomocy społecznej (ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jednostki organizacyjne pieczy zastępczej (ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) i jednostki zatrudnienia socjalnego (ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym).

⁹⁰ Wg najnowszych danych zawartych w rejestrze wojewody opolskiego, liczba miejsc w maju 2016r. wzrosła do 418.

- 6 klubów integracji społecznej;
- 6 centrów integracji społecznej (w tym 2 rozpoczęły działalność w I pół. 2016 r.);
- 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, które udzieliły pomocy 634 osobom;
- 26 placówek wsparcia dziennego, na 672 miejsca (liczba korzystających dzieci – 466);
- 15 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 445 osób niepełnosprawnych;
- 2 zakłady aktywności zawodowej dla 112 uczestników;
- 30 spółdzielni socjalnych;
- 17 Uniwersytetów III wieku, z których korzystało 2 478 osób starszych.

W zasobach instytucjonalnych pomocy społecznej w woj. opolskim w 2015 r. odnotowano następujące zmiany:

- o 5 wzrosła liczba miejsc w domach pomocy społecznej (DPS w Krapkowicach i Strzelcach Opolskich),
- o 14 wzrosła liczba miejsc w domach dziecka (utworzono nową placówkę w Lasowicach Wielkich),
- o 42 wzrosła liczba miejsc w dziennych domach pomocy (powstał nowy Dom w Opolu),
- o 10 miejsc wzrosła liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy (Opole, i Kluczborku),
- wzrosła liczba centrów integracji społecznej o 4 jednostki, przy czym 2 Centra rozpoczęły działalność od I półrocza 2016 r.

Ponadto – zwiększyła się liczba osób korzystających z ośrodków interwencji kryzysowej, jednostek specjalistycznego poradnictwa i specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Jednak liczba tych jednostek oraz osób, które korzystają z tych form wsparcia jest nadal niewystarczająca. Nowe instytucje pomocowe tworzone są przez organizacje pozarządowe i gminne jednostki pomocy społecznej lub jednostki oświatowe, a ich koszt funkcjonowania współfinansowany jest ze środków gminnych lub w całości finansowany przez instytucje pozarządowe. Czynnikiem, który ogranicza możliwości rozwoju środowiskowych form wsparcia jest brak wystarczających środków finansowych i konieczność bieżącego utrzymania już istniejących instytucji, w tym coraz większy koszt ponoszony przez gminy za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej

W 2015 r. koszt tej odpłatności wyniósł 32 mln zł i był wyższy niż rok wcześniej o 8%, jednocześnie ponad dwukrotnie wyższy niż w 2010 r.

W konsekwencji nowe instytucje lub placówki wsparcia społecznego powstają głównie z inicjatywy lokalnych społeczności (np. spółdzielnie socjalne) lub organizacji pozarządowych (np. świetlice wychowawcze), bardzo często inicjowanych i wspieranych przez samorząd gminny i powiatowy. Stąd istotnego znaczenie nabierają w tym względzie programy rządowe (np. Program Senior-WIGOR, Program „Świetlica – Dzieci - Praca” na rzecz wsparcia dziecka i rodziny w gminie), środki krajowe (np. Funduszu Inicjatyw Obywatelskich) lub programy unijne, które kierowane do różnych instytucji (publicznych i organizacji pozarządowych) mogą przyczynić się do rozwoju infrastruktury społecznej w regionie.

Tabela 35. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia woj. opolskiego w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza)*

Lp.	Wyszczególnienie	Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim w:				
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%	2016 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2016 r. 2015 r.=100%
1.	Domy pomocy społecznej					
2.	liczba placówek	28	28	100,0	28	100
3.	liczba miejsc	3 034	3 039	100,2	3 039	100
4.	Środowiskowe domy samopomocy					
5.	liczba placówek	12	12	100,0	12	100
6.	liczba miejsc	637	647	101,5	647	100
7.	Dzienne domy pomocy					
8.	liczba placówek	15	16	106,6	17	106
9.	Liczba miejsc	1 404	1 446	102,9	1 461	101
10.	liczba korzystających	2 024	2 152	106,3	2 161	101
11.	Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych					
12.	liczba placówek	16	16	100,0	16	100
13.	liczba miejsc	755	747	98,9	b.d.	-
14.	Mieszkania chronione					
15.	liczba placówek	77	77	100,	82	106
16.	liczba miejsc	99	98	98,9	118	120
17.	Ośrodki interwencji kryzysowej					
18.	liczba placówek	6	6	100,0	6	100
19.	liczba miejsc całodobowych	21	21	100,0	6	100
20.	liczba korzystających	3 358	3 265	97,2	3 320	102
21.	Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie					
22.	liczba placówek	2	2	100	b.d.	-
23.	liczba korzystających	810	634	78,3	b.d.	-
24.	Placówki wsparcia dziennego					
25.	liczba placówek	26	26	100,0	b.d.	-
26.	liczba korzystających	652	672	103,1	b.d.	-
27.	Placówki opiekuńczo-wychowawcze					
28.	liczba placówek	21	20	95,2	b.d.	-
29.	liczba miejsc	514	528	102,7	b.d.	-
30.	Centra integracji społecznej					
31.	liczba placówek	2	6	300,0	6	100
32.	liczba uczestników zajęć	114	87	76,3	145	166
33.	Kluby integracji społecznej					
34.	liczba placówek	6	6	100,0	8	133
35.	liczba uczestników zajęć	b.d.	287	-	b.d.	-
36.	Warsztaty terapii zajęciowej					
37.	liczba placówek	15	15	100	15	100
38.	liczba uczestników zajęć	445	445	100	15	100
39.	Zakłady aktywności zawodowej					
40.	liczba placówek	2	2	100,0	2	100
44.	liczba uczestników zajęć	108	112	103,7	122	100
45.	Uniwersytety III wieku					
46.	liczba placówek	15	17	100	17	100
47.	liczba uczestników	2 363	2 478**	-	b.d.	-

* z uwagi na brak szczegółowych danych tabela nie uwzględnia klubów seniora, jadłodajni, spółdzielni socjalnych i innych placówek wsparcia środowiskowego w gminie (klubów samopomocy, punktów konsultacyjnych, ognisk) prowadzonych przez organizacje pozarządowe lub współfinansowanych ze środków samorządu gminnego.

** dane szacunkowe na podstawie inf. tel. uzyskanych przez ROPS w Opolu.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej w 2014 r. i 2015 r. oraz rejestrów Wojewody Opolskiego (Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu) oraz materiałów własnych.

5. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza)

5.1 Zadania gminy

Koszt zadań realizowanych w 2015 r. przez gminy w zakresie pomocy społecznej i innych zadań z obszaru polityki społecznej wyniósł ponad 500 mln zł, z tego:

- budżet państwa sfinansował prawie 60% (296 mln zł);
- budżet gmin sfinansował 40% kosztu zadań (ponad 204 mln zł).

Tabela 36. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na zadania pomocy społecznej i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza) w tys. zł

Wyszczególnienie	Środki finansowe przeznaczone na zadania pomocy społecznej oraz inne zadania z zakresu polityki społecznej realizowane w gminach województwa opolskiego w:				
	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r.	2016 r. PROGNOZA*	Wzrost / spadek w 2016 r.
	koszt w tys. zł		2014 .=100%	koszt w tys. zł	2015 r.=100%
ZADANIA Z ZAKRESU POLITYKI SPOŁECZNEJ OGÓŁEM zadania gminy, z tego:	492 887	500 008	101	519 842	104
dotacje budżetu państwa	294 853	295 747	100	298 322	101
środki własne gminy (w tym środki z innych źródeł)	198 034	204 261	103	221 520	108
POMOC SPOŁECZNA	223 518	223 471	100	232 947	104
w tym:					
świadczenia pieniężne	67 990	67 469	99	70 167	104
usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze i wydatki na zatrudnienie opiekunek	12 444	13 360	107	14 343	107
posiłki	10 356	11 870	115	12 192	103
odpłatność gmin za pobyt osób w domach pomocy społecznej	30 308	32 710	108	35 097	107
utrzymanie OPS	55 984	58 307	104	61 032	105
utrzymanie środowiskowych domów samopomocy	8 744	8 537	98	9 571	112
utrzymanie dziennych domów pomocy	7 634	7 764	102	8 175	105
utrzymanie placówek wsparcia dziennego	2 052	2 060	100	2 462	120
utrzymanie innych instytucji pomocy i integracji społecznej (CIS, KIS, noclegownie, kluby samopomocy, mieszkania chronione, OIK, jednostki poradnictwa specjalistycznego)	8 262	9 505	115	10 978	115
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	604	660	109	824	125
składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za niektóre osoby pobierające zasiłki z pomocy społecznej i świadczeni rodzinne	2 551	3 209	126	3 018	94
odpłatność gminy za pobyt dzieci w pieczy zastępczej	3 439	4 255	124	5 088	120
usuwanie skutków powodzi	615	217	35	x	x
pozostała działalność (dofinansowanie zadań własnych - projekty rządowe)	12 535	3 548	28	0	0
INNE ZADANIA	269 369	276 537	103	286 895	104
świadczenia rodzinne	194 368	201 973	104	206 621	102
przeciwdziałanie alkoholizmowi	14 360	14 312	100	16 417	115
przeciwdziałanie narkomanii	754	693	92	877	127
ryczałty i dodatki mieszkaniowe	18 816	16 602	88	17 231	104
prace społecznie-użyteczne	1 284	1 173	91	1 229	105
stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne	8 773	7 939	90	8 496	107
utrzymanie żłobków i klubów dziecięcych	21 182	25 675	121	28 079	109
INNE ZADANIA (pomoc dla uczniów)	9 832	8 170	83	7 945	97

*prognoza dotacji budżetu wojewody na 2016r. wg danych gmin

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MPiPS-03 za lata 2014 r. i 2015 r. oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r., a także informacji Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia OUW w Opolu

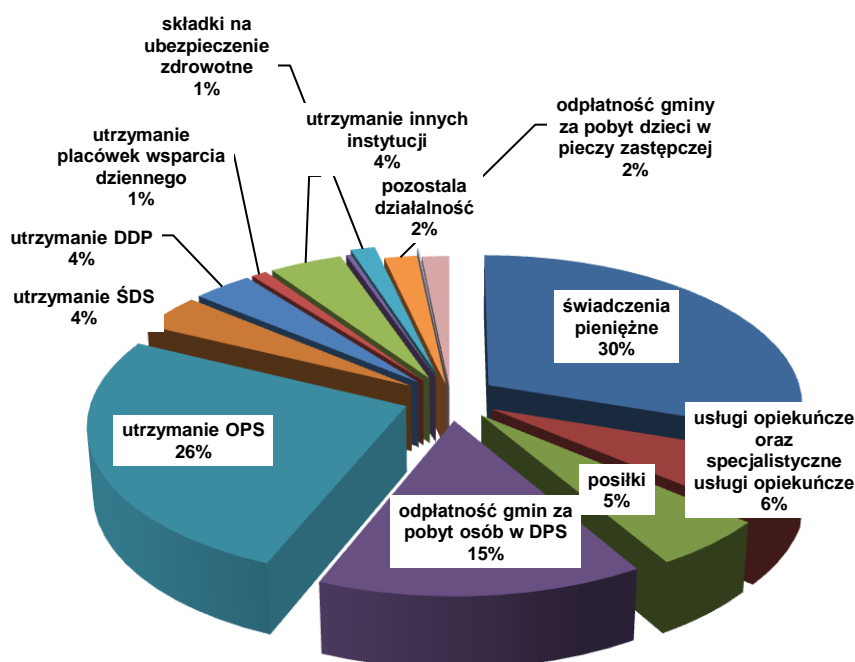
Koszt zadań pomocy społecznej w 2015 r. wyniósł prawie 224 mln (podobnie jak w 2014 r.), przy czym wzrosły koszty realizacji niektórych zadań, tj.:

- + koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt osób w domach pomocy społecznej (wzrost o 8% w porównaniu do 2014 r.),
- + koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych o 7%,
- + koszt zakupu posiłków o 15%,
- + odpłatność gmin za pobyt dzieci w systemie pieczy zastępczej – o 24%, z uwagi na zmianę kwoty tej odpłatności, która od 2015 r. (tj. trzeciego roku od wejścia w życie ustawy i wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), stanowi 50% kosztu utrzymania dziecka w systemie, a nie jak poprzednio 30%,
- + koszt pomocy udzielonej w formie posiłków o 15%.

Wśród pozostałych zadań samorządu gminnego w 2015 r. najbardziej wzrósł:

- + koszt utrzymania żłobków i klubów dziecięcych o 21% (w stosunku do 2014 r. wzrosła o 6 liczba placówek, a liczba miejsc opieki nad dziećmi do 3 roku życia zwiększyła się o 123);
- + koszt świadczeń rodzinnych – o 4% (z 194 mln zł do prawie 202 mln zł).

Wykres 41. Struktura kosztów pomocy społecznej oraz innych zadań realizowanych przez gminy woj. opolskiego w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *oceny zasobów pomocy społecznej w 2015 r.*

W strukturze wydatków gmin przeznaczonych na realizację zadań pomocy społecznej – podobnie jak w latach ubiegłych, dominują świadczenia pieniężne (30%) oraz odpłatność za pobyt osób w domach pomocy społecznej (15%). Coraz więcej środków finansowych gminy przeznaczają na realizację usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych (dotacja budżetu wojewody) – łącznie w 2015 r. 6%. Dużą część wydatków stanowią świadczenia rzeczowe (dożywianie – 5%) oraz realizacja projektów (w tym

rządowych) i utrzymanie ośrodków wsparcia (klubów, noclegowni, placówek wsparcia dziennego).

Istotną częścią budżetu samorządu gminnego w zakresie zadań pomocy społecznej jest utrzymanie ośrodków pomocy społecznej stanowiące 26% wszystkich wydatków.

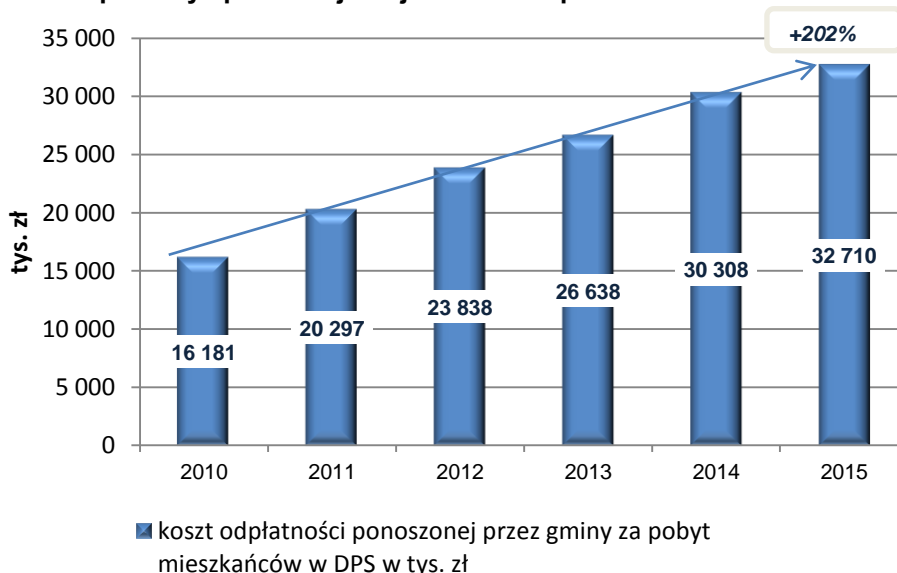
Według prognozy w 2016 r. koszt zadań pomocy społecznej wzrośnie o 4% do 233 mln zł, w tym najbardziej:

- ✚ koszt utrzymania placówek wsparcia dziennego – o 20%,
- ✚ koszt utrzymania innych instytucji wsparcia (noclegowni, klubów samopomocy, mieszkań chronionych, ośrodków interwencji kryzysowej, CIS, KIS) – o 15%. przy czym nie wzrośnie liczba instytucji lub miejsc, a jedynie bieżący koszt ich utrzymania;
- ✚ koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (o 7%),
- ✚ koszt posiłków o 14%;
- ✚ odpłatność gmin za pobyt osób w domach pomocy społecznej (o 7%);
- ✚ o 20% gminy przewidują zwiększyć koszt związany z odpłatnością za pobyt dzieci w pieczy zastępczej.

Natomiast wśród innych zadań gminy najbardziej wzrosną wydatki związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi i narkomanii (odpowiednio o 15% i 27%).

W latach 2010-2015 najbardziej dynamicznie zwiększył się koszt ponoszony przez gminy w zakresie odpłatności za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej – z 16 181 tys. zł w 2010r. do 32 710 tys. zł w 2015r., tj. ponad 2-krotnie. Koszt ten stanowi ¼ wszystkich wydatków gmin województwa opolskiego związanych z realizacją zadań pomocy społecznej (poza dotacją budżetu wojewody).

Wykres 42. Koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej. Województwo opolskie w latach 2010-2015

Źródło: obliczenia własne na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego oraz danych sprawozdania MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze za lata 2010-2015.

5.2 Zadania powiatu, w tym koszt świadczeń udzielonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie

W 2015 r. na zadania powiatów z zakresu polityki społecznej wydatkowano prawie 169 mln zł, w tym:

- na zadania pomocy społecznej ponad 154 mln zł,
- na zadania związane z rehabilitacją osób niepełnosprawnych 15 mln zł.

W porównaniu do 2014 r. wydatki z zakresu polityki społecznej wzrosły o 4%, przy czym na realizację zadań pomocy społecznej – wzrosły o 4%, a innych zadań z zakresu polityki społecznej – spadły o 2%.

W zakresie zadań pomocy społecznej najwyższy koszt odnotowano w zakresie:

- ✓ utrzymania środowiskowych domów samopomocy – wzrost o 14% (w ramach zadań powiatu funkcjonuje 1 Środowiskowy Dom Samopomocy w Oleśnie),
- ✓ przeciwdziałanie przemocy w rodzinie (wzrost o 16%),
- ✓ wydatki związane z utrzymaniem dzieci w rodzinach zastępczych (o 13%), z uwagi na zmianę przepisów – we wrześniu 2014r. weszły w życie nowe przepisy dotyczące ustalania kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych lub rodzinnych domach dziecka, zgodnie z którymi kosztów tych nie pomniejsza się o 50% dochodów dziecka, tak jak to było przed zmianą⁹¹;
- ✓ koszt utrzymania jednostek specjalistycznego poradnictwa, mieszkań chronionych i ośrodków interwencji kryzysowej o 14%.

W zakresie zadań związanych z pomocą osobom niepełnosprawnym najbardziej wzrosły koszty:

- rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych (o 3%),
- utrzymanie zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności (o 7%).

⁹¹ Art. 80 ustawy z dnia 25 lipca 2014 r. o zmieniającej ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej o niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r., poz. 1188).

Tabela 37. Środki finansowe przeznaczone przez powiaty na realizację zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza) w tys. zł – zadania szczegółowe

Wyszczególnienie	Środki finansowe - zadania powiatu				
	2014	2015	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014=100%	2016 prognoza	Wzrost / spadek w 2016 r. 2015=100%
Koszt zadań powiatu ogółem, w tym:	162 984	169 124	104	178 376	105
Zadania pomocy społecznej	147 264	153 742	104	162 297	106
domy pomocy społecznej	90 723	92 163	102	95 450	104
w tym dotacja budżetu państwa	31 750	31 806	100	31 500	99
ośrodki wsparcia (Środowiskowy Dom Samopomocy w Oleśnie)	550	625	114	582	93
prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych	24 492	26 078	106	27 732	106
koszt utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych oraz usamodzielnienia wychowanków	21 973	24 881	113	27 503	111
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	811	939	116	878	94
specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	921	1 054	114	1 670	158
utrzymanie powiatowego centrum pomocy rodzinie	7 794	8 002	103	8 482	106
Inne zadania razem	15 720	15 382	98	16 079	105
pomoc osobom niepełnosprawnym (w tym PFRON)	10 425	10 531	101	11 394	108
w tym: utrzymanie warsztatów terapii zajęciowej	7 487	7 555	101	7 944	105
w tym utrzymanie zakładów aktywności zawodowej	2 938	2 976	101	3 450	116
zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności	2 214	2 376	107	2 294	97
rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	2 367	2 446	103	2 354	96
inne zadania	714	29	x	37	x

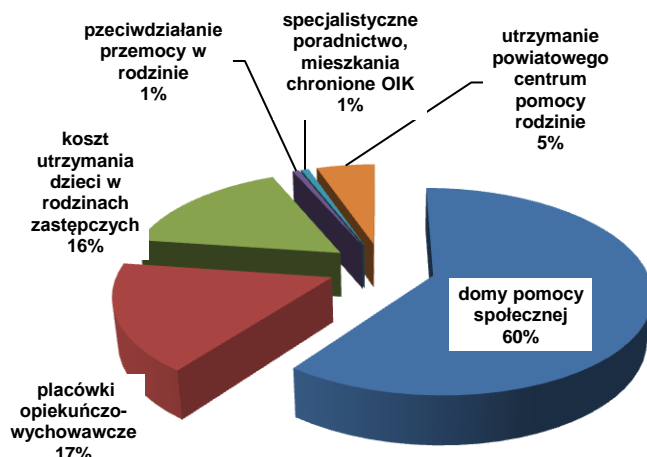
Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

* W ustawie budżetowej na 2016 r.(podobnie jak co roku) na utrzymanie miejsc w domach pomocy społecznej (osoby umieszczone przez 1 stycznia 2004r.) zaplanowano mniejsze środki niż wydatkowano w 2015 r., w którym dotacja została zwiększona w ramach rezerwy środków w budżecie wojewody. Samorzady powiatowe wielokrotnie podkreślają niewystarczające środki na utrzymanie domów pomocy społecznej, w tym miejsc dotowanych z budżetu państwa, dla osób umieszczonych przed 1 stycznia 2004 r., których rodzina nie ponosi odpłatności.

W strukturze kosztów zadań pomocy społecznej realizowanych przez powiat dominują wydatki związane z bieżącym utrzymaniem domów pomocy społecznej (60%) oraz prowadzeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych (17%). Na kolejnej pozycji znajdują się wydatki związane z utrzymaniem dzieci w rodzinach zastępczych (16%).

Koszt obsługi zadań (utrzymanie powiatowych centrów pomocy rodzinie) stanowi 5% ogółu wydatków ponoszonych przez samorząd powiatowy na realizację zadań pomocy społecznej.

Wykres 43. Struktura kosztów realizacji przez powiaty woj. opolskiego zadań pomocy społecznej oraz zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *oceny zasobów pomocy społecznej w 2015 r.*

W 2015 r. powiaty prognozują wzrost wydatków na:

- specjalistyczne poradnictwo, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, mieszkania chronione o 58%,
- utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka o 11%,
- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych o 6%,
- utrzymanie domów pomocy społecznej o 4%.

Spośród innych zadań z zakresu polityki społecznej:

- o 5% wzrosnąć mają zadania związane z pomocą osobom niepełnosprawnym.

5.3 Zadania gmin i powiatów – razem

W 2015 r. na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim gminy i powiaty przeznaczyły ponad 669 mln zł, z czego budżet państwa sfinansował 330 mln zł (49,3%), a budżet samorządu 326 mln zł (48,7%). Pozostałe środki (prawie 13 mln zł) pochodzące głównie z PFRON stanowiły 1,9% wydatków.

Z 326 mln zł wydatkowanych z budżetów samorządów:

- ✚ 204 mln zł pochodziło z budżetów gmin;
- ✚ 122 mln zł budżetów powiatów.

Tabela 38. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza) – razem zadania gmin i powiatów w tys. zł

L.p.	Wyszczególnienie	Koszt zadań realizowanych przez gminy i powiaty woj. opolskiego (w tys. zł) w:				
		2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%	2016 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2016 r. 2015 r.=100%
1	Ogółem (suma wierszy 2+3+6) <i>w tym:</i>	655 871	669 132	102,0	698 218	104,3
2	Koszt finansowany z budżetu państwa	329 264	330 193	100,3	332 613	100,7
3	Koszt finansowany z budżetu samorządu <i>z tego:</i>	313 815	325 962	103,9	351 857	107,9
4	<i>budżet gmin</i>	<i>198 034</i>	<i>204 261</i>	103,1	<i>221 520</i>	108,4
5	<i>budżet powiatów</i>	<i>115 781</i>	<i>121 701</i>	105,1	<i>130 337</i>	107,1
6	Pozostałe środki (głównie PFRON)	12 792	12 977	101,4	13 748	105,9
7	Udział budżetu państwa w %	50,2	49,3	x	47,6	x
8	Udział budżetu gmin i powiatów w %	47,8	48,7	x	50,4	x
9	Udział pozostałych środków w %	2,0	1,9	x	2,0	x

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej w 2014 r. i 2015 r. oraz informacji OUW w Opolu

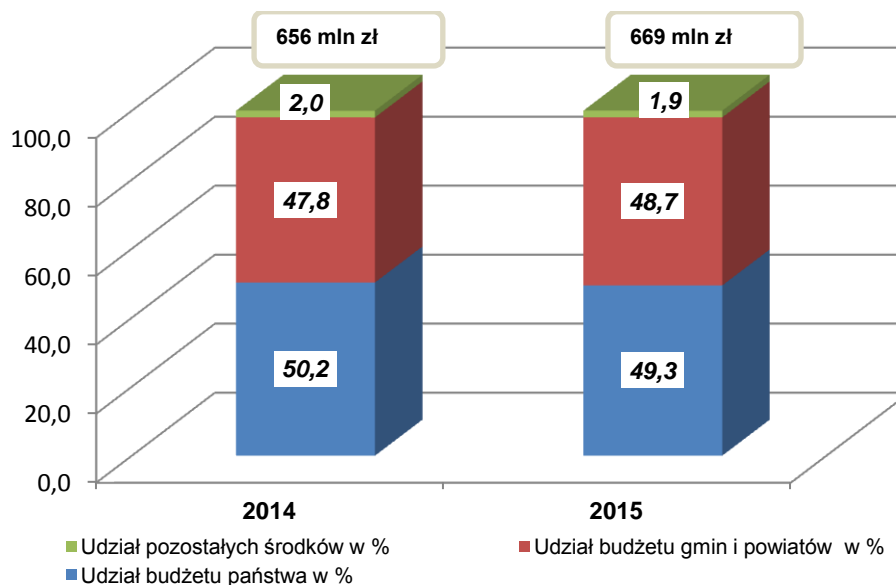
W 2015 r. – w porównaniu do 2014 r., koszt realizowanych zadań w woj. opolskim wzrósł o 2% przy czym:

- ✓ koszt budżetu państwa wzrósł o 0,3%, w tym przede wszystkim wydatki związane z utrzymaniem środowiskowych domów samopomocy oraz dofinansowaniem tworzenia i bieżącego utrzymania żłobków oraz klubów dziecięcych;
- ✓ o niecałe 4% zwiększył się koszt budżetu samorządu (o 3% wzrosły wydatki gmin, a o 5% wydatki powiatów);
- ✓ procentowy udział budżetów samorządów w finansowaniu zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej zwiększył się w latach 2014-2015 o prawie 1 pkt. proc. (z 47,8 do 48,7%), spadł natomiast udział finansowy budżetu państwa (z 50,2% w 2014 r. do 49,3% w 2015 r.).

Jednocześnie znaczna część zadań finansowanych z budżetu państwa utrzymała się na poziomie z 2014 r. lub minimalnie zmniejszyła się (np. dotacja na domy pomocy społecznej i świadczenia pieniężne wypłacane przez ośrodki pomocy społecznej).

Nie zmieniła się istotnie wartość dotacji budżetu państwa przeznaczona na wypłatę świadczeń rodzinnych oraz z Funduszu Alimentacyjnego.

Wykres 44. Środki finansowe przeznaczone na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 (wartość i udział procentowy)

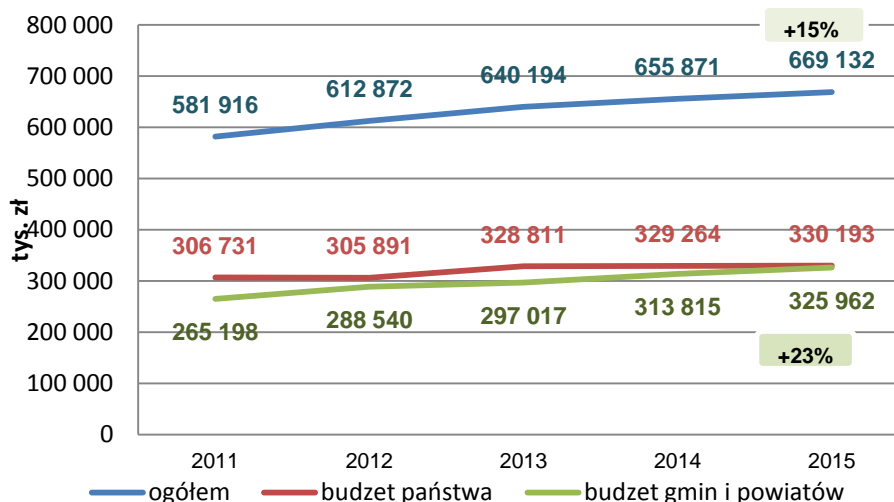

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

W 2016 r. zaplanowano dalszy wzrost kosztu realizowanych zadań (razem o 4,3%), w tym o 8,4% wydatki gmin i o 7% powiatów. Natomiast dotacje budżetu państwa pozostaną na tym samym poziomie. Udział środków z budżetu państwa spadnie o blisko 2 pkt. proc. (z 49,3% do 47,6%).

W latach 2011-2015 wydatki związane z realizacją zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej systematycznie rosną – z 582 mln w 2011 r. do 669 mln zł w 2015 r., tj. o 15%. W tym czasie najbardziej wzrosły wydatki samorządu gmin i powiatów – o 23% i był to efekt stopniowego przekazywania kompetencji państwa na rzecz samorządu terytorialnego. Wydatki ponoszone przez budżet państwa w latach 2011-2015 wzrosły o 7% (dotyczyło to przede wszystkim kosztu wypłaty świadczeń rodzinnych)

Wykres 45. Koszt pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2011-2015

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej w latach 2011-2015

6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim

W 2015 r. jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty) podjęły współpracę w formie zlecenia zadań (w trybie działalności pożytku publicznego i trybie zamówień publicznych) z 225 organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność w obszarze pomocy społecznej, reintegracji społecznej i zawodowej oraz niektórych usług rynku pracy.

W zakresie pomocy i integracji społecznej część zleceń dotyczyła:

- wykonywania usług opiekuńczych (18 zleceń);
- wykonywania specjalistycznych usług opiekuńczych (9);
- prowadzenia placówek pomocy społecznej (14).

Wartość tych zleceń wyniosła ogółem 17 585 tys. zł, w tym:

- zleceń w trybie działalności pożytku publicznego 16 516 tys. zł;
- zleceń w trybie zamówień publicznych 1 069 tys. zł.

Tabela 39. Współpraca gmin i powiatów z organizacjami pozarządowymi w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza)

Lp.	Wyszczególnienie	Rok		Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r. = 100%	2016 r. (prognoza)
		2014*	2015		
1	Liczba organizacji pozarządowych, który zlecono zadania ogółem (w. 3 + w. 6)	234	225	96,2	210
2	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych (w. 5 + w. 7)	18 204 176	17 584 803	96,6	17 447 047
ZLECENIA W TRYBIE DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO					
3	Liczba organizacji pozarządowych, który zlecono zadania	230	220	95,7	204
4	Liczba zleceń/umów	349	292	83,7	276
5	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	17 771 654	16 515 692	92,9	16 356 621
ZLECENIA W TRYBIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH					
6	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	4	5	125,0	6
7	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	432 522	1 069 111	247,2	1 090 426
WYBRANE USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ PROWADZONE PRZEZ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE					
Usługi opiekuńcze					
8	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	19	18	94,7	18
9	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	2 248 389	2 240 228	99,6	2 230 158
Specjalistyczne usługi opiekuńcze					
10	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	9	9	100,0	9
11	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	680 385	850 576	125,0	871 028
Prowadzenie placówki pomocy społecznej					
12	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	15	14	93,3	13
13	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	12 183 774	11 777 215	96,7	12 242 491

*dane za 2014 r. zweryfikowano na podstawie informacji przekazanych w ocenach zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

W porównaniu do 2014 r. spadła (o 10) liczba organizacji pozarządowych, którym gminy i powiaty zleciły zadania z obszaru pomocy i wsparcia. Jednocześnie spadła też wartość przekazanych dotacji dla org. pozarządowych (o 3,4%, tj. 619 ty. zł), przy czym w przypadku zleceń w trybie zamówień publicznych zanotowano prawie 2,5-krotny wzrost

dotacji (z 433 tys. do 1 069 tys. zł). Szczególnie zauważalne jest zwiększenie (o ponad 25%) dotacji na realizację w gminach specjalistycznych usług opiekuńczych (dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Nieznacznie spadła liczba zleceń i wartość dotacji na prowadzenie placówek pomocy społecznej, np. domów pomocy społecznej, specjalistycznego poradnictwa (o 3,3%).

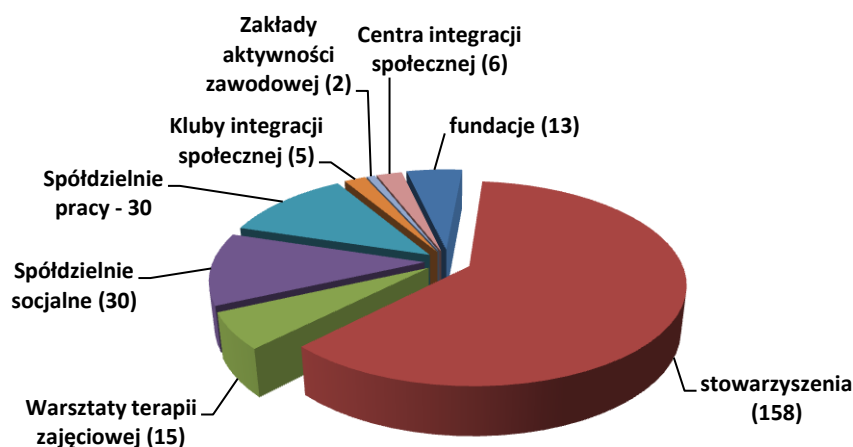
W 2016 r. samorzady przewidują dalszy (choć mniejszy niż w porównaniu do 2014 r.) spadek wsparcia udzielanego w trybie działalności pożytku publicznego, w przeciwieństwie do zleceń w trybie zamówień publicznych, które mają nieco wzrosnąć (do 6 podmiotów i 21 315 zł). Jednocześnie jednostki samorządu terytorialnego planują nadal współpracować z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji różnego rodzaju usług pomocy społecznej (planowane dotacje mają być na podobnym lub większym poziomie jak w 2015 r.).

6.1 Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2015 r.

Według stanu na koniec grudnia 2015 r. w województwie opolskim funkcjonowało 259 podmiotów ekonomii społecznej, z tego:

- 30 spółdzielni socjalnych;
- 30 spółdzielni pracy;
- 5 klubów integracji społecznej;
- 6 centrów integracji społecznej;
- 2 zakłady aktywności zawodowej;
- 15 warsztatów terapii zajęciowej;
- 171 organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (13 fundacji i 158 stowarzyszeń)⁹².

Wykres 46. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2015 r. wg typów

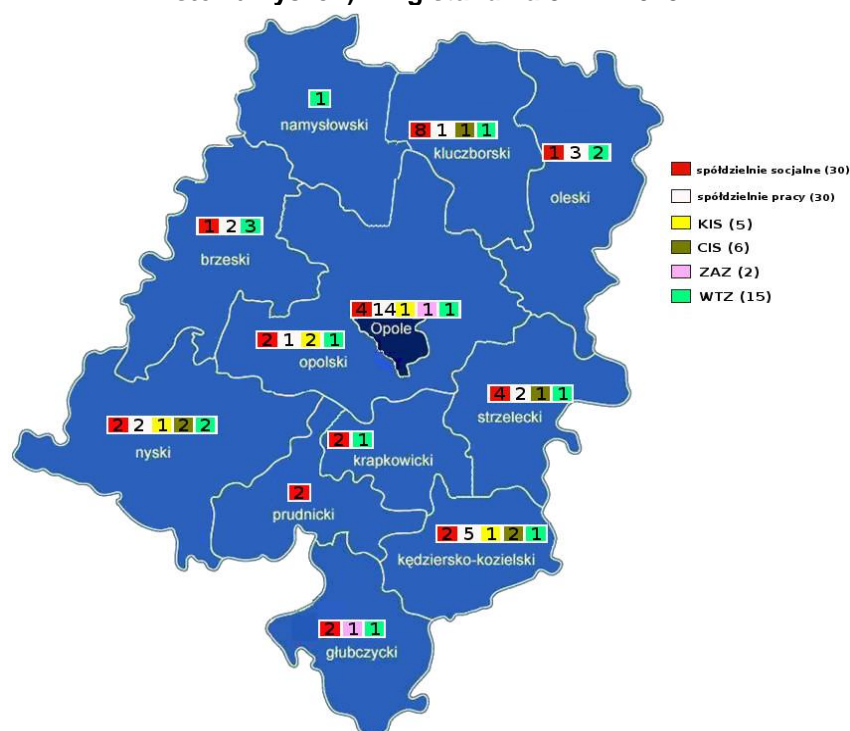

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

⁹² Podmioty ekonomii (gospodarki) społecznej zalicza się do tzw. trzeciego sektora (obok innych struktur nowoczesnego państwa, tj. sektorów prywatnego i publicznego), w której działają organizacje pozarządowe *non profit* (nie dla zysku), choć ściśle ich zdefiniowanie jest również trudne jak wyznaczenie jednolitej granicy między trzecim sektorem i pozostałymi dwoma sektorami. W odróżnieniu bowiem od organizacji pozarządowych podmioty ES funkcjonują zwykle w oparciu o zasadę nie tylko dla zysku (*not only for profit*) lub nie dla prywatnego zysku (*not for private profit*). Oznacza to, że zysk lub jakakolwiek nadwyżka finansowa winna być przekazywana na działalność statutową i wspierać realizowaną przez nie misję społeczną. Za: Defourny, P. Develtere, *Ekonomia społeczna: ogólnoswiatowy trzeci sektor*, [w:] *Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/Jawor: Warszawa, 2006, s. 15

W porównaniu do 2012 r., najbardziej wzrosła liczba spółdzielni socjalnych (z 10 do 30 podmiotów), centrów integracji społecznej (z 2 do 6) oraz nieznacznie spółdzielni pracy (o 1, do 30)⁹³. Natomiast spadła liczba klubów integracji społecznej (z 12 do 5 w 2015 r.). Mniej też zdiagnozowano fundacji i stowarzyszeń, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (o 36). Bez zmian pozostała liczba zakładów aktywności zawodowej (2) i warsztatów terapii zajęciowej (15).

Mapa 16. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim (bez fundacji i stowarzyszeń) – wg stanu na 31.12.2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Najwięcej podmiotów ekonomii społecznej występuje w Mieście Opolu (120), przy czym w przypadku spółdzielni socjalnych, największa ich liczba jest w powiecie kluczborskim (8). Najmniej podmiotów sektora ekonomii społecznej znajduje się na terenie powiatu namysłowskiego (2), tj. po jednym stowarzyszeniu i warsztacie terapii zajęciowej.

⁹³ Porównanie do 2012 r. wynika ze szczegółowych danych, które przygotowano w ROPS w Opolu dla tego roku celem analizy ekonomii społecznej w woj. opolskim w ostatnich 4 latach.

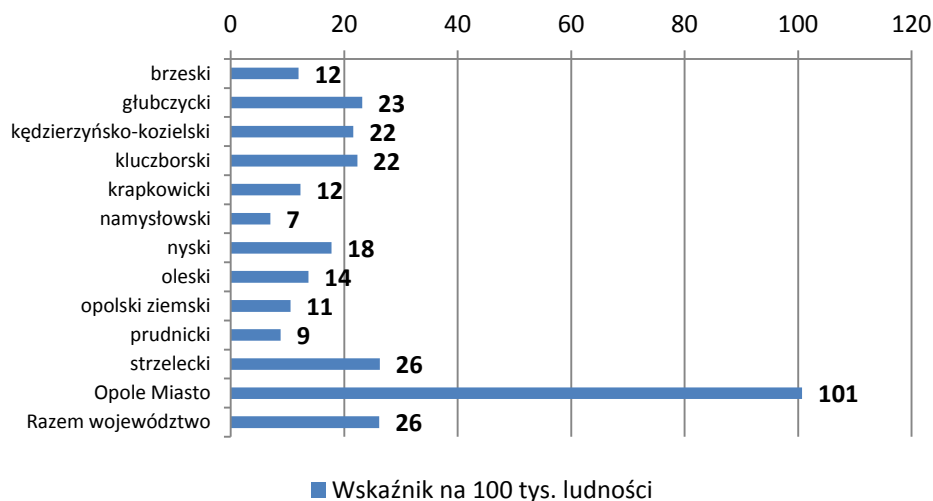
Tabela 40. Podmioty ekonomii społecznej w 2015 r. (stan na 31.12.2015r.) wg typów w powiatach województwa opolskiego

Lp.	Powiat	Podmioty ekonomii społecznej woj. opolskiego w 2015 r. (stan na 31.12.2015 r.)								
		Org. pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego		Warsztaty terapii zajęciowej	Spółdzielnie socjalne	Spółdzielnie pracy	Kluby integracji społecznej	Zakłady aktywności zawodowej	Centra integracji społecznej	Razem
		fundacje	stowarzyszenia							
1	brzeski	0	4	3	1	2	0	0	0	10
2	głubczycki	0	7	1	2	0	0	1	0	11
3	kędzierzyńsko-kozielski	1	11	1	2	5	1	0	2	23
4	kluczborski	0	4	1	8	1	0	0	1	15
5	krapkowicki	0	5	1	2	0	0	0	0	8
6	namysłowski	0	1	1	0	0	0	0	0	2
7	nyski	3	14	2	2	2	1	0	2	26
8	oleski	0	3	2	1	3	0	0	0	9
9	opolski ziemski	3	5	1	2	1	2	0	0	14
10	prudnicki	0	3	0	2	0	0	0	0	5
11	strzelecki	0	8	1	4	2	0	0	1	16
12	Opole Miasto	6	93	1	4	14	1	1	0	120
	Razem woj.	13	158	15	30	30	5	2	6	259

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

W 2015 r., średnio na 100 tys. mieszkańców województwa, przypadało 26 podmiotów ekonomii społecznej, a wskaźnik ten wahał się od 7 w powiecie namysłowskim do 101 w Opolu Mieście⁹⁴.

Wykres 47. Wskaźnik liczby podmiotów ekonomii społecznej przypadający na 100 tys. mieszkańców powiatów woj. opolskiego w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Wśród podmiotów ekonomii społecznej istotne znaczenie, szczególnie dla osób długotrwale bezrobotnych, w tym korzystających z pomocy społecznej, mają przede wszystkim:

⁹⁴ Liczba ludności w powiatach woj. opolskiego wg stanu na 31.12.2014 r.

- centra integracji społecznej świadczące usługi z zakresu integracji zawodowej i społecznej. W 2015 r. w woj. opolskim było zarejestrowanych 6 CIS-ów, z których korzystało ok. 100 uczestników (w 2014 r. w regionie były 2 CIS-y);
- zakłady aktywności zawodowej - w woj. opolskim są dwa ZAZ-y w Branicach i Opolu, w których w 2015 r. zatrudniony było 112 osób (w 2014 r. - 108 osób);
- warsztaty terapii zajęciowej - 15 placówek (14 prowadzonych przez organizacje pozarządowe, a 1 przez gminę), w których w 2015 r. uczestniczyło 550 niepełnosprawnych (w 2014 r. – 585 osób).

Jednocześnie ważną rolę w usamodzielnieniu ekonomicznym na rynku pracy klientów pomocy społecznej mogą pełnić spółdzielnie socjalne. W 2015 r. działało na terenie województwa opolskiego **30 spółdzielni socjalnych**, z których połowa powstała w 2014 r. Spółdzielnie socjalne znajdują się we wszystkich powiatach woj. opolskiego, z wyjątkiem powiatu namysłowskiego.

Krajowy Program Ekonomii Społecznej wskazuje, że ekonomia społeczna może być jednym z istotnych elementów polskiej polityki społecznej, z zastrzeżeniem jej ograniczeń i traktowania jako *panaceum* na wszystkie problemy społeczne i gospodarcze kraju. Ekonomia społeczna może stanowić ważny element integracji społecznej, w ramach którego osoby, środowiska oraz społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem zyskują możliwości i zasoby niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz zachowania standardu życia na poziomie, który jest uznawany za normalny w społeczeństwie.⁹⁵

Mapa 17. Spółdzielnie socjalne w woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

⁹⁵ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, przyjęty przez Radę Ministrów 12 sierpnia 2014 r., s. 14, <http://www.pozYTEK.gov.pl/Krajowy,Program,Rozwoju,Ekonomii,Społecznej,3495.html> (13.05.2016 r.)

Tabela 41. Spółdzielnie socjalne w województwie opolskim w 2015 r.

Lp.	Nazwa	Spółdzielnie socjalne wg stan na 15.12.2015 r.	
		Powiat	Gmina
1	Brzeska Spółdzielnia Socjalna Jedynka w Brzegu	brzeski	Brzeg
2	Spółdzielnia Socjalna „Niezapominajka” w Głubczycach	głubczycki	Głubczyce
3	Spółdzielnia Socjalna „Powrót” w Lewicach	głubczycki	Branice
4	Spółdzielnia Socjalna „Pszczółka” w Kędzierzynie-Koźlu	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle
5	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Ogniwo” w Kędzierzynie-Koźlu	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle
6	Spółdzielnia Socjalna „Picasso” w Proślicach	kluczborski	Byczyna
7	Spółdzielnia Socjalna „Las Vegas” w Polanowicach	kluczborski	Byczyna
8	Spółdzielnia Socjalna Usługowo-Handlowo-Produkcyjna w Byczynie	kluczborski	Byczyna
9	Spółdzielnia Socjalna „Kornik” w Polanowicach	kluczborski	Byczyna
10	Spółdzielnia Socjalna „Perunica” w Byczynie	kluczborski	Byczyna
11	Spółdzielnia Socjalna „Gród” w Biskupicach	kluczborski	Byczyna
12	Spółdzielnia Socjalna „Natura 2014” w Kluczborku	kluczborski	Kluczbork
13	Spółdzielnia Socjalna „Cafe Babeczka” w Kluczborku	kluczborski	Kluczbork
14	Spółdzielnia Socjalna ‘Pomocna Dłoń’ w Dąbrówce	krapkowicki	Krapkowice
15	Spółdzielnia Socjalna „Razem” w Stradunii	krapkowicki	Krapkowice
16	Spółdzielnia Socjalna „Parasol” w Jędrzychowie	nyski	Nysa
17	Spółdzielnia Socjalna „Młyn Niwica” w Niwicy	nyski	Nysa
18	Spółdzielnia Socjalna ‘Integracja’ w Uszycach	oleski	Gorzów Śl.
19	Spółdzielnia Socjalna „Piękny Dom” w Tarnowie Opolskim	opolski ziemski	Tarnów Op.
20	Spółdzielnia Socjalna „Twoja Opiekunka” w Tarnowie Opolskim	opolski ziemski	Tarnów Op.
21	Spółdzielnia Socjalna „Domowe Smaki” w Prudniku	prudnicki	Prudnik
22	Spółdzielnia Socjalna „Fenix w Głogówku” w Głogówku	prudnicki	Głogówek
23	Spółdzielnia Socjalna Usługowo-Handlowa EL-OPO w Strzelcach Opolskich	strzelecki	Strzelce Op.
24	Strzelecka Spółdzielnia Socjalna „Sydoraj” w Strzelcach Opolskich	strzelecki	Strzelce Op.
25	Spółdzielnia Socjalna „Premio Group” w Strzelcach Opolskich	strzelecki	Strzelce Op.
26	Strzelecka Spółdzielnia Socjalna w Strzelcach Opolskich	strzelecki	Strzelce Op.
27	Opolska Spółdzielnia Socjalna „Diament” w Opolu	Opole Miasto	Opole
28	Spółdzielnia Socjalna ‘Solidnie i Czysto’ w Opolu	Opole Miasto	Opole
29	Spółdzielnia Socjalna „Centrum Zdrowego Życia” w Opolu	Opole Miasto	Opole
30	Spółdzielnia Socjalna Usługowo-Handlowo-Produkcyjna Opole” w Opolu	Opole Miasto	Opole

Zródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji WUP w Opolu oraz Krajowego Rejestru Sądowego

Większość badanych spółdzielni socjalnych korzysta z zewnętrznych źródeł finansowania (najczęściej dotacje unijne lub krajowe). Natomiast wśród najważniejszych problemów spółdzielni socjalnych wymienia się przede wszystkim: brak wystarczającej wiedzy otoczenia społeczno-gospodarczego o zasadach funkcjonowania spółdzielni socjalnej oraz brak narzędzi finansowania zewnętrznego w postaci pożyczek, poręczeń i kredytów bankowych.

Z badań przeprowadzonych w woj. opolskim wynika, że:

- sektor ekonomii społecznej w regionie jest słabo rozwinięty (istnieje niewielka liczba podmiotów ekonomii społecznej, a ich działalność jest mało promowana);
- barierą rozwoju sektora ekonomii społecznej jest przede wszystkim brak zaangażowania władz lokalnych, niewiedza, brak kompetencji, negatywne nastawienie i niechęć do współpracy z podmiotami ekonomii społecznej;
- zła organizacja oraz brak rzetelnych informacji i niska jakość wsparcia udzielanego podmiotom ES (w tym wsparcia finansowego w formie poręczeń, kredytów, pożyczek)⁹⁶.

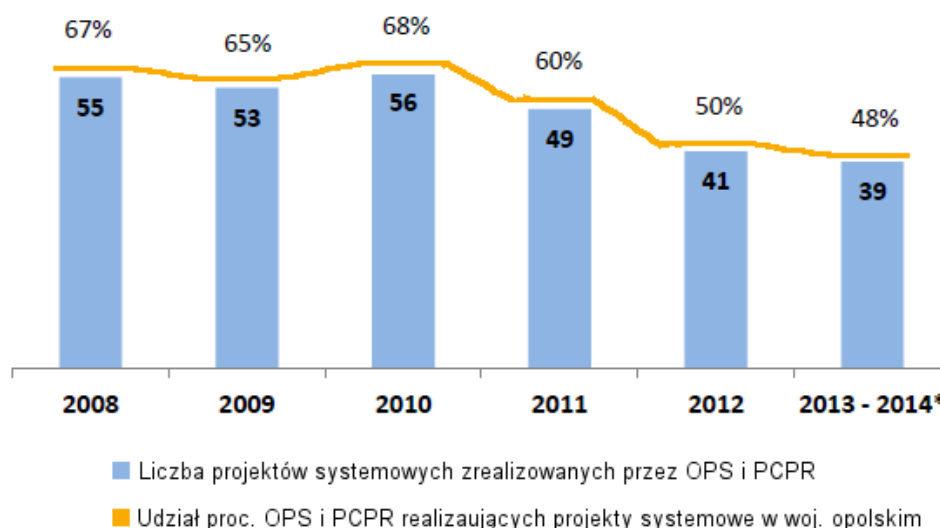
7. Aktywność projektowo-konkursowa OPS i PCPR

7.1 Realizacja projektów systemowych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 w woj. opolskim⁹⁷

W związku z realizacją w woj. opolskim Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet VII *Promocja integracji społecznej*, w latach 2008 – 2014 gminy (ośrodki pomocy społecznej) i powiaty (powiatowe centra pomocy rodzinie) zrealizowały łącznie 293 projekty systemowe (w latach 2013-2014 w cyklu 2-letnim)⁹⁸. W tym okresie objęto wsparciem ok. 10 tys. beneficjentów, którzy uczestniczyli w projektach PO KL.

W ramach Działania 7.1 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji* ośrodkach pomocy społecznej zrealizowały 233 projekty (Poddziałanie 7.1.1), a w powiatowych centrach pomocy rodzinie 60 (Poddziałanie 7.1.2).

Wykres 48. Projekty systemowe realizowane w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie woj. opolskiego w latach 2008-2014

* Projekty w cyklu 2-letnim

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

⁹⁶ *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2016-2022* – zał. nr 1 do Uchwały Nr 1398/2015 Zarządu Województwa Opolskiego z dnia 23 listopada 2015 r. s. 18.

⁹⁷ Więcej informacji: *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*, s. 92 <http://ois.rops-opole.pl/download/ozps%20woj.opol%20w%202014.pdf> (30.05.2016 r.)

⁹⁸ Gdyby projekty realizowano w cyklu jednorocznym ich łączna liczba w latach 2008-2014 wzrosłaby do 332.

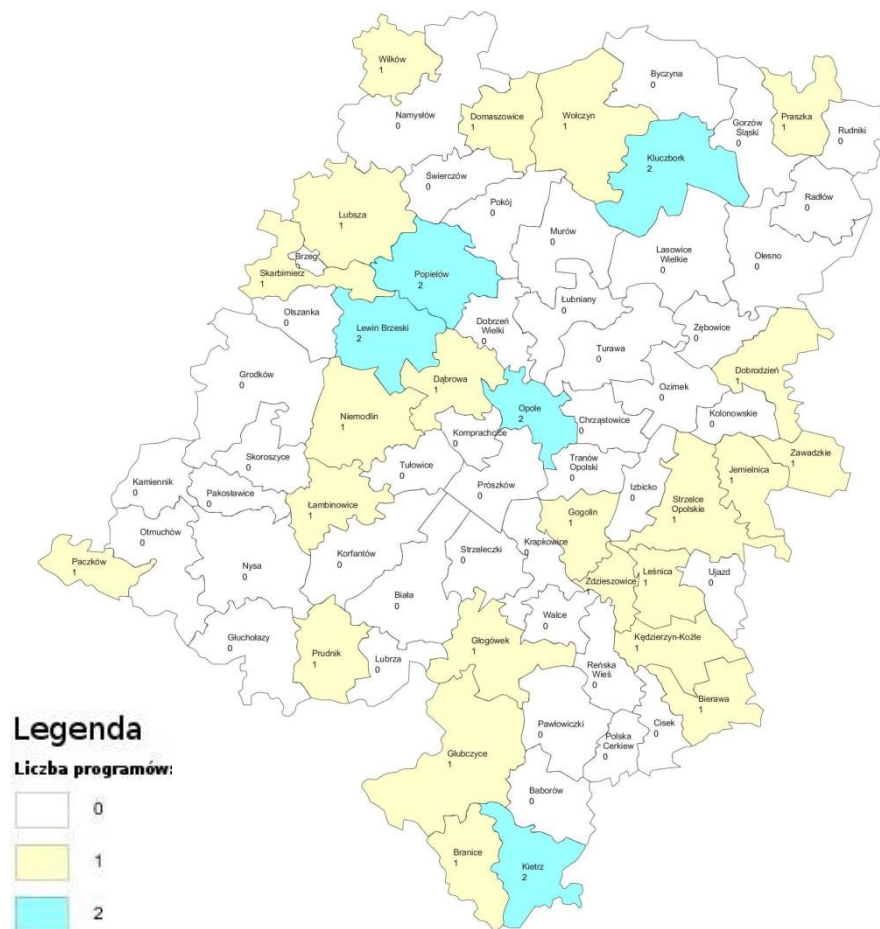
7.2 Udział w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

W 2015 r. ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie woj. opolskiego wzięły udział w realizacji 42 projektów w ramach programów ogłaszanych przez MRPiPS.

Liczba osób objętych wsparciem w ramach tych programów wyniosła 1 755.

Programy realizowało 26 gmin (37% wszystkich gmin województwa) i 8 powiatów (73%).

Mapa 18. Udział gmin woj. opolskiego w programach ogłaszanych przez MRPiPS w 2015 r.

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r.

Zdecydowana większość (40) realizowanych projektów wynikała z udziału OPS-ów i PCPR-ów w *Programie asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej*. Polega on na wsparciu:

- samorządu gminnego w zakresie pomocy rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze celem zatrzymania w rodzinie dzieci zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej lub powrót do rodziny dzieci wcześniej w niej umieszczonych (dofinansowanie zatrudnienia asystentów rodziny);

- samorządu powiatowego w zakresie podniesienia kompetencji rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka (dofinansowanie zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej).

Pozostałe 2 programy, w których uczestniczyły ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, dotyczyły pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi, zwłaszcza przewlekłe psychicznie chorym i niepełnosprawnym umysłowo, a także ich rodzinom (*Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi*) oraz wsparcia lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (*Program Ostonowy Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*).

Dodatkowo wszystkie OPS-y uczestniczyły w realizacji wieloletniego, rządowego programu osłonowego, mającego na celu wsparcie samorządu gminnego w zapewnieniu posiłku osobom potrzebującym – *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*. Natomiast część ośrodków pomocy społecznej realizowała własne programy osłonowe, finansowane z budżetu gminnego (np. OPS w Nysie realizował m.in. projekty „Stretworkerzy w stronę nastolatków”, „Aktywność i kreatywność”).

8. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej w 2015 r.

W 2015 r. zadania Samorządu Woj. Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej oraz innych obszarów polityki społecznej objęły m.in.:

- 1) **wsparcie organizacji pozarządowych** w ramach Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego. Udzielono dotacje trzem organizacjom pozarządowym, na ogółem 40 tys. zł. Środki otrzymały:

- Opolskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne „Teraz Wieś” w Łosiwie,
- Bank Żywności w Opolu z siedzibą w Luboszcach,
- Stowarzyszenie „Wigilia dla Samotnych i Bezdomnych” w Opolu;
- Fundacja na rzecz Dzieci i Młodzieży „Piastun” w Opolu.

Ponadto – zorganizowano uroczystości związane z odznaczeniem laureatów **Kapituły „Serce Dziecka”**, podczas XXI Festynu Fundacji „Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym” w Opolu;

Trwały również prace nadkoordynacją i rozstrzygnięciem konkursów ogłoszonych przez MRPiPS pn.:

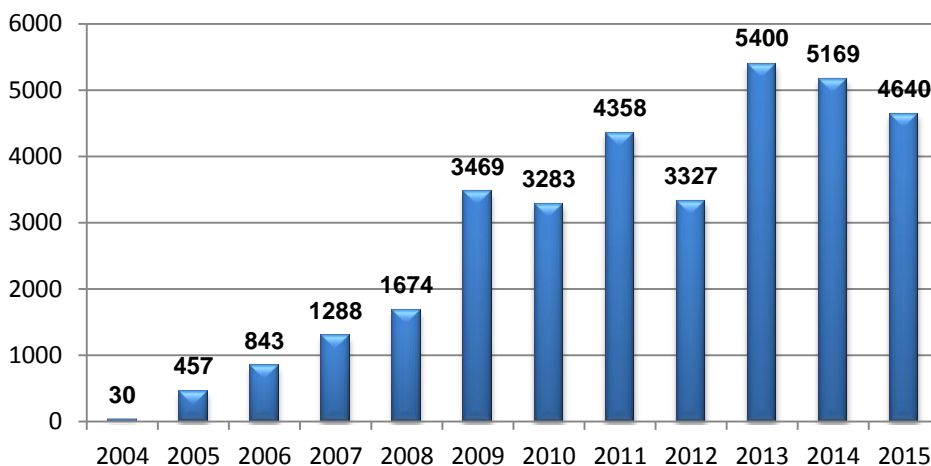
- „Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych” (przekazano podmiotom wymagane opinie dotyczące planowanego projektu),
- „Świetlica – Dzieci – Praca” – w wyniku rozstrzygnięcia konkursu przyznano dotację w wysokości 40 tys. zł gminie Lewin Brzeski);

- 2) **zadania z zakresu koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego** (w ROPS w Opolu), tj.:

- rozpatrzono 5 149 spraw dotyczących ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych w Polsce;
- rozpatrzono 3 270 spraw dotyczących ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych wypłacanych za granicą,

- wydano 4 640 decyzji w sprawie świadczeń rodzinnych (o 10% mniej niż w 2014 r.),
- koszt realizacji zadania wyniósł w 2015 r. 1 656 tys. zł.

Wykres 49. Liczba decyzji wydanych w sprawie świadczeń rodzinnych przez Referat ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego ROPS w Opolu woj. opolskie w latach 2004-2015

Źródło: Referat ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego ROPS w Opolu

3) **zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej** - bieżące utrzymanie 2 ośrodków adopcyjnych (jeden prowadzony przez Samorząd Województwa Opolskiego, drugi na zlecenie SWO) oraz Wojewódzkiego Banku Danych. W 2015 r. łączny koszt zadania wyniósł 985 tys. zł.

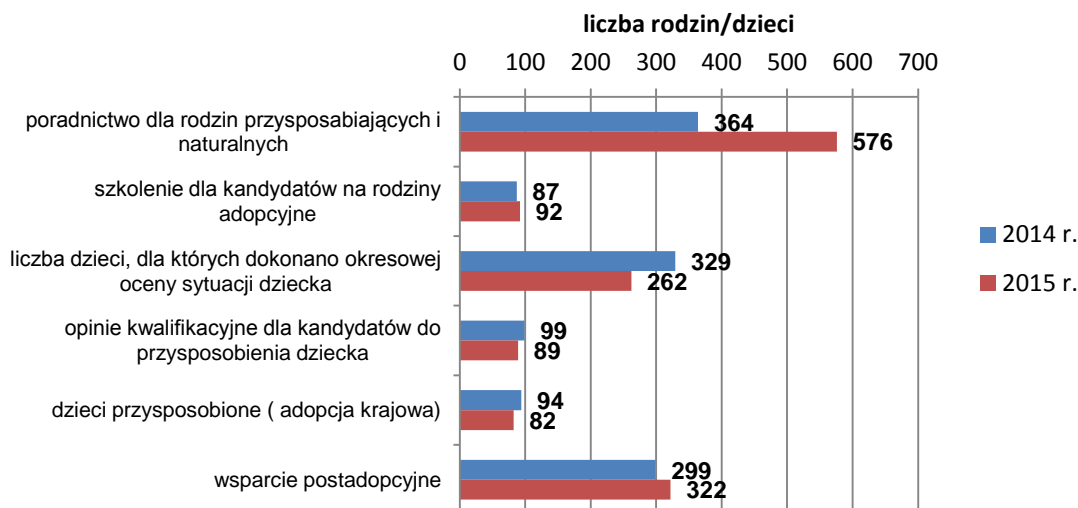
W 2015 r. w dwóch ośrodkach adopcyjnych działających w woj. opolskim **prowadzono procedury adopcyjne, w wyniku których do adopcji skierowano łącznie 82 dzieci.**

Działalność Ośrodków obejmowała również:

- szkolenie kandydatów na rodziców adopcyjnych - przeszkolono łącznie 92 osoby,
- odbyły się posiedzenia, w trakcie których dokonano okresowej oceny sytuacji 262 dzieci,
- wydano 89 opinii kwalifikacyjnych dla kandydatów na rodziny adopcyjne,
- przeprowadzono 340 badań psychologicznych i 296 badań pedagogicznych kandydatów do przysposobienia dziecka,
- w ramach zadań **Wojewódzkiego Banku Danych** dokonano analizy **1 193 kart** dzieci do przysposobienia z kraju. Dla **24 dzieci z woj. opolskiego** wszczęto poszukiwania rodziny w innych Wojewódzkich Bankach Danych w kraju, a także 9 dzieci, po upływie ustawowego terminu poszukiwania rodzin na terenie kraju – zgłoszono do Ośrodka Adopcyjnego w Warszawie prowadzącego Centralny Bank Danych z prośbą o zakwalifikowanie do adopcji zagranicznej,
- 322 rodziny objęto wsparciem postadopcyjnym.
- w zakresie promowania idei adopcji, w tym poszukiwania kandydatów do przysposobienia dziecka, podjęto współpracę z instytucjami i podmiotami realizującymi zadania ustawowe (Ośrodek Adopcyjny Opolu podjął współpracę z sądami rodzinnymi w zakresie usprawnienia postępowania sądowego),

zorganizowano szereg spotkań z przedstawicielami instytucji oraz studentami i pracownikami nauki, posłami RP, zorganizowano 2 pikniki rodzinne, wydano materiały promocyjne (ulotki, plakaty, broszury), promowano działania Ośrodka w mediach (TVP OPOLE, Radio DOXA, NTO).

Wykres 50. Działalność ośrodków adopcyjnych woj. opolskiego w latach 2014 – 2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

W 2015 r. spośród 82 przysposobionych dzieci:

- 65 przysposobiono w Ośrodku Adopcyjnym ROPS w Opolu,
- 17 dzieci skierował do adopcji Katolicki Ośrodek Adopcyjny Diecezjalnej Fundacji Ochrony Życia w Opolu.

W porównaniu do 2014 r. liczba adoptowanych dzieci spadła o 12 osób (13%), w tym:

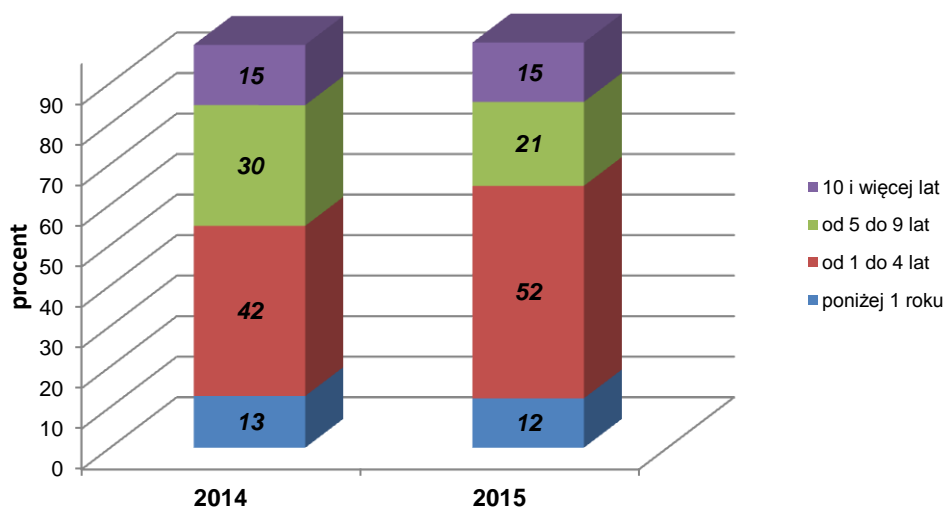
- o 14% zmniejszyła się liczba adoptowanych dziewcząt (z 51 do 44);
- o 12% chłopców (z 43 do 38).

Tabela 42. Dzieci przysposobione w woj. opolskim w latach 2013-2015

Wyszczególnienie	Działalność ośrodków adopcyjnych w woj. opolskim w latach 2013-2015			
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%
Dzieci przysposobione ogółem	101	94	82	87
w tym w wieku:				
poniżej 1 roku	21	12	10	83
od 1 do 4 lat	38	40	43	108
od 5 do 9 lat	31	28	17	61
10 i więcej lat	11	14	12	86
dziewczęta	52	51	44	86
chłopcy	49	43	38	88
dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności	1	1	5	500
Dzieci wg miejsca pobytu przed przysposobieniem, w tym:	101	94	82	87
w pieczy instytucjonalnej	10	6	4	67
w rodzinnej pieczy zastępczej	65	65	51	78
w rodzinie biologicznej	26	23	27	117

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za I i II półrocze 2013. 2014 i 2015 r.*

Wykres 51. Struktura wieku dzieci przysposobionych w woj. opolskim w latach 2014-2015

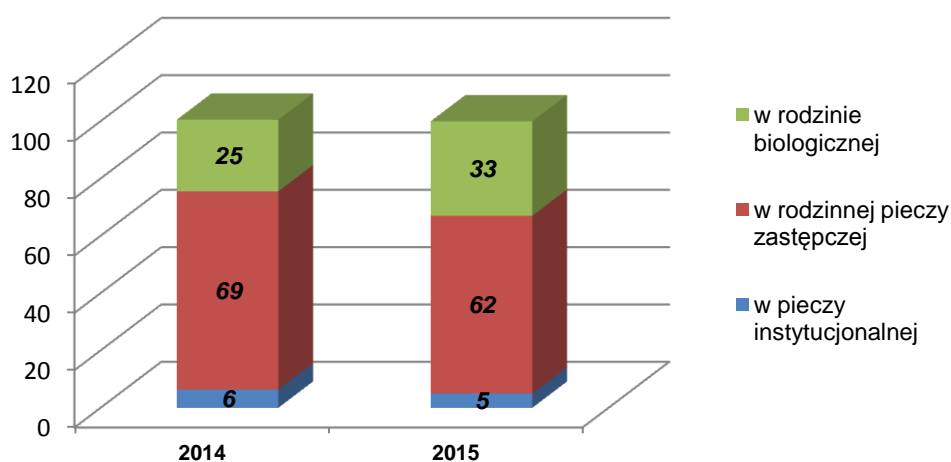

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za I i II półrocze 2014 r. i 2015 r.*

W 2015 r. w strukturze wieku dzieci przysposobionych w woj. opolskim:

- spadł odsetek dzieci poniżej 1 roku życia (z 13% do 12%);
- wzrósł odsetek liczby dzieci w wieku 1-4 lata (z 42% do 52%);
- zmalał udział liczby dzieci w wieku od 5 do 9 lat (z 30% do 21%);
- nie zmienił się odsetek liczby dzieci najstarszych powyżej 10 lat.

Wykres 52. Struktura dzieci przysposobionych wg miejsca pobytu przed adopcją woj. opolskie w latach 2014-2015

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za I i II półrocze 2014 r. i 2015 r.*

Ze względu na miejsce pobytu dzieci adoptowanych przed adopcją, w porównaniu do 2014 r.:

- o 7 pkt proc. spadł odsetek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (z 69% do 62%),

→ z 25% do 33% wzrost udział dzieci przebywających przed adopcją w rodzinie biologicznej.

Koszt utrzymania 2 ośrodków adopcyjnych oraz prowadzenia Wojewódzkiego Banku Danych w 2015 r. wyniósł 985 tys. zł i był wyższy od kosztu z roku poprzedniego o 25%.

4) projekty konkursowe - zrealizowano:

- Projekt pn. ***Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej*** w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój. Opracowano i przekazano do MRPiPS wnioski, celem uzyskania pozytywnej oceny;
- Projekt pn. ***Blżej Rodziny i Dziecka*** – Wsparcie Rodzin Przeżywających Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze oraz Wsparcie Pieczy Zastępczej - Głównym celem projektu jest zwiększenie dostępu do usług społecznych świadczonych w województwie opolskim na rzecz rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz pieczy zastępczej, które pozwolą wyeliminować deficyty lub dysfunkcje określonych grup oraz profilaktycznie przeciwdziałać ich marginalizacji. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpi w 2016 r.
- Ponadto trwały prace nad realizacją projektu pn. ***„Podmioty zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych”*** w ramach programu ***„Aktywne Formy przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu”***,
- W ramach konkursu pn. ***Świetlica – Dzieci – Praca*** na rzecz wsparcia dziecka rodziny w gminie. Trwały prace nad przygotowaniem o ocenę nadesłanych do ROPS 5 ofert;
- Opracowano i przekazano do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: program specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny w zakresie pracy socjalnej z osobami niepełnosprawnymi i ich rodzinami oraz program specjalizacji I stopnia w zawodzie pracownik socjalny, w wyniku czego ROPS w Opolu uzyskał zgodę na prowadzenie szkolenia z zakresu specjalizacji;

5) w ramach zadań współfinansowanych ze środków z UE **realizowano projekt systemowy ROPS w Opolu** „Podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy i integracji społecznej w województwie opolskim”, tj.:

- zorganizowano i przeprowadzono dla kadr jednostek pomocy i integracji społecznej, kadr prowadzących pracę z rodziną oraz kadr publicznych służb zatrudnienia w województwie opolskim 13 szkoleń, które ukończyło 437 osób;
- zakończono organizację rozpoczętych w 2014 roku szkoleń z zakresu specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny na kierunku praca socjalna z osobami starszymi, w których uczestniczyło 15 pracowników socjalnych,
- zorganizowano seminarium pn. „Pomoc społeczna w kontekście zachodzących zmian”, w którym udział wzięło 59 pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej,
- wydano 26 czterostronicowych bezpłatnych dodatków w NTO pt. *Integracja bez barier*,
- opracowano i wydano 3 numery Kwartalnika pracowników socjalnych Śląska Opolskiego - *Empowerment*,

- zorganizowano piknik na rzecz rodzin i rodzicielstwa zastępczego, w którym udział wzięło około 400 dzieci i osób dorosłych,
- zorganizowano kampanię na rzecz osób niepełnosprawnych - Galę Twórczości Osób Niepełnosprawnych w Narodowym Centrum Polskiej Piosenki w Opolu,
- zorganizowano i przeprowadzono dwie krajowe wizyty studyjne: w woj. śląskim, w których łącznie udział wzięło 49 osób,
- w ramach działań na rzecz rozwoju, promocji i upowszechniania ES w regionie zorganizowano i przeprowadzono szkolenie Szkoła Liderów Ekonomii Społecznej, 2 krajowe wizyty studyjne w woj. wielkopolskim i małopolskim, w których udział wzięły 22 osoby oraz spotkanie pod nazwą „Rolnictwo społeczne. Kluczowe sfery rozwoju ekonomii społecznej w województwie opolskim”, w którym uczestniczyło 30 osób,
- opracowano i wydano 1 numer biuletynu informacyjnego Inspiracja Kształcenie Działania.

Koszt zadania wyniósł 571 tys. zł.

- 6) W **Obserwatorium Polityki Społecznej** opracowano łącznie 5 badań i analiz:
- *Zabezpieczenie mieszkańców województwa opolskiego w zakresie usług opiekuńczo-leczniczych (opieka hospicyjna, osoby wykluczone, osoby bezdomne. Działalność Caritasu, organizacji pozarządowych, schronisk dla bezdomnych i domów dla samotnych matek i ich rola w niwelowaniu dysfunkcji społecznych);*
 - *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju. Stan na 31.12.2014 r.* – coroczna analiza, która na podstawie tzw. metody wzorca rozwoju (ekonometryczno-statystycznego narzędzia badawczego) pozwala na uporządkowanie wszystkich gmin woj. opolskiego wg stopnia zagrożenia tym zjawiskiem, tj. od najbardziej do najmniej zagrożonych ubóstwem;
 - *Ocena zasobów pomocy społecznej w województwa opolskiego w 2014 r.* - Ocena została przyjęta przez Komisję Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych i radnych Sejmiku Województwa Opolskiego;
 - *Ekonomia społeczna w województwie opolskim – diagnoza. Analiza przygotowana na potrzeby Opolskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w ramach planowanych działań województwa,*
 - *Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim – stan na 25 czerwca 2015 r. Podstawowe informacje.* Analizę przygotowano dla Rzecznika Praw Dziecka, skierowanego do samorządu terytorialnego w sprawie funkcjonowania placówek wsparcia dziennego, a także ewentualnego dofinansowania takich placówek ze środków RPO WO 2014-2020,
 - Opracowano dwa programy wojewódzkie, stanowiące części *Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016-2017* tj. *Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej* oraz *Wojewódzki program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi,*
 - głównym zadaniem w 2015 roku było opracowanie *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* i przeprowadzenie konsultacji

społecznych tego dokumentu. *Strategia* jest jednym z głównych dokumentów programowych Samorządu Województwa Opolskiego wyznaczających najważniejsze kierunki działań w zakresie polityki społecznej w najbliższych latach. Zakłada działania mające na celu między innymi wsparcie dzieci i rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze, wsparcie aktywności i samodzielności osób niepełnosprawnych oraz seniorów, a także pomoc osobom szczególnie zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym długotrwale bezrobotnym i korzystającym z pomocy społecznej, szczególnie w ramach ekonomii społecznej. Załącznikami do *Strategii* są programy wojewódzkie realizujące cele *Strategii*, tj. *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016-2025*, *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla województwa opolskiego na lata 2016-2017*, *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-2017* i *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2025*. Piątym programem wojewódzkim, stanowiącym istotną część działań *Strategii*, jest *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2016-2022*, który nie jest załączony do dokumentu *Strategii* ze względu na ustawową konieczność odmiennego procedowania. Założenia *Strategii* mają realizować między innymi samorząd terytorialny i organizacje pozarządowe, a źródłem ich finansowania będą głównie środki z UE oraz budżet państwa, budżety własne samorządów, PFRON, podmiotów prywatnych i III sektora.

Na realizację zadania przeznaczono 365 tys. zł.

7) z zakresu rehabilitacji społecznej lub zawodowej ze środków PFRON udzielono dotacji w wysokości 3.775 tys. zł na:

- ✓ dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej w wys. 2 035 tys. zł, dla: Zakładu Aktywności Zawodowej w Opolu prowadzonego przez Fundację „Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym” w Opolu oraz dla Zakładu Aktywności Zawodowej w Branicach, prowadzonego przez Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Głubczycach,
- ✓ zlecenie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych 28 fundacjom i organizacjom pozarządowym w wysokości 1.552 tys. zł udzielono:
 - 31 dotacji w trybie konkursowym,
 - 14 dotacji w trybie pozakonkursowym (zgodnie z art. 19 a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie),
 - dotacje przeznaczono na:
 - ✓ organizowanie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywność społecznej dla samych osób niepełnosprawnych, a także ich opiekunów, kadry i wolontariuszy,
 - ✓ prowadzenie poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielania informacji na temat przysługujących uprawnień,
 - ✓ prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć,
 - ✓ organizowanie regionalnych i lokalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych,
 - ✓ promocję aktywności osób niepełnosprawnych;
- ✓ dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych w wys. 188 tys. zł.

Łącznie na realizację zadań pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej Samorząd Województwa Opolskiego wydatkował 8 207 tys. zł.

Tabela 43. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2013-2015

Rodzaj zadania	Koszt zadań samorządu województwa w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w:			
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	Wzrost / spadek w 2015 r. 2014 r.=100%
	w tys. zł			
Rehabilitacja społeczna i zawodowa ze środków PFRON	3 503	3 966	3 775	95
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	15	17	15	88
Współpraca z organizacjami pozarządowymi	52	63	50	79
Koordinacja systemu zabezpieczenia społecznego (świadczenia rodzinne)	1 630	1 638	1 655	101
Ośrodki adopcyjne i WBD	789	828	985	119
Projekty konkursowe	145	20	0	x
Podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy i integracji społecznej	748	1 146	571	50
Obserwatorium Integracji Społecznej	346	366	21	6
Pozostałe zadania	10	10	0	X
Utrzymanie ROPS	1 010	1 041	1 135	109
Razem	8 248	9 095	8 207	90

Zródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

W latach 2014-2015 koszt zadań samorządu województwa opolskiego w zakresie pomocy społecznej oraz innych zadań w obszarze polityki społecznej spadł o 10%, w tym:

- ✚ o połowę zmniejszyły się środki przeznaczone na realizację projektów finansowanych ze środków europejskich z zakresu podnoszenia kwalifikacji kadry pomocy i integracji społecznej (zakończyła się realizacja projektu systemowego 7.1.3. PO KL zaplanowanego na lata 2007-2013),
- ✚ spadły środki przewidziane na rehabilitację społeczną i zawodową finansowaną przez PFRON o 5% - głównie zmniejszono dotacje dla organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,
- ✚ o 12% zmniejszyło się finansowane zadania związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- ✚ mniej środków (o 21%) przeznaczono na współpracę z organizacjami pozarządowymi (zmniejszono wartość dotacji dla organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu pomocy i integracji społecznej),
- ✚ w 2015 r. wzrosły wydatki związane z:
 - koordynacją systemu zabezpieczenia społecznego (o 1%),
 - bieżącym utrzymaniem ośrodków adopcyjnych i Wojewódzkiego Banku Danych o sytuacji dzieci oczekujących na przysposobienie (o 19% - w związku ze zwiększenie zakresu zadań w zakresie promocji idei adopcji, szkoleń rodzin zastępczych oraz kierowników zastępczych form opieki),
 - bieżącym utrzymaniem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej (o 9% - w wyniku zmian w strukturze zatrudnienia).

9. Wnioski

Wśród zjawisk demograficznych i społecznych, które w 2015 r. istotnie wpłynęły na działania systemów wsparcia, wymienić należy przede wszystkim spadek bezrobocia oraz zmniejszenie zakresu ubóstwa.

W 2015 r. odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia, zwiększenie liczby nowoutworzonych miejsc pracy i w efekcie spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych. W województwie opolskim liczba bezrobotnych spadła o 6 158 osób, tj. o 14,5%.

Zmniejszył się zakres ubóstwa według skrajnej i relatywnej granicy, a zasięg ubóstwa wg granicy ustawowej pozostał bez zmian⁹⁹. Według metody wzorca rozwoju – stopień zagrożenia ubóstwem w województwie opolskim został ograniczony – liczba gmin zagrożonych ubóstwem w stopniu wysokim spadła z 41 do 4. Większość gmin, które w 2014 r. należały do grupy o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem, w 2015 r. „przesunęły” się do grupy o umiarkowanym stopniu. W konsekwencji: podwoiły się liczby gmin o umiarkowanym i niskim stopniu zagrożenia ubóstwem, a liczba gmin o bardzo niskim stopniu zagrożenia wzrosła 4-krotnie.

Tendencje dotyczące zjawisk demograficznych nie uległy istotnym zmianom:

- nadal maleje liczba ludności – w czerwcu 2015 r. spadek odnotowano w większości regionów kraju w tym w województwie opolskim o 0,2%;
- wystąpił ujemny przyrost naturalny (różnica między urodzeniami żywymi a zgonami w województwie opolskim wynosiła minus 2,6‰),
- w zakresie ekonomicznych grup wieku nie zaszły poważniejsze zmiany: nadal ubywa dzieci i młodzieży do 17 roku życia, a przybywa osób starszych. Wg zmodyfikowanej prognozy ludności do 2050 r. w województwie opolskim udział osób w wieku powyżej 65 lat będzie najwyższy w kraju (36,1%), nastąpi 2,5-krotny wzrost liczby osób w wieku powyżej 80 lat, a na 1000 osób w wieku do 14 lat przypadają będzie najwięcej w kraju – 3 599 seniorów. Województwo opolskie będzie jednym z „najstarszym demograficznie” regionów kraju;
- ponadto – wg badań Eurostatu, w grupie seniorów $\frac{1}{3}$ ma poważne trudności w wykonywaniu codziennych czynności życiowych, a tylko ok. połowa z nich (55%) może liczyć na pomoc innych osób (najbliższej rodziny, znajomych, sąsiadów, instytucji wsparcia), pozostała grupa osób starszych (45%), mających problemy z samoobsługą, musi radzić sobie sama, bo nie ma żadnej pomocy¹⁰⁰.

W zakresie zjawisk społecznych i ekonomicznych odnotowano:

- spadek stopy bezrobocia rejestrowanego (do 10,2%) oraz wg BAEL (do 5,5%);
- zwiększyło się zatrudnienie oraz wskaźnik aktywności zawodowej mieszkańców (54,4%);
- zwiększyła się liczba podmiotów gospodarczych (o 355) oraz wzrosło przeciętne zatrudnienie (o 1,6%);
- wzrosły przeciętne wynagrodzenia (o 4,7%) i przeciętny dochódów rozporządzalny na 1 osobę (o 3,4%);
- wzrosły nakłady inwestycyjne (o 36,8%);

⁹⁹ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2015 r., opracowanie sygnałne GUS z 12.05.2016 r.

¹⁰⁰ Ludność w wieku 60 lat i więcej, Notatka została przygotowana na posiedzenie Sejmowej Komisji Polityki Senioralnej dotyczące „Informacji Ministra Zdrowia na temat wpływu zmian demograficznych i starzenia się społeczeństwa na organizację systemu ochrony zdrowia i Narodowy Program Zdrowia” (w dniu 19.02.2016 r.), GUS Warszawa 2016 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-w-wieku-60-struktura-demograficzna-i-zdrowie,24,1.htm>, s. 30

- zmniejszył się zakres ubóstwa: ogółem w Polsce do 6,5% (ubóstwo skrajne), do 15,5% (ubóstwo relatywne), a zakres ubóstwa wg ustawowej granicy pozostał bez zmian¹⁰¹;
- sytuacja społeczna i ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce i województwie opolskim poprawiła się, choć nadal – jak wynika z badań¹⁰², w trudnej sytuacji znajdują się gospodarstwa domowe osób bezrobotnych, o niskim poziomie wykształcenia głowy rodziny, wychowujące więcej niż troje dzieci, rodziny niepełne, mieszkające w małych miejscowościach i na wsi. Najwyższy wskaźnik ubóstwa występuje wśród rodzin wychowujących czworo dzieci i więcej, mieszkańców wsi oraz osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania.

W obszarze zadań i działań systemów wsparcia i pomocy:

- w woj. opolskim spadła liczba osób, którym w 2015 r. udzielono pomocy i wsparcia (o 2,7%), w tym najbardziej osób korzystających ze świadczeń ośrodków pomocy społecznej (w gminach) – o 6,3%. Główną przyczyną spadku liczby świadczeniobiorców było zmniejszenie się bezrobocia i ubóstwa;
- nieznacznie (o 2,3%) wzrosła liczba innych klientów pomocy społecznej: seniorów korzystających z dziennych domów pomocy, placówek całodobowej opieki, uczestników klubów samopomocy, innych działań integracyjnych realizowanych w gminach;
- jednocześnie – mimo spadającej liczby klientów pomocy społecznej, wzrasta liczba osób korzystających z pomocy długotrwale (w latach 2010-2015 wskaźnik ten wzrósł o 18 pkt proc.), w 2015 r. prawie $\frac{2}{3}$ klientów pomocy społecznej to osoby korzystające z niej dłużej niż 1,5 roku;
- wśród powodów udzielania pomocy nadal dominują ubóstwo i bezrobocie, jednak coraz częściej przyczyną wsparcia jest przemoc w rodzinie, długotrwała choroba, zjawiska patologii społecznej (alkoholizm i narkomania), w 2015 r. zaobserwowano wzrost liczby klientów, którym pomocy udzielono z tych powodów;
- w strukturze świadczeń pomocy społecznej – podobnie jak w latach ubiegłych, dominują świadczenia pieniężne, choć systematycznie wzrasta liczba osób i rodzin objętych pracą socjalną (57,2% w 2015 r.). Niepokojąco niski jest wskaźnik stosowania kontraktu socjalnego (4,7% ogółem objętych pomocą), co niekorzystnie wpływa na zakres usamodzielnienia (w 2015 r. usamodzielniały się głównie osoby korzystające z pomocy krócej niż 1 rok, a główną przyczyną usamodzielnienia był powrót na rynek pracy);
- w 2015 r. w systemie pomocy społecznej wprowadzono nowe kryteria dochodowe uprawniające do pomocy: 634 zł dla osoby samotnej i 514 zł dla osoby w rodzinie. Zmiana ta wpłynęła na podwyższenie wartości świadczeń pieniężnych i w efekcie zwiększenie kosztu pomocy przypadającej w roku na 1 beneficjenta (2 508 zł, tj., o 8,6% więcej niż w 2014 r.). Poza tym istotne znaczenie dla struktury i wielkości wydatków pomocy społecznej mają zjawiska i tendencje demograficzne obejmujące cały kraj, tj. wzrost udziału wśród mieszkańców województwa liczby seniorów i osób niesamodzielnym wymagających opieki i pielęgnacji (koszt

¹⁰¹ Dane szczegółowe dla województw będą opublikowane w II połowie 2016 r.

¹⁰² *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2015 r.*, opracowanie sygnałowe, GUS Warszawa 2016 r.

utrzymania i odpłatności za pobyt w DPS) oraz wszechstronnej pomocy zorganizowanej w miejscu zamieszkania (usługi społeczne w placówkach i miejscu zamieszkania);

- wśród instytucji i form wsparcia przeznaczonych dla osób niesamodzielnych nieznacznie zwiększyła się liczba:
- miejsc w domach pomocy społecznej o 5 (DPS w Strzelcach Opolskich i Krapkowicach),
 - miejsc w dziennych domach pomocy o 42 (Opole),
 - miejsc w środowiskowych domach samopomocy o 10 (po 5 w Kluczborku i Opolu),
 - miejsc w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym i w podeszłym wieku o 183, tj. o 86% (powstały nowe placówki w Radłowie, Pokoju, Oleśnie i Baborowie),
 - zwiększył się zakres udzielanego wsparcia w formie usług opiekuńczych (o 8%) i specjalistycznych usług opiekuńczych (o 12%), choć nadal potrzeby w tym zakresie są niezaspokojone,
 - podobnie jak w latach poprzednich, w 2015 r. odnotowano osoby oczekujące na miejsce w całodobowych placówkach opieki i wsparcia, w tym najwięcej oczekujących było na miejsce w domu pomocy społecznej (176 osób, w tym do DPS dla przewlekle chorych somatycznie lub w podeszłym wieku - 62, do DPS dla przewlekle chorych psychicznie - 62, 37 osób oczekiwało na miejsce w DPS dla osób w podeszłym wieku, a 15 osób na miejsc w DPS dla niepełnosprawnych intelektualnie);
- w 2015 r. - podobnie jak w latach poprzednich, większość (69%) gmin nie spełniała wymogu wynikającego z ustawy o pomocy społecznej w zakresie zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych, wskaźnik zatrudnienia w relacji do liczby mieszkańców wyniósł 2 191 i wahał się od najniższego – 1 160 w Świerczowie do najwyższego 4 121 w Reńskiej Wsi (na 1 pracownika winno przypadać nie więcej niż 2 000 mieszkańców). Jednocześnie nie następują zmiany w systemie środowiskowej pomocy społecznej, polegające na odciążeniu zadań pracowników socjalnych (większość czasu pracy poświęcana jest nadal na zadania administracyjne i prawne, zbyt mało czasu pozostaje na pracę socjalną, spada zakres stosowania kontraktu socjalnego, poradnictwa specjalistycznego i innych programów służących usamodzielnieniu);
- trudności związane ze zwiększeniem liczby pracowników socjalnych wynikają przede wszystkim z braku odpowiednich środków finansowych. Gminy ponoszą coraz większe koszty realizacji zadań pomocy społecznej (oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej), z których duża część ma charakter obligatoryjny, co powoduje ograniczenie wydatków na inne działania. W latach 2010-2015 koszt zadań pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej (finansowanych przez gminy i powiaty), wzrósł o 23% do kwoty prawie 670 mln zł.

W systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej:

- znacząco poprawił się stan zatrudnienia asystentów rodziny (o 26%) oraz koordynatorów pieczy z zastępczej (o 60%);

- zwiększyła się o 19% liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny, a liczba rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka przypadających na 1 koordynatora spadła o połowę;
- w 26 placówkach wsparcia dziennego były 672 miejsca,
- w systemie pieczy zastępczej przebywało 2 029 dzieci i młodzieży – o 6% mniej niż w 2014 r. Nowe instytucje i formy wsparcia wprowadzone ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, pozwalają ograniczyć liczbę dzieci kierowanych do rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także korzystnie zmieniają strukturę skierowań - następuje systematyczny spadek spokrewnionych rodzin zastępczych, na rzecz wzrostu liczby rodzin zawodowych, zwłaszcza rodzinnych domów dziecka;
- w 2015 r. proces usamodzielnienia rozpoczęło 582 wychowanków pieczy zastępczej (o 16% mniej niż w 2014 r. – w związku ze spadkiem liczby dzieci w pieczy zastępczej coraz mniej młodzieży uzyskuje pełnoletność), a średni koszt świadczeń związanych z usamodzielnieniem wyniósł 5 568 zł.

W zakresie innych systemów wsparcia:

- bez zmian pozostał zakres pomocy udzielanej w formie świadczeń rodzinnych, z których korzystało w 2015 r. ok. 24 tys. rodzin, a blisko 8 tys. rodzin otrzymywało wsparcie z Funduszu Alimentacyjnego. Koszt tej pomocy wyniósł prawie 202 ml zł (w 2015 r. podwyższono zarówno kryteria dochodowe uprawniające do pomocy, jak i wartości świadczeń);
- pomoc w postaci dodatków mieszkaniowych otrzymało 11 tys. mieszkańców województwa, a dodatki energetyczne – prawie 5 tys. Koszt tych świadczeń wyniósł łącznie ponad 17 mln zł;
- stypendia socjalne i zasiłki szkolne przyznano prawie 10 tys. dzieci i młodzieży na łączną kwotę prawie 8 mln zł;
- istotnie poprawiła się infrastruktura w zakresie miejsc opieki nad dziećmi (w żłobkach i klubach dziecięcych oraz przedszkolach). Województwo opolskie zajmuje drugą pozycję w kraju pod względem liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do 3 lat (prawie 100 miejsc), a pierwsze miejsce wśród regionów pod względem wskaźnika upowszechniania edukacji przedszkolnej (83,2% dzieci w wieku 3-4 lat uczęszcza do przedszkoli);
- mniej korzystna sytuacja występuje w zakresie mieszkań socjalnych – w 2015 r. było 3 259 mieszkań socjalnych (o 39 więcej niż w 2014 r.), jednak nadal na mieszkanie oczekiwało 1 990 osób.

W ramach zadań Samorządu Województwa Opolskiego w obszarze pomocy i integracji społecznej:

- 1) wsparto organizacje pozarządowe na kwotę 40 tys. zł;
- 2) w ramach systemu koordynacji zabezpieczenia społecznego wydano 4 640 decyzji w sprawie świadczeń rodzinnych (o 10% mniej niż w 2014 r.);
- 3) zapewniono bieżące utrzymanie 2 ośrodków adopcyjnych (jeden prowadzony przez Samorząd Województwa, drugi na zlecenie Samorządu). W 2015 r. łączny koszt zadania wyniósł 985 tys. zł. W dwóch ośrodkach adopcyjnych działających w woj. opolskim prowadzono procedury adopcyjne, w wyniku których do adopcji skierowano łącznie 82 dzieci;

- 4) w ramach zadań realizowanych z udziałem środków z UE zrealizowano projekt systemowy „Podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy i integracji społecznej w województwie opolskim”. W 2015 r. przeszkolono łącznie 437 pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszy;
- 5) zrealizowano projekt konkursowy „Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnienia w instytucjach pomocy i integracji społecznej”;
- 6) z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej ze środków PFRON udzielono dotacji w wysokości 3 775 tys. zł - o 5% mniej niż w 2014 r. (dofinansowanie funkcjonowania zakładów aktywności zawodowej, zlecenie zadań organizacjom porządkowym i dofinansowanie robót budowlanych w obiektach dla osób niepełnosprawnych).

Ponadto – w Obserwatorium Polityki Społecznej ROPS w Opolu opracowano łącznie 5 badań i analiz. Badania dotyczyły problemów sektora ekonomii społecznej, potrzeb niesamodzielnych mieszkańców województwa opolskiego w zakresie usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, liczby placówek wsparcia dziennego. Głównym zadaniem w 2015 r. było opracowanie *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* i przeprowadzenie konsultacji społecznych tego dokumentu.

Ważną częścią zadań Samorządu Województwa Opolskiego w obszarze polityki społecznej jest systematyczna realizacja programów i projektów własnych (w tym współfinansowanych z UE), wśród których planowane są:

- w ramach Działania 8.1. *Rozwój usług dla osób niesamodzielnych* (w tym opieka środowiskowa w miejscu zamieszkania) oraz *Wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze i usługi społeczne przeznaczone dla dzieci i młodzieży przebywającej lub opuszczającej pieczę zastępczą* – w fazie realizacji znajduje się projekt ROPS w Opolu pn. *Bliżej rodziny i dziecka*, natomiast projekty dotyczące usług opiekuńczych obecnie poddawane są weryfikacji formalnej (ROPS w Opolu złożył projekt pn. *Nie-samo-dzielni*),
- w ramach działania 10.2 *Infrastruktura usług społecznych* – realizowane będą projekty polegające na *wsparciu inwestycyjnym na przebudowę, rozbudowę i modernizację obiektów służących opiece nad osobami niesamodzielnymi, w tym starszymi i niepełnosprawnymi* (m.in. mieszkania wspierane, dzienne domy pomocy),
- w ramach Działania 8.2 *Ekonomia społeczna* rozpoczęła się realizacja pozakonkursowego projektu ROPS w Opolu polegającego na: *wsparciu finansowym tworzenia nowych miejsc pracy w podmiotach ES, świadczeniu usług wsparcia ekonomii społecznej, i przedsiębiorstw społecznych zgodnie z KPRES, reintegracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także koordynowaniu polityki w obszarze ES na poziomie regionalnym*.

Wśród programów SWO szczególne znaczenia ma *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 r. „Opolskie dla rodziny”*. W ramach tego programu od 2014 r. funkcjonuje Opolska Karta Rodziny i Seniora, mająca na celu wsparcie:

- rodzin z dwojgiem i większą liczbą dzieci,
- rodzinne domy dziecka,
- rodziny zastępcze,

- rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym,
- osoby pow. 65 lat.

W inicjatywie uczestniczy 65 gmin woj. opolskiego, a parterami projektu jest łącznie 169 podmiotów i instytucji oraz firm prywatnych (także spoza woj. opolskiego), udzielających zniżek na różnego typu usługi komercyjne z zakresu zdrowia, sportu, rekreacji, kultury, edukacji.

Do maja 2016 r. wpłynęło do UMWO prawie 20 tys. wniosków z całego województwa, na podstawie których wydano ponad 41 tys. Kart, w tym 40% dla osób starszych¹⁰³.

Najważniejsze wnioski i rekomendacje zawarte w gminnych i powiatowych ocenach zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015 r. wskazują na:

1. konieczność zabezpieczenia odpowiednich (większych) środków finansowych na zaspokojenie wzrastających potrzeb osób niesamodzielnych – starszych i niepełnosprawnych. Wszystkie gminy województwa podkreślają dynamikę zmian demograficznych i ich znaczenie dla działań pomocy społecznej;
2. zwiększenie zakresu stosowania usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osób niesamodzielnych i tym samym ograniczenie kierowania osób do domów pomocy społecznej;
3. potrzebę rozwoju form wsparcia polegających na aktywizacji i profilaktyce, zwłaszcza skierowanych do rodzin niewydolnych wychowawczo, wśród których duża część wywodzi się ze środowisk patologicznych i wymaga wszechstronnego wsparcia i opieki (rozwój asystentury rodziny i systemu placówek wsparcia dziennego);
4. potrzebę rozwoju centrów i klubów integracji społecznej, jako najlepszych form wsparcia osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, mających trudności w usamodzielnieniu;
5. konieczność zapewnienia większych środków finansowych na wsparcie osób opuszczających system pieczy zastępczej – usamodzielniających się wychowanków rodzin zastępczych i domów dziecka. Obecnie środki te nie zabezpieczają szczególnych potrzeb tej młodzieży (np. brakuje wystarczającej liczby miejsc w mieszkaniach chronionych, mieszkań socjalnych, programów usamodzielnienia uwzględniających pomoc w zatrudnieniu tych osób);
6. potrzebę poprawy współpracy z organizacjami pozarządowymi, prowadzenie akcji informacyjnych promujących działalność III sektora i zachęcających do powstawania nowych organizacji, zwłaszcza tych, które chcą zakładać spółdzielnie socjalne;
7. konieczność rozwoju zatrudnienia subsydiowanego: prac społecznie użytecznych, robót publicznych, zwiększających szanse długotrwałych klientów pomocy społecznej na usamodzielnienie;
8. zwiększenie liczby mieszkań chronionych i wspomaganych dla różnych grup beneficjentów, zwłaszcza osób niepełnosprawnych i starszych;
9. zwiększenie społecznego zaangażowania mieszkańców i tworzenie warunków sprzyjających współpracy z wolontariuszami;
10. zwiększenie zakresu współpracy między różnymi instytucjami gminy i powiatu – ograniczenie działań rozproszonych i dublowanych na rzecz zwiększenia zakresu działań interdyscyplinarnych;

¹⁰³ Informacja nt. funkcjonowania Opolskiej Karty Rodziny i Seniora, przekazana do ROPS w Opolu 30.05.2016 r.

11. zwiększenie liczby pracowników socjalnych i innych specjalistów (psychologów, prawników pedagogów, terapeutów) oraz zapewnienie możliwości uczestnictwa w superrewizji pracownikom socjalny pracującym w rejonach celem poprawienia jakości ich pracy i skuteczności prowadzonych działań w środowisku;
12. konieczność aktywnego udziału w realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE.

10.Rekomendacje

Mając na uwadze konieczność rozwoju różnych form wsparcia, wynikający z występowania w woj. opolskim zjawisk i problemów społecznych obserwowanych od wielu lat, należy (podobnie jak w ub. roku) rekomendować następujące działania:

1. Poszerzyć zakres wsparcia osób niesamodzielnych, poprzez zwiększenie liczby osób objętych usługami społecznymi w miejscu zamieszkania (usługami opiekuńczymi, pielęgnacyjnymi, edukacyjnymi, terapeutycznymi), a także liczby miejsc w mieszkaniach wspomaganych, domach dziennego pobytu, klubach seniora, uniwersytetach III wieku;
2. Poszerzyć obszar działań profilaktycznych i aktywizujących klientów pomocy społecznej (zwłaszcza osób długotrwale korzystających ze świadczeń) poprzez zwiększenie zakresu poradnictwa (w tym specjalistycznego), pracy socjalnej, kontraktowania świadczeń pomocy społecznej, podejmowanie szerokiej współpracy ze społecznością lokalną i III sektorem, rozwój sieci klubów i centrów integracji społecznej, zwiększenie zakresu stosowania prac społecznie użytecznych i wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej;
3. Rozwijać system wsparcia rodziny i pieczy zastępczej poprzez:
 - ✚ zwiększenie liczby asystentów rodziny (celem zaspokojenia potrzeb rodzin wychowujących dzieci z problemami opiekuńczymi i wychowawczymi) oraz placówek wsparcia dziennego (dla dzieci i młodzieży w miejscu zamieszkania);
 - ✚ budowanie lokalnych systemów wsparcia rodziny i dziecka przy wykorzystaniu programów rządowych oraz projektów UE (w fazie realizacji znajduje się wspólny projekt ROPS w Opolu z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej pn. *Blżej dziecka i rodziny*, w ramach którego prowadzone będzie: szkolenie rodzin zastępczych, zatrudnienie asystentów rodziny i koordynatorów pieczy zastępczej, rozwój usług specjalistycznych i aktywizujących, przeznaczonych dla rodzin niewydolnych wychowawczo oraz dzieci i młodzieży w pieczy zastępczej);
 - ✚ rozwój sytemu świadczeń dla usamodzielniających się wychowanków, w tym w formie mieszkań chronionych;
4. Wzmocnić współpracę z III sektorem, promować jego działalność, a także zachęcać mieszkańców regionu do większej aktywności społecznej i tworzenia nowych organizacji pozarządowych, szczególnie w obszarze ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych;
5. Promować współpracę z wolontariatem, w tym wzmocniać tworzenie sprzyjających warunków do pracy wolontariuszy, w tym wolontariatu osób starszych,
6. Wspierać rozwój profesjonalizacji pracy socjalnej, poprzez:
 - inspirowanie samorządu terytorialnego do zwiększenia liczby pracowników socjalnych, szkoleń, konferencji,
 - opracowywanie i prowadzenie specjalizacji zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej;

7. Realizować programy i projekty wynikające z przyjętych przez SWO kierunków rozwoju w oparciu o środki UE, w tym w zakresie usług dla osób niesamodzielnych oraz dzieci i młodzieży przebywającej lub opuszczającej pieczę zastępczą, wsparcia rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze, infrastruktury usług społecznych, ekonomii społecznej.

Jednocześnie plany działań Samorządu Województwa Opolskiego na najbliższe lata w zakresie wybranych elementów polityki społecznej, w tym szczególnie systemu pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej i ekonomii społecznej, zostały określone w następujących dokumentach strategicznych opracowanych w 2015 r.:

- *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025;*
- *Opolskim Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2015-2022;*
- *Wojewódzkich programach: poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej, a także programie rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi (część Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Opolskiego na lata 2016-2017).*

W dokumentach tych zawarto najważniejsze cele i zadania systemów wsparcia, które będą w najbliższych latach realizowane we współpracy z różnymi podmiotami i instytucjami, które przystąpią do projektów, w tym szczególnie z jednostki samorządu terytorialnego i jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej.

Spis tabel

Tabela 1. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2013-2014 i I pół. 2015 r.

Tabela 2. Rodziny z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu w powiatach województwa opolskiego wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011

Tabela 3. Liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim i w Polsce - wg wybranych kategorii

Tabela 4. Liczba dzieci niepełnosprawnych do 15 lat oraz ich odsetek w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w 2011 r. – wg województw

Tabela 5. Osoby niepełnosprawne według ekonomicznych grup wieku w Polsce w 2011 r. – wg województw (w tys.)

Tabela 6. Wskaźniki ubóstwa i wykluczenia społecznego w UE i Polsce (wg regionów) w latach 2013-2014 r.

Tabela 7. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2013-2015

Tabela 8. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w Polsce w latach 2012-2014

Tabela 9. Liczba stowarzyszeń, fundacji i społecznych podmiotów wyznaniowych świadczących usługi społeczne w wybranych dziedzinach i ich struktura według poziomu zinstytucjonalizowania świadczonych usług w 2012 r.

Tabela 10. Liczba żłobków i klubów dziecięcych, miejsc i dzieci do lat 3 w tych placówkach w Polsce i woj. opolskim w latach 2013-2014

Tabela 11. Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza)

Tabela 12. Klienci ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015

Tabela 13. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w 2015 r. i 2016 r. (prognoza)

Tabela 14. Koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015

Tabela 15. Średnia, miesięczna lub roczna, wysokość świadczeń pieniężnych pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015

Tabela 16. Wartość pomocy społecznej udzielonej w latach 2012-2014 wg województw

Tabela 17. Powody udzielenia świadczeń z pomocy społecznej w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza)

Tabela 18. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 19. Podmioty pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2013-2015

Tabela 20. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w latach 2013-2014 i wg prognozy na 2015 r.

Tabela 21. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2013-2015

Tabela 22. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2015

Tabela 23. Działania koordynatorów pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w 2015 r.

Tabela 24. Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej i innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 25. Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w latach 2014 – 2015 i w 2016 r. (prognoza)

Tabela 26. Liczba domów pomocy społecznej i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 27. Średni, miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domach pomocy społecznej w woj. opolskim na 2016 r.

Tabela 28. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 29. Liczba dziennych domów pomocy i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 30. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 31. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych i wskaźnik na 10 tys. ludności w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 32. Koszt usług opiekuńczych w woj. opolskim w 2015 r.

Tabela 33. Świadczenia rodzinne oraz zasiłki z funduszu alimentacyjnego w woj. opolskim w 2014 r. i w 2015 r.

Tabela 34. Zatrudnienie w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015

Tabela 35. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia woj. opolskiego w latach 2014-2015i w 2016 r. (prognoza)

Tabela 36. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na zadania pomocy społecznej i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza) w tys. zł

Tabela 37. Środki finansowe przeznaczone przez powiaty na realizację zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza) w tys. zł – zadania szczegółowe

Tabela 38. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza) – razem zadania gmin i powiatów w tys. zł

Tabela 39. Współpraca gmin i powiatów z organizacjami pozarządowymi w latach 2014-2015 i w 2016 r. (prognoza)

Tabela 40. Podmioty ekonomii społecznej w 2015 r. (stan na 31.12.2015r.) wg typów w powiatach województwa opolskiego

Tabela 41. Spółdzielnie socjalne w województwie opolskim w 2015 r.

Tabela 42. Dzieci przysposobione w woj. opolskim w latach 2013-2015

Tabela 43. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2014-2015

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w 2013 roku i I półroczu 2015 (w%)

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w latach 2010–2015 oraz prognoza w 2050 r.

Wykres 3. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim - stan na 30 czerwca 2015 r.

Wykres 4. Struktura rodzin z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu w Polsce i woj. opolskim wg NSP 2011

Wykres 5. Rodziny z więcej niż 1 dzieckiem na utrzymaniu do 24 lat w powiatach woj. opolskiego wg NSP 2011

Wykres 6. Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim wg NSP 2011

Wykres 7. Odsetek dzieci niepełnosprawnych w ogólnej licznie dzieci w Polsce wg roczników

Wykres 8. Grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2015 r.

Wykres 9. Wskaźniki BAEL w woj. opolskim w IV kwartale roku w latach 2013-2015

- Wykres 10. Stopa bezrobocia według BAEL w Polsce i woj. opolskim w latach 2013-2015 (IV kwartał)
- Wykres 11. Ubóstwo w Polsce w latach 2005-2014 wg przyjętych w danych roku granic ubóstwa
- Wykres 12. Liczba lokali socjalnych w woj. opolskim w latach 2013-2015 i 2016 (prognoza)
- Wykres 13. Odsetek dzieci w wieku do 3 lat w żłobkach i klubach dziecięcych w Polsce w latach 2013-2014 r. – wg województw
- Wykres 14. Beneficjenci pomocy społecznej oraz zarejestrowani bezrobotni w woj. opolskim w latach 2010-2015
- Wykres 15. Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz klientów ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 (w%)
- Wykres 16. Struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2015
- Wykres 17. Wskaźnik liczby osób objętych środowiskową pomocą społeczną do liczby mieszkańców w powiatach woj. opolskiego w latach 2014-2015
- Wykres 18. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w 2015 r. i 2016 r. (prognoza) – w %
- Wykres 19. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 i 2016 r. (prognoza)
- Wykres 20. Wskaźnik deprivacji lokalnej, udział długotrwale korzystających z pomocy oraz wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych objętych wsparciem na 1000 mieszkańców w woj. opolskim w latach 2010-2015
- Wykres 21. Roczna wartość pomocy na 1 beneficjenta pomocy społecznej i 1 mieszkańca w Polsce w 2014 r. wg województw
- Wykres 22. Powody udzielenia pomocy społecznej w woj. opolskim w i 2015 r. i 2016 (prognoza)
- Wykres 23. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w 2015 r.
- Wykres 24. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej wg powiatów woj. opolskiego w latach 2014-2015
- Wykres 25. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2015 r.
- Wykres 26. Dzieci w podmiotach pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2014-2015
- Wykres 27. Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1000 ludności w wieku przedprodukcyjnym w woj. opolskiego w 2015 r. wg powiatów
- Wykres 28. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2015
- Wykres 29. Wartość pomocy na usamodzielną wg powiatów województwa opolskiego w 2015 r. (w zł)
- Wykres 30. Formy pomocy udzielanej w gminach województwa opolskiego w 2015 r. i wg prognozy na 2016 r.
- Wykres 31. Udział procentowy klientów pomocy społecznej otrzymujących świadczenia pieniężne, objętych pracą socjalną i kontraktem socjalnym w woj. opolskim w latach 2010-2015
- Wykres 32. Domy pomocy społecznej woj. opolskie w 2015 r. - wg typów
- Wykres 33. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w 2015 r.
- Wykres 34. Oczekujący na umieszczenie w domu pomocy społecznej woj. opolskiego w kwietniu 2016 r. wg typów domów
- Wykres 35. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2015 r. (wskaźnik wg powiatów)
- Wykres 36. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w woj. opolskim w latach 2010-2015
- Wykres 37. Wskaźnik liczby osób korzystających z usług opiekuńczych w Polsce i woj. opolskim na 10 tys. ludności w latach 2011-2014

Wykres 38. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w 2015 r. (wskaźnik na 10 tys. ludności)

Wykres 39. Wskaźnik liczby miejsc w instytucjach opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Województwo opolskie w latach 2010-2015

Wykres 40. Wskaźnik liczby uczestników zajęć Uniwersytetów III wieku na 10 tys. ludności w wieku 50+ wg województw

Wykres 41. Struktura kosztów pomocy społecznej oraz innych zadań realizowanych przez gminy woj. opolskiego w 2015 r.

Wykres 42. Koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej. Województwo opolskie w latach 2010-2015

Wykres 43. Struktura kosztów realizacji przez powiaty woj. opolskiego zadań pomocy społecznej oraz zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2015 r.

Wykres 44. Środki finansowe przeznaczone na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2015 (wartość i udział procentowy)

Wykres 45. Koszt pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2011-2015

Wykres 46. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2015 r. wg typów

Wykres 47. Wskaźnik liczby podmiotów ekonomii społecznej przypadający na 100 tys. mieszkańców powiatów woj. opolskiego w 2015 r.

Wykres 48. Projekty systemowe realizowane w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie woj. opolskiego w latach 2008-2014

Wykres 49. Liczba decyzji wydanych w sprawie świadczeń rodzinnych przez Referat ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego ROPS w Opolu woj. opolskie w latach 2004-2015

Wykres 50. Działalność ośrodków adopcyjnych woj. opolskiego w latach 2014 – 2015

Wykres 51. Struktura wieku dzieci przysposobionych w woj. opolskim w latach 2014-2015

Wykres 52. Struktura dzieci przysposobionych wg miejsca pobytu przed adopcją woj. opolskie w latach 2014-2015

Spis map

Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg stany na 31.12.2015 r.

Mapa 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg stanu na 31.12..2014 r.

Mapa 3. Aktywne organizacje non-profit wg województw w 2014 r. na 10 tys. mieszkańców

Mapa 4. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2015 r.

Mapa 5. Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc w żłobku i klubie dziecięcym w woj. opolskim w 2015 r.

Mapa 6. Upowszechnianie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-4 lat w roku szkolnym 2014/2015 w Polsce - wg województw

Mapa 7. Wskaźnik deprivacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2015 r.

Mapa 8. Udział liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń do ogółu świadczeniobiorców pomocy społecznej w gminach woj. opolskiego w 2015 r. w %

Mapa 9. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w woj. opolskim w 2015 r.

Mapa 10. Zakłady stacjonarne pomocy społecznej wg regionów Polski

Mapa 11. Mieszkańcy stacjonarnych zakładów pomocy społecznej – niepełnosprawni intelektualnie, fizycznie oraz przewlekłe chorzy psychicznie na 10 tys. ludności wg regionów

Mapa 12. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w 2015 r. – wg typów

Mapa 13. Liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy województwa opolskiego wg stanu na 31.12.2015 r. w podziale na typ ŚDS.

Mapa 14. Uniwersytety III Wieku w Polsce wg województw w 2014 r.

Mapa 15. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodku pomocy społecznej w 2015 r.

Mapa 16. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim (bez fundacji i stowarzyszeń) – wg stanu na 31.12.2015 r.

Mapa 17. Spółdzielnie socjalne w woj. opolskim w 2015 r.

Mapa 18. Udział gmin woj. opolskiego w programach ogłaszanych przez MRPiPS w 2015 r.